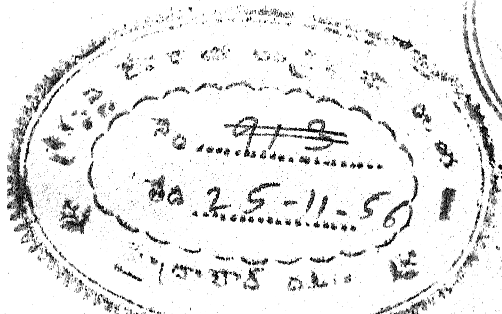
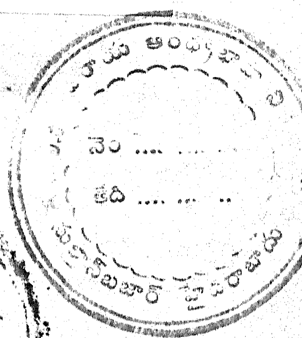
ANIRUDDHA CHARITRA

BY

KANUPARTY ABBAYAMATYA

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
292, ESPLANADE
MADRAS

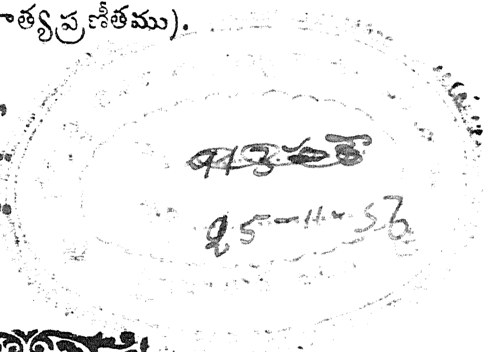
ఆంధ్రగ్రంథములు

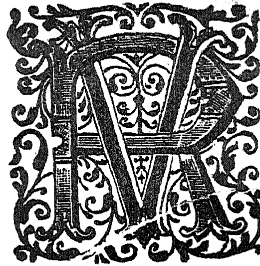
ప్రతి

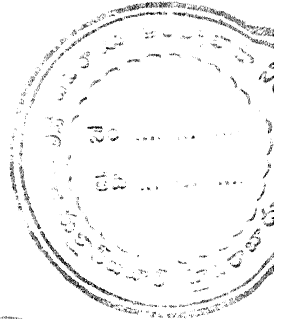
శ్రీరస్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

(అబ్బయామాత్యప్రణీతము).

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1924.

Printed
at the "VAVILLA" Press,
Madras.—1924.

శ్రీ ర స్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

పీఠిక.

నిత్యోత్సవమందిరంబు లగులక్ష్మీమోహనాపాంగ వీ
క్షానీలోత్పలమాలికావళులు శృంగారంబుగా నంగపూ
జానైపథ్యమొలర్పఁ దత్తనులతాసంశ్లిష్టకేళిం బ్రియా
నూనుండై తగుమంగళాచలనృసింహుం డిచ్చు మాకోరికల్. 1

చ. సరసతఁ గౌఁగిలింప గిరిజాకుచపాళి నిజాంగలిప్తభా
సురభసితాంతమై కులుకుచున్ వెలిదామరమొగ్గజోడునుం
దరత వహించుచుండ మమతం బలుమాఱును జూచి సౌఖ్యశం
కరుఁడు ప్రసన్నుఁడై యొసఁగుఁ గావుత మాకు నభీష్టసంపదల్. 2

మ. అకలంకం బగుచిత్తశుద్ధికొఱకై యశ్రాంతముం బ్రొక్కెదన్
సకలస్థావరజంగమాత్మకజగత్సంసారనిర్మాణక
ర్తను నానాదురితాపహర్తను సమస్తామ్నాయసంవర్తనున్
బ్రకటస్మార్తమనోవిహర్తను వాక్పద్మేక్షణాభర్తనున్. 3

చ. కలిమికిఁ బుట్టినిల్లు సురకన్యల కేలికసాని ముజ్జగం
బులకును గన్నతల్లి కృతపుణ్యులకున్ ఘనధాన్యరాశి వి
ద్యలచెలికత్తెగారు కలశాబ్ధికిఁ గూరిమిపట్టి శౌరికిన్
గులసతి యాదిలక్ష్మి దయగుల్కెడుచూపుల మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

శా. శ్రీవిద్యాబగళాముఖీ భగవతీ చింతామణీ శ్యామలా
దేవీ వశ్యముఖీ సమాహ్వయములన్ దీప్యన్మహామంత్రయం
త్రావిర్భూత నిజాంశ లాశ్రితుల కిష్టైశ్వర్యముల్ చేయఁ జి
ద్భావాకారత నొప్పు శాంభవి ననున్ బ్రహ్మజ్ఞాన్వితుం జేయుతన్. 5

చ. రవరమణీయకీరసుకరంబు నభీష్టఫలోదయంబు మా
ద్రవసుమగంధయుక్తము సుధాసమవర్ణముగల్గి వర్ణనీ
యవిబుధలోకకల్పతరువై తగుపద్మజురాణి వర్తనో
త్సవము వహింపుఁగాత నిరతంబునుమద్రసనాంచలంబునన్. 6

ఉ. అంబుజగర్భనిర్జరవరాదులచేత సపర్యలందు హే
రంబుఁ గృపావలంబు మునిరాణ్ణికురుంబమనోంబుజాతరో
లంబు దరస్మితాననకళాజితశారదచంద్రబింబు భూ
షాంబరరుగ్విడంబు విజితారికదంబు భజింతు విద్యకై. 7

మ. దినరాత్రిజాలఁ గాళిదాసు భవభూతిన్ దండి బాణున్ మయూ
రుని శ్రీహర్షుని సోము భారవిని జోరున్నన్నపన్ దిక్కశ
ర్మను శ్రీనాథుని సోము భీమకవి నెఱ్ఱాప్రెగ్గడన్ భాస్కరున్
వినుతింతున్ హరిభక్తినిష్ఠుల మహావిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులన్. 8

చ. చతురకవిత్వతత్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా
రతిదయ సౌధవార్ధికవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా
యతము కొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతం బటుగాఁ దలంచి య
ద్యతన కవీంద్రులార కృప దప్పక మత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 9

తే. కాళిదాసాదులకునైనఁ గలవుతప్పు
లనిరి పెద్దలు మాదృశులనఁగ నెంత
తప్పు గల్గిన దిద్దుఁడీ యొప్పుగాను
బాలునకు బుద్ధి నేర్పినభంగి గవులు. 10

తే. భగవదర్పితకావ్యంబుపట్లనెరసు, లున్నదూషింప వలదు మాయన్నలార
ఘనకిరీటంబు ధరియించుకొనిన తలకు, సుళ్లలెక్కలు వెట్టుట చొప్పుగాదు. 11

చ. సుకవుల సూక్తులందు సరసుల్ నెరసుల్ వెదుకంగబోరు మ
క్షికవితతుల్ వ్రణంబు పరికించుగతిం గొదవల్ గణించుటల్
కుకవుల నైజబుద్ధి తెరలో కథచొప్పున బొమ్మలాడఁగా
నొకకడ హాస్యపుం బ్రతిమ లుండవె పెక్కులు వెక్కిరించుచున్. 12

వ. అని యిట్లు ప్రధానదేవతానమస్కరణంబును బురాతనాద్యతనసుకవిపురస్కరణం
బును గుకవి తిరస్కరణంబును గావించి యనంతరంబ. 13

సీ. శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీనృసింహుల కటాక్షాంచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీతసాహిత్యసరససౌష్ఠవయుక్తి శాఖోపశాఖలఁ జాలఁ బ్రబలి

రసికరాజన్యముఖ్యసమాజబహుమానసతతవసంతాభిరతిఁ జిగిర్చి
దైవనామాంకితస్తవమనోహరభావపదవాక్యసుమములఁ బరిమళించి
యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నస్మదీయ, భాగధేయసారస్వతపారిజాత
తరువునకుఁ దగు సత్ఫలోదయము గాఁగ, సముచితంబుగ నొక ప్రబంధమురచింతు.

చదువులకు మేర యెయ్యది, చదివినమాత్రంబె చాలు సరసవచస్సం
పదఁ దా నేర్చిన కొలఁదిని, యదనఁగవితఁ జెప్పి హరికి నర్పింపఁ దగున్. 15

అతి దాక్షిణ్యుఁ డతండు పూర్వకవికావ్యప్రౌఢ వాచారసో
న్నతులం దేలినఁ దేలుఁగాక యెపుడున్ నావంటికించిజ్జ్ఞుచేఁ
గృతి విశ్వాస మెఱింగి చేకొనియెడున్ శృంగారవద్వల్లవీ
రతులం జొక్కియుఁ గుబ్జమేను వగమీఱన్ దీర్చి చేపట్టఁడే. 16

భగవంతుని సద్గుణములు, పొగడు వివేకంబె తమకపూర్వైశ్వర్యం
బగుట నరస్తుతి సేయరు, జగతిన్ సత్కవులు తుచ్ఛసంపదకొఱకై. 17

హరినామాంకితకావ్య మెట్టిదయిన న్నాందమై సజ్జనా
దరణీయం బగుఁబుష్పమాలికలలో దారంబు చందంబునన్
నరనామాంకితమైనకావ్యము రసౌన్నత్యస్థ మయ్యు న్నిరా
కరణంబై చను హీనజాతిపురుషుం గైకొన్న వేశ్యంబలెన్. 18

కృతులు నిజాంకితంబు లొనరించిన నిష్టధనంబు లిచ్చి స
న్నుతిఁ బ్రభువుల్ కవీశ్వరుల మన్ననసేయుట కీర్తిఁగోరి ని
శ్చితమతి దేవతాస్తుతియె సేయుకవీంద్రుల నాదరించి స
త్కృతి యొనరించు సత్ప్రభుని కీర్తికిఁ గీర్తి ఘటింపకుండునే. 19

అని తలంచి యొక్కనాఁటిరాత్రియందు నాయిష్టదైవంబైన శ్రీమంగళాచలనృ
సింహదేవు దేవాలయంబునకుం జని వివిధమణిగణవిరాజితంబును, ప్రదీప్తహాటక
మయంబును నై నయనారవిందంబులకు నూతనంబైన యానందవికాసంబు సంపా
దించుచున్నగోపురప్రాకారశిఖరగర్భగృహాంతరాళికాముఖమండపప్రభాసౌభాగ్యం
బులవలోకించి యాశ్చర్యంబునొందుచుఁ బ్రదక్షిణంబులుచేసి స్వామిదర్శనంబు
సేయుచు నుత్సాహంబున నంతర్గృహంబున కరిగి యందు. 20

సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమువంటి మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
నంకపీఠమున సుఖాసీనయైయున్న కమలావిలాసవిభ్రమ మెసంగ
శంఖచక్రగదాబ్జసంశోభితములైన బాహాచతుష్టయప్రభలు నిగుడ
గ్రైవేయమకుటకంకణకుండలాంగదహారావళులు మేన నందగింప
బాలికాహస్తపంకజాలోలచారు, చామరానిలమోదితస్వాంతుఁ డగుచు
దివ్యసింహాసనంబునఁ దేజరిల్లు, మోహనాకారు నరసింహమూర్తిఁ గంటి. 21

క. కని సాష్టాంగముగా నం, దనములు గావించి లేచి తత్స్వామిప్యం
బున్న నిలిచి కొలిచియుండఁగ, ననుఁ జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయమునఁ బలికెన్.

క. బాలత్వమందె నీవు ద, యాళుఁడవై యొసఁగితివి మదర్పితకవితా
ఖేలనమును మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి పత్నా. 23

క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కనిముచ్చట విస్తరించి కణఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయో న, ర్ధనమగు మాపేర నంకితము సేయుఁ దగన్. 24

వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా నంగీకరించుకొని యిట్లంటి. 25

ఉ. ఓకమలామనోరమణ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజదైన్యహర యో శరణాగతవజ్రపంజరా
యో కరుణారసామృతపయోధి పునర్జననంబుమాన్పి సౌ
ఖ్యాకరమైనసత్పదము నందఁగఁజేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ. 26

వ. అని పునఃపునఃప్రణామంబులుచేసి తదనుజ్ఞవడసి యందుండి మరలి గృహంబునకు వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁ గాంచి మేల్కని యపరిమితప్రమోదరసమగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుండితి నివ్విధంబునఁ దదనుగ్రహంబువడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమంబునకు నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27

సీ. శుభకరాపస్తంబ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుండు నార్వేల కుల పవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కమరప్పనుమ్మన పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజు
లాకుమారచతుష్టయంబులో మున్మనామాత్యుండు సత్కీర్తిమండనుండు
తత్తనూజాతుఁ డుత్తమధర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిమ్మనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగుకొండమాంబగర్భ, మందుజనియించెవినయవిద్యావణుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితగుణశాలి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28

ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తినం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండల నాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయగఁ బెంపుమీఱు స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపర్తిపురాన్వయ వార్ధిపూర్ణ చం
ద్రుం డని లోకులందఱు నెఱుంగుటకున్ నుతిసేయ నేటికిన్.	29

తే. అమ్మహాత్ముని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ యుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయన మంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగునిమ్మఘనుఁడు.

క. ధీనిధిరాయనమంత్రికి, మానవతీమణికినరసమాంబకు జననం
బైనారమిరువురసు యో, గానందుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనదఁగు నేనున్. 31

పీఠిక

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁ జాలనమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నా చేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగ్రంథనాదములవలన
వరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమరారుహోమధూమములవలన
విపణివీథులయందు వినిహితంబైనట్టి ధనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితలలిత, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగులక్ష్మీనివాసమగుచు, దివ్యతిరుపతిమంగళాప్రస్థలంబు. 34

క. తిరుపతులునూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవలమరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదవీసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకర్ణగుహాంతరంబు శిఖరక్రీడావిలోలాప్సరో
మృగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాతవీణారవా
నుగుణాంచత్పికనాదమద్రి చెలువొందున్ మంగళాభిఖ్యతన్. 36

ఉ. ఆమహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందు నృసింహమూర్తి తే
జోమయదివ్యవక్త్రమున శోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁ జేయుపానకముఁ దానెలమిన్ సగమారగించి త
త్కామితముల్ ఫలింపఁగ సగంబుఁ దగన్ దయసేయువారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమండపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందు నతిసుందరమూర్తిధరించి యిందిరా
తరుణియుఁ దాను నుండు నిరతంబు నృసింహుఁడు దివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందు నెగువదిగువ, తిరుపతులకంటి మన్యప్రదేశమందు
శంకరుఁడు సర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండు నెప్పుడు సహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కళ్యాణసరసిలోఁ గదిసి మజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁ దాల్చి
కుధరాగ్రమెక్కి మార్కొండలక్ష్మి భజించి నరసింహునకు వందనములు చేసి
మిరియంబు ఏలకుల్ మెదిపి చక్కెరతోడఁ గలిపి తియ్యనిపానకములు చేసి
స్వామికర్పించి శేషమైనసగమును భక్తులకెల్లను బంచిపెట్టి
నగముదిగివచ్చి శివదర్శనంబు చేసి, దిగువనరసింహునిందిరాదేవిఁ గొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురు జనులు, సత్యమిది మంగళాచలస్థలమునందు. 40

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁజాలనమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నాచేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగ్రంథనాదములవలన
వరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమరారుహోమధూమములవలన
విపణివీథులయందువినిహితంబైనట్టి ధనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితలలిత, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగులక్ష్మీనివాసముగను, దివ్యతిరుపతిమంగళాప్రసిద్ధింబు. 34

క. తిరుపతులునూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవలమరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదవీసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకర్ణగుహాంతరంబు శిఖరక్రీడావిలోలాప్సరో
మృగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాతవీణారవా
నుగుణాంచత్పికనాదమద్రి చెలువొందున్ మంగళాభిఖ్యతన్. 36

ఉ. ఆమహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందునృసింహమూర్తి తే
జోమయదివ్యవక్త్రమునశోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁజేయుపానకముఁదానెలమిన్ సగమారగించి త
త్కామితముల్ ఫలింపఁగసగంబుఁదగన్ దయసేయువారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమండపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందునతిసుందరమూర్తిధరించియిందిరా
తరుణియుఁదానునుండునిరతంబునృసింహుఁడుదివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందునెగువదిగువ, తిరుపతులవంటిమన్యప్రదేశమందు
శంకరుఁడుసర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండునెప్పుడుసహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కళ్యాణసరసిలోఁగడిసిమజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁదాల్చి
నగరాగ్రమెక్కి మార్కొండలక్ష్మిభజించి నరసింహునకువందనములు చేసి
మిరియంబుతేలకుల్ మెదిపిచక్కెరతోడఁ గలిపితియ్యనిపానకములు చేసి
స్వామికర్పించిశేషంబైనసగమును భక్తులకెల్లనుబంచిపెట్టి
నగముదిగివచ్చిశివదర్శనంబు చేసి, దిగువనరసింహునిందిరాదేవిఁగొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురుజనులు, సత్యమిదిమంగళాచలస్థలమునందు. 40

క. కని సాష్టాంగముగా వం, దనములు గావించి లేచి తత్సామీప్యం
బున్న నిలిచి కొలిచియుండఁగ, నను జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయముగఁ బలికెన్.

క. బాలత్వమందె నీకు ద, యాళుఁడనై యొసఁగితిన్ మదర్పితకవితా
ఖేలనమును మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి వత్సా. 23

క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కనిముచ్చట విస్తరించి కడఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయోవ, ర్ధనమగు మాపేర నంకితము సేయుఁ దగన్. 24

వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా నంగీకరించుకొని యిట్లంటి. 25

ఉ. ఓకమలామనోరమణ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజదైన్యహర యో శరణాగతవజ్రపంజరా
యో కరుణారసామృతపయోధి పునర్జననంబుమాన్పి సౌ
ఖ్యాకరమైనసత్పదము నందఁగఁజేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ. 26

వ. అని పునఃపునఃప్రణామంబులుచేసి తదనుజ్ఞవడసి యందుండి మరలి గృహంబునకు వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁ గాంచి మేల్కాని యపరిమితప్రమోదరసమగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుండితి నివ్విధంబునఁ దదనుగ్రహంబు వడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమంబునకు నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27

సీ. శుభకరాపస్తంబ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుండు నార్వేల కులపవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కమరప్పనుమ్మన పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజు
లాకుమారచతుష్టయంబులో ముమ్మనామాత్యుండు సత్కీర్తిమండనుండు
తత్తనూజాతుఁ డుత్తమధర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిమ్మనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగుకొండమాంబగర్భ, మందు జనియించె వినయవిద్యాధనుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితగుణశాలి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28

ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తిమం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండల నాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయఁగఁ బెంపుమీఱె స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపత్రిపురాన్వయ వార్ధిపూర్ణచం
ద్రుం డని లోకులందఱు నెఱుంగుటకున్ నుతిసేయ నేటికిన్. 29

తే. అమ్మహాత్ముని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ కుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయన మంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగు నిమ్మఘనుఁడు.

క. ధీన్నిధిరాయనమంత్రికి, మానవతీమణికి నరసమాంబకు జననం
బైనారమిరువురమె యో, గానందుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనదఁగు నేనున్. 31

సీ. వేఁకటాచలమున వేసటనొందక వడలు భుజింపఁగాఁబోడముదప్పి
శ్రీరంగమున నాసతీఅంగఁబొంగళ్లు భోజనంబొనరింపఁబోడముదప్పి
కాంచీపురంబులోఁ గాంత్కొద్దినిఁజేరి యిడ్డెనల్ భక్షింపనెసఁగుదప్పి
యళగిరిస్థలమున నాపోఁవగాదోసె లారగించినఁబుట్టినట్టిదప్పి
యర్చకస్తోమహస్తశంఖాగ్రముక్త, లలితగుడజలధారాఘుళంఘుళాయ
మానపానీయమహిమచేనణఁచికొనుచు, జలజనాభుండుమంగళాచలమునందు. 41

ఉ. ముంగిటికల్పభూరుహము మూలధనంబు నివేశనంబులో
బంగరువాన చేతికగపడ్డతలంపులమానికంబుముం
గొంగుపసిండి భక్తులకుఁ గోర్కులపంట జగంబులందు మా
మంగళశైలవల్లభుసమం బగుదైవము లేదు చూడఁగన్. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృగ్విధకల్యాణగు, ణోదారప్రాభవునకునుద్యల్లీలా
సాదరకటాక్షవీక్షా, పాదితవిబుధేంద్రకమలభవవిభవునకున్. 43

క. అతులితమతియుతనుతగుణ, యతికృతసుధ్యానగతనిరాకారునకున్
శ్రితకమలాసితకమలా, యతవిమలాంబకసుఖప్రదాకారునకున్. 44

క. భూపాలంకారునకును, దోషాటభటచ్ఛటామదోత్కటగజహృ
ద్భూషణకంఠీరవగళ, ఘోషితకృతపాంచజన్యఘూంకారునకున్. 45

క. మందారకుందచందన, మందస్మితసుందరైకమందిరనయనా
నందవదనారవిందున, కుందామరసోద్భవాస్యకుముదేందునకున్. 46

క. వరసుగుణభక్తజనకృత, సరసగుణాంభోధపానసౌఖ్యునకుశుభా
కరమంగళావలస్థల, నరసింహాఖ్యునకుసద్గుణశ్లాఘ్యునకున్. 47

కథాప్రారంభము.

వ. అంకితంబుగా నేరచియింపంబూనిన యనిరుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాప్రకారం బెట్టిదనిన భగవత్కథాసుధానుభవకుతూహలసాంద్రులగు శౌనకప్రముఖమునీంద్రులు సకలపురాణేతిహాసప్రసంగవచనచాతురీవిఖ్యాతుండగు సూతునింగనుంగొని యిట్లనిరి.

చ. జలజభవాభవప్రముఖసంస్తవనీయవిశేషవిష్ణుని
ర్మలగుణకీర్తనామృతము మాకుకర్ణరసాయనంబుగాఁ
బలుమఱునీవుదెల్పుటకుఁబాత్రులమైతిమిపూర్వపుణ్యముల్
ఫలితమునొందెనీవలనభవ్యగుణాగ్రణి రౌమహర్షణీ. 49

క. అనిరుద్ధునిచారిత్రము, వినుటకుమాహృదయములువేడుకపొడమెన్
వినుపింపుసవిస్తరముగ, వినుతబుధవ్రాతసూతవినయోపేతా. 50

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుల కతం డిట్లనియె. 51

క. మీరడిగినసత్కథ వినఁ, గోరి పరీక్షిన్నృపాలకుంజరుఁ డడుగన్
ధీరుఁడు శుకయోగి సని, స్ఫారంబుగఁ దెలుపఁదలఁచి తా నిట్లనియెన్. 52

సీ. ప్రాకారగోపురప్రాసాదపద్మరాగప్రభాచుంబితగగనతలము
సంతతఫలపుష్పసాంద్రనానావిధోర్వీరుహకలితశృంగారవనము
చంద్రకాంతోపలసోపానకలితశోభితజలపూర్ణవాపీవ్రజంబు
సరససౌందర్యలక్షణలక్షితాకారభామినీపురుషసౌభాగ్యకరము
తే. గంధసింధురసైంధవబంధురంబు, సారసారసనరసకాసారవిసర
ములఘుజలనిధిపరిఖాసమావృతంబు, పుణ్యనిలయంబు ద్వారకాపురవరంబు. 53

ఉ. లోకములన్నియుం దనకులోనుగనుండఁగఁదన్ను లోనుగాఁ
బైకొనెఁ జక్రవాళమని పావకసన్నిధిఁ దాఁ దసంబు ర
త్నాకరమానవగ్గిరితదావరణావృతిఁ జేసినిల్పెనో
కాకయజాండుచుట్టుననఁ గాఁదగునబ్ధి యగడ్తరూపమై 54

మ. అల్లసుధాపయోధిపురంతరమాలవణాబ్ధియందు హృ
ద్వల్లభురాజధానియగు ద్వారకలో సుఖియించుచుండు సం
పల్లలితాంగి యెప్పుడును బాయక పుట్టినయిల్లు న త్తవా
రిల్లును నేకదేశమగు నింతుల వేడ్కఁ జెసంగొ నంతయే. 55

మ. అలకౌన్నత్యపురీవరావరణరేఖాగ్రప్రదేశంబులం
గలయన్ గొమ్మలసందు లేర్పఱిచి మార్గశ్రేణిఁ గల్పించుటన్
నలినీకైరవిణీమనోహరులయానంబుల్ నిరోధంబు లే
కలఘుస్ఫూర్తిఁ దదంతరంబులఁ బొసంగన్ నిర్గమించుం గదా. 59

క. అగణితతారాగణచణ, గగనాంతము నిశలఁ దనరు ఘనలీలఁ బురిన్
దగఁ గోటకొనలఁ గట్టిన, వగజిగిముత్యములచందువా చందమునన్. 57

సీ. సహచరీశంకాప్రసక్తామరీహాయమానకర్బురపుత్రికానుతములు
ఇనవాహహేషాప్రహేళితప్రతిబింబధారణతోరణదర్పణములు
సామంతభభ్రాంతిసల్లాపకృత్తారకామిళద్వప్రముక్తాఫలములు
దైవతపారావతప్రతిస్వనసంభ్రమప్రదవిటనిటీమణితరవము
తే. లంబుజకదంబశాత్రవబింబమస్య, హారిణకబళితకుహనాతృణాంకురాయి
తస్ఫురద్గారుడోపలాతతవితర్ది, యూథములసౌధములపురినొప్పుమీఱు. 58

చ. ఉదయనగేంద్రమెక్కి యినుఁడున్నతమైగగనంబుఁ దాఁకు ద
త్పదమలహార్మ్యముల్గనిరథంబున కడ్డమునిల్చునంచుఁ దా

మదిఁదలపోసి తిన్ననగుమార్గమునంజనుఁడంతకంతకున్
జదలను నిక్కి యవ్వలమసందిగిపోవుచునుండు నిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయిసముప్రకాశతనుజీవంజీవబంధుండు సోం
పగుముత్తెంబులచేరుచుక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు చు
క్కగుమింగూడియనేకరూపములతోఁగన్పట్టెనానొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 60

ఉ. నిర్మలభర్మరత్నమయనిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారియై వినుతిఁ గాంచునుపాంతనిలింపనిమ్నగా
హర్ముఖపద్మగంధవిభవానుభవాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టికుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునంటెనాసౌధరుచులు, సురపురముమీఁదఁదనరుగోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగువిష్ణునాభికి నూర్ధ్వమౌముఖముననుదయమైరి
అతఁడు నల్వాగముల నభ్యసించినయట్టి చదువేకముఖమునఁ జదువుకొనిరి
అతనిరాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁగన్నహరినిభావితభక్తిపరదుఁగావించుకొనిరి
తే పెద్దపిన్నతనంబురూపించుకొనిన, యధికు నవచ్చుహంసవాహనునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ. సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందునురణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందునిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భటులందు విక్రమార్భటులయందు
తే. వెలయవెలయుదురనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసముధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టిబాహుజవర్యులెపుడు, సిరులఁజెలువొందునప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతులధోగతిపాలుపఱచుకోఁడేనిసాగరుఁడుసాటి
తనమూలధనముకుఁదగినలాభముఁగూర్చుకొనెనేనిధననాయకుండుసాటి
తనకున్నబంగారమునువక్కరలకియ్యఁజాలినఁగాంచనాచలముసాటి
తనమహత్వమునకునెనయైనభోగానుభవమందెనేనిఁగల్పకముసాటి
తే. గానియితరులుతాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడవిఖ్యాతసుకృత
సంపదలనంతములుగాఁగసంగ్రహించు, వైశ్యులుండుదురప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబునిర్జరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైనహరిపదంబు
పైదోడుప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవనమైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిదమైనయనిబద్ధమూర్తియభ్యర్చనంబు
బుద్ధిబ్రాహ్మణభక్తియుభూతదయయు, శాంతమునుగల్గిచెలువొందు [illegible]పథంబు
గాఁగసౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజాలందు. 66

సీ. రంజితాధరసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముద్దుగులుక
నవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఝరాంచితములై కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంకమిళిందచణములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగమెల్లవినుతిసేయ
నతులగతివారశృంగారవతులువేన, వేలువిహరింతురెపుడునవ్వీటియందు 67

సీ. పలువరుసలకుందములఁజూడఁబ్రియమయ్యె వెలయింపుసొంపునఁబలుకఁగదవె
వగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతోనె వలపులముంచెనవ్వారిగాఁగ
మేలుచేఁదమ్మిక్రొమ్మిన్నలుగుల్కెడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగఁ
బెంపొందెనాససంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియువేఁడెదమొగినొసంగు
మనుచుననుచుముదంబుననంటిపలుకు, జాణలనచశ్చమత్కృతిసరణిఁదెలిసి
తెలివిఁజిఱునవ్వులొలయంగనలరియలరు, లమ్ముదురుపుష్పలావికలప్పురమున. 68

మ. పటుదంతప్రచురప్రభాప్రకటశంపాజాలముల్ ఘీంకృతో
ర్జ్భటగర్జారవముల్ సమగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటిన్ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృషేణ్యాంబుభృ
త్పటిమన్ దత్పుటభేదనద్విరదయూథంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమన్ బురుషోత్తమానువహనస్ఫూర్తిన్ విడంబించుమన్
సిరికిన్ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘుతవనొప్పన్ వాహినీసంగతిన్
దిరమైసార్థకనామధేయగుణభాతిన్ సైంధవవ్రాతముల్. 70

చ. అలఘునిజధ్వజాంచితపటాంచలజాతసమీరవారితా
మలగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సలలితపంచబాణరససంజలితోరుపరిశ్రమంబులై
యలరుఁబురిన్ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహా
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘములప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవనమైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిదమైనయనిరుద్ధమూర్తియభ్యర్చనంబు
బుద్ధిబ్రాహ్మణభక్తియుభూతదయయు, శాంతమునుగల్గిచెలువొంద [illegible]పథంబు
గాఁగసౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజాలందు. 66

సీ. రంజితాధరసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముద్దుగులుక
నవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఝురాంచితములై, కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంకమిళిందచణములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగమెల్లవినుతిసేయ
నతులగతివారశృంగారవతులువేన, వేలువిహరింతురెపుడునవ్వీటియందు 67

సీ పలువరుసలకుందములఁజూడఁబ్రియమయ్యె వెలయింపుసొంపునఁబలుకఁగదవె
వగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతానె వలపులముంచెనవ్వారిగాఁగ
మేలుచేఁదమ్మిక్రొమ్మిన్నలుగుల్కెడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగఁ
బెంపొందెనాససంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియవేఁడెదమొగినొసంగు
మనుచుననుచుముదంబుననంటిపలుకు, జాణలవచశ్చమత్కృతిసరణిఁదెలిసి
తెలివిఁజిఱునవ్వులొలయంగనలరియలరు, లమ్ముదురుపుష్పలావికలప్పురమున. 68

మ. పటుదంతప్రచురప్రభాప్రకటశంపాజాలముల్ ఘీంకృతా
ర్భటగర్జారవముల్ సమగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటిన్ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృషేణ్యాంబుభృ
త్పటిమన్ దత్పుటభేదనద్విరదయూథంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమన్ బురుషోత్తమానువహనస్ఫూర్తిన్ విడంబించుచున్
సిరికిన్ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘుతవనొప్పన్ వాహినీసంగతిన్
దిరమైసార్థకనామధేయగుణభాతిన్ సైంధవవ్రాతముల్. 70

చ. అలఘునిజధ్వజాంచితపటాంచలజాతసమీరనారితా
పులగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సలలితపంచబాణరససంజలితోరుపరిశ్రమంబులై
యలరుఁబురిన్ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహా
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘములప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

మదిఁదలపోసితిన్ననగుమార్గమునంజనుఁడంతకంతకున్
జదలను నిక్కి యవ్వలమసందిగిపోవుచునుండునిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయిసమప్రకాశతనుజీవంజీవబంధుండు సొం
పగుముత్తెంబులచేరుచుక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు చు
క్కగుమింగూడియనేకరూపములతోఁగన్పట్టెనానొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 60

ఉ. నిర్మలభర్మరత్నమయనిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారిరైవినుతిఁ గాంచునుపాంతనిలింపనిమ్నగా
హర్మ్యఖపద్మగంధవిభవానుభవాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టికుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునంటెనాసౌధరుచులు, సురపురముమీఁదఁదనరుగోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగువిష్ణునాభికి నూర్ధ్వమౌముఖముననుదయమైరి
అతఁడు నల్మొగముల నభ్యసించినయట్టి చదువేకముఖమునఁ జదువుకొనిరి
అతనిరాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁగన్నహరినిభావితభక్తిపరదుఁగావించుకొనిరి

తే. పెద్దపిన్నతనంబురూపించుకొనిన, యధికులనవచ్చుహంసవాహనునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ. సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందునురణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందునిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భటులందు విక్రమార్భటులయందు

తే. వెలయవెలయుదురనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసముధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టిబాహుజవర్యులెపుడు, సిరులఁజెలువొందునప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతులధోగతిపాలుపఱచుకోఁడేనిసాగరుఁడుసాటి
తనమూలధనముకుఁదగినలాభముఁగూర్చుకొనెనేనిధననాయకుండుసాటి
తనకున్నబంగారమునువక్కరలకియ్యఁజాలినఁగాంచనాచలముసాటి
తనమహత్వమునకునెనయైనభోగానుభవమందెనేనిఁగల్పకముసాటి

తే. గానియితరులుతాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడవిఖ్యాతసుకృత
సంపదలనంతములుగాఁగసంగ్రహించు, వైశ్యులుండురప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబునిర్జరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైనహరిపదంబు
పైదోడుప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

వ. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానసూచనాసమర్థుండు గాఁగలవాఁడని బ్రహ్మసూనామకుండును,
ఋశ్యమృగచిహ్నితకేతుండు గాఁగలుగుటం జేసి ఋశ్య[...]డునునని గురుజనం
బులు నామనిర్దేశంబు చేసి రక్కుమారుండు శరత్సమయశుక్లపక్ష[...]కరచందం
బున నహరహః ప్రవర్ధమానుండై క్రమంబున జననీతంబు[...]రథ[...]ఫల్యంబైన బా
ల్యంబును స్వబంధుజననయనానందశరీరసుకుమార[...]మారంబును నతిక్ర
మించిన యనంతరంబ.

సీ. ముఖచంద్రమండలంబునకు నూనూఁగుమీసపుఁ జాలు సహజలాంఛనము గాఁగ
నమరు వక్షఃకవాటమునకు నేవళంబులు కుందనపుఁ దీఁగె మోడి గాఁగఁ
జెక్కుటద్దములకుఁ జెలువంబు మీఱిన చిఱునవ్వు తేఁటక్రొంజికిలి గాఁగ
సరసమాకచనీలగలదంబునకు నవతంసదీధితి తటిద్వల్లి గాఁగ
తే. నలజయంతుని చందంబు నలుని సొబగుఁ, జందురుని మేలుఁ గందర్పు చక్కఁదనముఁ
దనకు సరి సేయఁదగిన సౌందర్యమహిమ, నతఁడు చెలువారె నవయౌవనాగమమున. 80

సీ. కనుమెఱుంగులు తళుక్కున నేమఱించు చూపులకు గుండియలు జల్లుజల్లుమనంగ
నరుదుగా నాభిముఖ్యము నొందు మోముకు వాలుకన్గవలు దక్కోలుపడఁగ
జెలికాండ్రతో నాడు పలుకుల చేవినలాఁగి వశ్యమంత్రప్రయోగమందఁ
బ్రతితేనిరూపసంపదఁ జిక్కు తలఁపులు సుడివడ్డగతిఁ జుట్టిచుట్టి తిరుగ
తే. నందుకొనరాని మ్రానిపండైన యతని, బ్రభుత చేనూర్పులూష్మదీర్ఘత వహింపఁ
గొలువునకు వచ్చు వారకన్యలకు మోగ, విరహ మొదవించె దమ్రాపవిభ్రమంబు 81

తే. వాలుఁజూపుల చేత నివాళులొసఁగి, ప్రమదజలముల నర్ఘ్యదానము లొనర్చి
యొలము భావంబు లుపహారముగఁ జేసి, వనితలు భజింతు రిష్టదైవముగ నతని. 82

మ. తరుణుల్ వానివిలాససంపదకు నాంతర్యంబునం జొక్కి త
త్పరిరంభానుభవంబుఁ గోరుచు విధాతా వీని మజ్జీవితే
శ్వరుఁగా నేటికిఁ జేయవైతి యనుచున్ సంతాపముం జెందును
స్మరుగాడ్పుల్ విధికంగదాహ మొదవించున్ మండువేసంగియై. 83

ఉ. బింబము మోవి సంకప్రతిబింబము కంఠము తారకాధిరా
డ్బింబము మోము సన్ముకురబింబము లాదరహాసపుంగపో
లంబులు యక్షనందనకళానిధిముఖ్యులఁ జూతుమేక దా
శంబరవైరినందనుని సామ్యము గావదియింపఁ బోలునే. 84

ఉ. సాహసధైర్యబాహుబలసంపదచేఁ జెలువొందివాహనా
రోహణహేతిధారణనియోగ్యఁదనర్చిన వోవిభూతి శే
షాహిగతిన్ జెలంగి జగదాదరణీయగుణాభిరాముఁడై
యాహరిపౌత్త్రుఁ డొప్పెఁ దనయభ్యుదయంబు సదాభివృద్ధిగాన్. 85

వ. అంత. 86

చ. ఆతనికి మేనమామసుతయైతగు రుక్మినృపాలపౌత్రి యం
చితసుమకోమలాంగి సరసీరుహపత్రవిశాలనేత్ర ని
ర్జితకలహంసయానమదజితంభరకుంభసమానవర్తులో
న్నతకుచ రుక్మలోచన యుగ్రాఘ్రననంగశరోపమానయై. 87

గీ. బంధుజీవము లయ్యెబంధుజీవంబు లని, యధరమునకు బింబ మధరము లయ్యెఁ
దమ్ములయ్యెను చూఁ దమ్ములఁగని కొమ్మ, యడుగులకును జిగురు లడుగులయ్యె. 88

సీ. కట్టిఁడిపగను జేకట్లకులోనయ్యె విరసభావంబులై విద్రుమములు
ప్రత్యహంబును గర్వభంగమయ్యెను దామసప్రకాశతను నక్షత్రగణము
పగలుమించుట విదేశగతంబులయ్యె రాజావమానమున రథాంగకులము
కాఁక దెచ్చుకతుదిలోఁనవై పలుమాఱుఁ బ్రహారణంబులఁ జెందెఁ బసిఁడికమ్మి

తే. రమణియధరనఖస్తనాంగములతోడి, ప్రాతిపక్షికమున నివి భంగపడియె
నట్టియార్వేరమున బలవంతుతోడి, సాటికిఁ బెనంగు టెల్ల నిష్ఫలము గాదె. 89

సీ. శాతకుంభమునకుఁ జాంపేయమునకుఁ దానను గుణంబగుఁ గాంచనాంగియనుట
కంజాతమునకును గైరవంబునకుఁ బ్రియంపదంబు మహోత్పలాక్షియనుట
శకోరిపలమునకు జలధరంబునకును వినయోక్తి ఘననీలవేణియనుట
కలహంసమునకు శిఖావళంబునకు హితాలయమండజయానయనుట

తే. యుభయభావంబులతిన యందునికి సార్థ, కముగ నిట్లుంట చతురతకల్పనాంశ
లందువలసిన యట్లందురనఁగ నిమ్ము, వారికేమి నిరంకుశుల్ గారె కవులు. 90

వ. ఇవ్విధంబున నంబ్రిభూతవయస్సుమయయైయున్న రుక్మలోచనను వివాహంబు సేయ నుద్యోగించి తత్ప్రపితామహుండైన భీష్మకనృపాలుండును దక్కినవారలును సుహృజ్జనులతో నాలోచించుచు. 91

ఉ. ఈయలినీలకుంతలకు నీడును జోడును నైనవల్లభుం
డేయెడఁ గల్గునో యనుచు నెంతయు నక్కఱతో విచారముల్
సేయుచునుండి బంధువులచేన నిరుద్ధుని రూపసద్గుణ
శ్రీయుతుఁ గానెఱింగి తమచిత్తములం బ్రమదంబు నిండఁగన్. 92

క. నెనరంటిన చుట్టఱికం, బును గులమును గుణము రూపమును విద్యధనం
బును బ్రాయము గలిగినవరుఁ, డొనఁగూడుట కన్యభాగ్యయోగమునఁ గదా. 93

వ. అని విచారించి ద్వారవతీపురంబునకుఁ దగువారలం బంపుచు. 94

క. శ్రీమత్సమస్తసద్గుణ, ధామాంచితకీర్తి నెన్నఁదగు వసుదేవ
స్వామికి భీష్మకభూప, గ్రామణి తా మ్రొక్కి సేయఁగల విన్నపముల్. 95

క. క్షేమంబిక్కడ మీపరి, ణామము వ్రాయంగవలయు నా పౌత్రుని పు
త్రీమణి నిరుక్మనయనా, కోమలి ననిరుద్ధునకును గూర్పఁగవలయున్. 9

వ. అనిశుభలేఖలంప విని హర్షముమానసనవశ్య మంచుఁ గ్ర
క్కునఁ బ్రతిలేఖలంపియనుకూలపుఁలగ్నము నిశ్చయించిచ
య్యనబలకృష్ణముఖ్యులురయంబసుహృచ్చతురంగయుక్తులై
యనుపమవాద్యఘోషముదిగంతములందుఁ బ్రపూరితంబుగాన్. 97

సీ. కుండినపురికి నేఁగుటయు వైదర్భులెదుర్కొని వారలఁదోడితెచ్చి
విడుదులవిడియించివివిధవస్తువ్రాతసామగ్రినడపించిసంభ్రమమున
లగ్న వేళకుమంగళస్నానయుతులైనపెండ్లికుమార్తకుఁ బెండ్లికొడుకు
కెలమితోఁ బాసికంబులుగట్టికంకణబంధముల్ గావించిప్రాజ్ఞులైన
తే. విప్రముఖ్యులఖండోక్తవేదరవము, చెలఁగనుచితప్రయోగముల్ సేయుచుండి
రపుడుతెరవట్టిచాటునకతివఁదోఁడి, తెచ్చిరిపదాంగదధ్వనులచ్చుపడఁగ. 98

చ. విచికిలగంధియున్ విభుఁడు వేడుకతోఁ దెరరెండువైపులన్
రుచిరకటాక్షపంక్తులమెఱుంగులునిండఁగనిల్చిరయ్యెడన్
బ్రచురతరానురాగరసబంధురతం దెరచీరదూఱిపా
ఱుచుహృదయాబ్జముల్ మొగమెఱుంగనిచుట్టఱికంబుసేయఁగాన్. 99

క. గ్రక్కునఁ దెరవాపుటయుఁద, ళుక్కునవెలుఁగొందెమృగవిలోచనముఖస
మ్యక్కాంతిమెయిలుదొలఁగినఁ, జక్కఁగఁ జెలువొందుపూర్ణచంద్రుండనఁగన్.

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులను బ్రాఢిగనించినముత్తియంబులు
పొంగుమహాస్తయుగ్మములఁబూర్ణముగాఁబలుమాఱుముంచుచున్
రంగుగనొక్కరొక్కరిశిరంబుపయిందలఁబ్రాలువోసిర
య్యంగమరీచివన్యమణులైదిగుపాఱఁగనవ్వధూవరుల్. 101

క. ఈవిధమునసుముహూర్తము, గావించివివాహవేదికాస్థలమునకున్
రావించిరపుడుపంచమ, హావాద్యధ్వనులుబహుళమై మొరయంగన్. 102

క. చెలిపాదముచెలువుఁడుకర, జలజంబునఁబట్టినడపెసప్తపదంబుల్
పొలయాలుకదీప్పనాఁటికి, యలవడుననివారిద్దైనయతివలునవ్వన్. 103

వ. తదనంతరంబ ప్రధానహోమాదికంబులైన వైదికలౌకికప్రయోజనంబులునడపి వివి
ధవిధభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులసకలజనసంతోషంబుగా భోజనోత్సవంబుగావించి
రందు 104

మ. పరమాన్నంబులుఁ బిండివంటలునుసూపంబుల్ గమాయించు పం
డ్లరసంబుల్ మధురామ్లశాకములు బెల్లంబాజ్యమున్ దేనె క
ప్పురపుందోయముమీఁగడల్ పెరుగులుప్పొంగాయలున్ మున్నుగాఁ
బరిపూర్ణంబుగ నారగించిరనువొప్పంబెండ్లివారందఱున్. 105

సీ. చెలిపయోధరకుంభములుదాఁచుకొన నేల ఘనమయ్యెఁదృష్ణచేకొనఁగనిమ్ము
లతకూనమధురలీలాధరఫలరసంబులు చాల నభిలాషఁబొడమఁజేసె

నలివేణినీ చేతి యతిరసరుచిరస జ్ఞానందమయ్యె నేమనఁగవచ్చు
రాకేందుముఖి వినుమాకారమంత చక్కని దెన్నఁడెఱుఁగ ముకన్నులాన
యనుచు భోజనసమయంబులందు భావ, గర్భితములాడు సరసులకాంతు కొల్ది
ననుభవింపుఁడు కొదవలేదని సమర్థ, వస్త్రులై బోనకత్తెలు భుక్తులిడిరి. 106

శా. తాంబూలంబులు వారికేళకదళీ ద్రాక్షాధినానాఫలా
ఘంబుల్ చంపక మల్లికాదిసుమనఃకస్తూరికాగంధసా
రంబుల్ శర్కరలిక్షుఖండములు వస్త్రంబుల్ సువర్ణంబు నె
య్యంబేపారఁగఁ బంచిపెట్టిరి జనం బానందమున్ బొందఁగాన్. 107

వ. ఇవ్విధంబున. 108

భుజంగప్రయాతము.

వివాహప్రయత్నంబు విధ్యుక్తరీతిన్, నివర్తించి ప్రౌఢాబ్జనేత్రల్ నిషేకో
త్సవారంభమున్ బ్రేమసంధిల్లఁజేయన్, నవోఢారతుల్ మోహనంబై చెలంగెన్. 109

తే. గంధమాల్యాదివాసనల్ గ్రమ్ముకొనఁగఁ, దోడుకొనివచ్చి రప్పుడాతోయజాక్షి
సరసుఁడున్నట్టి కేళికాసదనమునకు, బలిమి చేనేర్పు చేతను బద్మముఖులు. 110

ఉ. ఎవ్వరికోసమీ పగలకేమియుఁ గన్బదమంచు నెచ్చెలుల్
నవ్వుచుఁ ద్రోచిపోవుటయు నాథుని చెంగట నిల్చియుండెఁ దా
నివ్వలనవ్వలన్ దొలఁగనియ్యక మన్మథుఁడానవెట్టి న
ట్లవ్వనజాక్షి సిగ్గుబరువాని నరీతి శిరంబు వంచుచున్. 111

ఉ. శయ్యకుఁ జేరఁదీసి పతిసారెకు వేఁడఁగ నించుకైన మో
మియ్యక గుబ్బలంటుకొననియ్యక నిష్టరతిన్ రమింపఁగా
నియ్యక యెంత సేసెనలయించిన పిమ్మట సౌఖ్యదాయకం
బయ్యెను నారికేళఫలపాకము లౌఁగద కన్యకారతుల్. 112

తే. విభుని తమకంబుతో నిట్లు వెలఁది సిగ్గు, పోరుపెల్లను వట్టియూర్వరమయ్యెఁ
దుదని లువలేక గొందులు దూఱియుండెఁ, గాననబలాశ్రయము నభంగము ఘటించు.

వ. తదనంతరంబ. 114

సీ. అధికప్రయత్నసంశిథిలనీవీబంధ మభిముఖకుంచితాస్యాంబుజాత
మాలస్యకరగృహీతాంచితకుచకుంభ మనురాగరసనిగూఢాంతరంగ
మాయాసలబ్ధబాహాలతాపరిరంభ మాకుంచితభ్రూయుగాభిరామ
మామోదబాష్పధారాపూరితాంబక మలఘుసీత్కారమోహనసునాద

తే. మచిరసంభూతమదనతోయప్రవాహ, మవగతోష్ణాంగజాతఘర్మాంబుకళిక
త్రిపరవశజనితనిద్రాభిలాష, మగుచు నయ్యెంతి ప్రథమసమాగమంబు. 115

క. ఆమోదంబొనరింపఁగ, నామోదము విరియుఁబోలె నైక్యస్థితితో
దామోదరపౌత్రుఁడును, ప్రేమోదయహృదయుఁడగుచుఁ బెనఁగెన్ రతులన్. 116

వ. తదనంతరంబ యాదవసమూహం బవ్వధూవరులం దోడ్కొని కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారవతీపురంబునకుం జని యథోచితసుఖంబులనుభవింపుచుండి రయ్యనిరుద్ధుండును.

చ. విలసితలగ్నవేళఁ గడువేడుకతోడ గృహప్రవేశ మిం
పలరఁగఁ జేసి యవ్వనరుహాననఁ గూడి యతండు ప్రేమచే
సలలితకేళికాననలసారససారసరోవరంబులం
జెలువగురత్నగేహములఁ జిత్తము రంజిలఁగా రమించుచున్. 118

సీ. కేలనంటఁగరానిగిలిగింత చేమాఱు పెనఁగుటలోఁ గొన్ని దినములందు
నేమి చేసినఁగాని హితము చేసుక సమ్మతించుటలోఁ గొన్ని దినములందుఁ
జవుసీతిబంధవిశ్రాంతిమార్గములన్ని దెలిసి కూడుటఁ గొన్ని దినములందుఁ
దానపైకొని సురతప్రౌఢిఁ దమి దీర నెనయుటలోఁ గొన్ని దినములందు
నగుచు నారుక్మనయనాసమాగమంబు, తనమనంబునకంతకంతకుఁ బ్రమోద
రసముకొలుపంగ గాఢానురక్తినుండె, రసికశేఖరుఁడారతిరాజసుతుఁడు. 119

వ. అని శుకుండు పలికిన నినం బ్రమోదహృదయులై శౌనకాదులు సూతుం గనుంగొని యయ్యనిరుద్ధుని విహారంబెవ్విధంబున నుండె నటమీఁదటివృత్తాంతంబుఁ దేఁట పఱుపుమనుటయు. 120

చ. వరవరదానశీలమదవారణవారణకృజ్జలాటభీ
కరకరచక్రజన్మలయకారణకారణనైజలీలసా
దరదరహాసదుష్టరిపుదారుణదారుణకోటితేజభూ
ధరధరదుగ్ధసాగరసుతానవతానవభోగసంగమా. 121

క. నిలయీకృతవైకుంఠా, బలవద్రిపుభయదశౌర్యపటుతాకుంఠా
కలితరుచికంబుకంఠా, సలలితలక్ష్మీప్రసంగజనితోత్కంఠా. 122

మాలిని. మునిహృదయనివేశా మోక్షదానప్రకాశా
వినుతగగనకేశా వీతసంసారపాశా
సనయునిజనిదేశా చారువక్షఃప్రదేశా
మనుజచరవినాశా మంగళాద్రిస్థలేశా. 123

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అనిరుద్ధ చరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రమణీహృదయంగమ
చారుతరశ్యామలాంగసమలంకృతమం
జీరకటకాంగుళీయక
హారాంగదవలయమంగళాచలనిలయా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరిక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

మ. పరిఖాగాధకబంధసంవృతమహాపాతాళభాగంబు గో
పురకంఠీరవరూపపాటవపరాభూతేంద్రనాగంబు భా
సురవిస్తారమణిప్రకీర్ణపరణాంశువ్యాప్తదిఙ్మండలం
బరిసంత్రాసకరంబు శోణపుర మొప్పారుఁ ధరామండలిన్. 3

శా. బాణుండుద్ధతసత్వనిర్జితజగత్ప్రాణుండు సాతత్యశ
ర్వాణీవల్లభపాదపద్మభజనారంభప్రవీణుండు గీ
ర్వాణవ్రాతమనోభయంకరధనుర్బాణుండు సంగ్రామపా
రీణుండప్పుర మేలుచుండు విజయశ్రీవైభవాక్షీణుఁడై. 4

తే. తనసహస్రభుజాబలౌద్ధత్యమహిమ, నేఁచి ముల్లోకములయందు నెదురులేక
బలితనూభవుఁడైనయబ్బాణదైత్యుఁ, డుగ్రశాసనుఁడైయుండి యొక్కనాఁడు. 5

వ. భవానీమనోహరుండగు హరుం డఖండతాండవకేళీరతుండై ముఖరితమృదంగంబును,
రణితోపాంగంబును, సంగీతప్రసంగంబును, బరితోషితాశేషభూతాంతరంగంబును న
గు నృత్యరంగంబున దశప్రాణాత్మకంబును, మూర్తిత్రయకళారమ్యంబును, లఘుగు
రుప్లుతసమేతంబును, దకతకధికతకముఖశబ్దబంధురంబు నగు ధ్రువమత్యరూపక ఝం
పాత్రిపుటాటతాళైకతాళ సింహానంద చంచుపుటాదితాళంబుల జతులు కడకట్టుకై
మురికళాసికలద్రుతమధ్యవిళంబకాల పరిమాణంబుల దండలాపక కుండలిప్రేరణీప్ర
ముఖమార్గంబుల రంగరక్తులు వహింప నాట్యంబు సలుపు నవసరంబున భరతకళాధురీణుం
డగు బాణుండావజం బౌరజంబునం బుచ్చుకొని శ్రుతిప్రమాణంబు నిలిపి తకధిమికిట
శబ్దాక్షరసముచ్చారితముఖుండగుచుఁ గరప్రహారంబులం జిత్రవిచిత్రంబులై చెలంగు
తాళవ్యాప్తులు ఘుమంఘుమాయమానంబై నాదబ్రహ్మంబు జనియింప హృదయారవిం

దంబునకానందసంపాదకంబై నెఱయమొఱయించిన నప్పరమేశ్వరునాట్యంబు
జగన్మోహనంబై ప్రవర్తిల్లెనప్పుడు. 6

ఉ. బాణునివాద్యవిద్యకునపారముదంబునఁ బొందిశాంకరీ
ప్రాణవిభుండుమెచ్చితిదయన్ వరమిచ్చెదవేఁడుమన్న, గీ
ర్వాణవిరోధినానగిరివాకిటఁబారిషదాళితోడ శ
ర్వాణియునీవుభక్తజనవత్సలకావలియుండవేకృపన్. 7

తే. అనుచుమ్రొక్కినఁగరుణించిసాంబశివుఁడు, దానవేంద్రునిపట్టణద్వారమునను
గాపురంబుండెనిదిలఘుకార్యమనక, యెంతసులభుండుపార్వతీకాంతుఁడహహ. 8

తే. ఏమహాత్మునిమహిమబ్రహ్మేంద్రముఖ్యు, లెఱుఁగఁగాఁజాలరట్టిసర్వేశ్వరుండు
నిజపురద్వారపాలుఁడైనిలువమెలఁగె, నౌరవానిదిగాకభాగ్యాతిశయము. 9

లఘుస్రగ్ధర. ఆలీలంబూర్వదేవుండతులదశశతోదగ్రదోర్దండహేతి
జ్వాలాదందహ్యమానస్వరధిపశిఖివైవస్వతక్రవ్యభుక్కీ
లాలాధ్యక్షాదిదిక్పాలకగణహృదయశ్లాఘ్యవైక్రమ్యలబ్ధ
త్రైలోక్యప్రాభవుండైతనరెభువనసాధారణస్ఫూర్తితోడన్. 10

క. సురవైరిమతియుఁగొన్నా, ళ్లయగఁగనొకనాఁడుమదనహరుఁబొడగనిత
చ్చరణమునకునతిభక్తిం, బరిణతులొనరించి వినయభాషాపరుఁడై. 11

మ. గిరిజామానసహంసహంసవరయోగిధ్యేయచిద్రూపరూ
పరుచిశ్రీజితముక్తముక్తభుజదర్పవ్యాఘ్రదైత్యేంద్రయిం
ద్రరమావల్లభమిత్రమిత్రరజనీరాట్చక్రచక్రాబ్జసుం
దరరేఖాకరపద్మపద్మశరభానాశంకరాశంకరా. 12

వ. అని బహుప్రకారంబులస్తోత్రంబు గావించియిట్లనియె. 13

క. లోకములెల్లజయించితి, సౌకర్యముగాఁగసకలసౌభాగ్యంబుల్
చేకొంటిఁగీర్తి నొందితి, నీకారుణ్యమునఁ జేసినీలగ్రీవా. 14

ఉ. ఆహవభూమిమామకసహస్రభుజాబలతీవ్రధాటికిన్
సాహసలీలతోనెదిరిశౌర్యముఁజూపఁగఁజాలినట్టియ
వ్యాహతవిక్రమాఢ్యుఁడొకఁడైననులేఁడొకనీవుదక్కహా
లాహలలాంఛనాంచితగళాపరిరంభితసర్వమంగళా. 15

ఉ. ఆతతవైరివీరసముదగ్రకరోద్ధృతహేతిభూతసం
ఘాతవిముక్తరక్తజలకాంతులుకంకణపద్మరాగసం
జాతమరీచులంగలయసంగరకేళిఘటింపఁజేసినా
చేతులతీఁటకౌషధముసేయఁగదేరజతాద్రిమందిరా. 16

వ. అనిప్రార్థించుచున్నయద్దోషాచరుభాషణంబులకురోషించి శేషభూషణుండిట్లనియె.

క. నాయంతవానితోనని, సేయంగలిగెడునునీదుచేతులబరువున్

జాయుభవదీయకేతన, మేయెడఁ ధరఁగూలునపుడు హీనవివేకా. 1

వ. నిర్విచారుండవై యుండుమని యానతిచ్చిన బలినందనుండు డెందంబున నానందంబు
నొందుచు నందివాహనునకుం దండ వందనంబు లాచరించి మరలి నిజమందిరంబునకేతెం
చి యాత్మీయ శ్రేయోహానిహేతుభూతంబైన కేతుపాతంబునకెదురుచూచుచు నీచాః
కలహమిచ్ఛంతి యనువచనంబునకు నగ్రసాక్షియై యుండె నంత. 19

ఆ. అతనికూర్మికూఁతు రందంపుబిత్తరి, ముద్దుగుమ్మ భువనమోహనాంగి
కుందనంపుబొమ్మ కుసుమకోమలి యుష, కన్యయనఁగ నొప్పు కమలనయన. 20

ఉ. ముద్దులమాటలుం జిఱుతమోమున నున్న నిలేఁతచెక్కులుం
గొద్దిగనున్న వెన్నడుము గూఁకటికందక ఫాలపట్టికన్
విద్దెముసేయు ముంగురులు విప్పగు ఱెప్పలగొప్పకన్నులున్
బ్రొద్దొకవింతయై యమరెఁ బుష్పసుగంధికి బాల్యవేళలన్. 21

సీ. అరవిందములు మన్మథాస్త్రంబులైనట్లు వాలుఁగన్దోనల గ్రొవ్వాఁడివొడమె
హరినీలములు పేరులైనచందమున నించుకలైన కురులు పెన్సోగలయ్యె
వీణాశ్రుతులు మేళవింపైనవగ ముద్దుపలుకులు ప్రౌఢసంపద వహించెఁ
గనకంపుఁగణికకుందనమైనరీతిఁ జాయలమేను నిండు తేపల వహించె

తే. నిమ్మపూపలు ముదిరిఫలమ్ములైన, గతిఁ జనుమొగ్గలు నిగిడి పొంకము వహించె
బంధుజీవాధరయతీతబాల్యయగుచు, నిండుజవ్వనమున నొప్పుచుండునపుడు. 22

మ. కలవాక్కీరహయంబు గల్లమకరీకస్తూరికాపత్త్రస
ల్లలితాంకంబు నితంబబింబపటులీలాచక్రమాలోకనాం
చలబాణౌఘము భ్రూలతాయుగమహాచాపంబునై శోభిలెన్
జలజాతాననవిగ్రహంబు రతిరాజస్యందనప్రక్రియన్. 23

ఉ. తేనియలొల్కు మోవియును దియ్యనిమాటలుఁ బువ్వువంటి మె
త్మేనును ముద్దుఁజెక్కులును మెచ్చులుఁగుల్కెడు గుబ్బచన్నులున్
మీనులవంటి కన్నులును మిక్కిలియైనపిఱుందు సన్నపుం
గౌనును నొయ్యారపున్నడపుఁ గల్గి వెలుంగు మనోహరాంగియై. 24

తే. ఒఱపుగలచందురుని చందమోము మోము, నలరు శైవాలలీలఁ జెన్నారు నారు
పరిమళము గుల్కు కప్పురంపుఁబలుకు పలుకు, కలికి రాజమరాళసంగతులు గతులు. 25

సీ. ఘనసారమును సారఘనము నాక్షేపించుఁ గలికిపల్కులయింపు కచముసొంపు
పద్మరాగము రాగపద్మము నదలించు రమణంపుమోవి పాదములతీరు
మృగమదంబును మదమృగమును హసియించుఁ గాయంపువలపు కన్దోయి మెలఁపు
వరనాగమును సాంద్రవరముఁ జుల్కఁగఁ జేయు నవకంపునూఁగారు నడలతీరు

చక్రసామ్యతవెలయుకుచంబులందు, సామ్యచక్రతఁదగువుక్కసపుఁబిఱుందు
రూఢినారోహిణియుఁనవరోహిణియుఁగ, నెలతచెలువంబుసారెవర్ణింపఁదగును 26

చ. వలయజగంధిబిత్తరపుమాటలుపీనులుసోఁకినంతనే
చిలుకలుపల్కినట్లువిలసిల్లువసంతపువేళఁగోవెలల్
చెలఁగినయట్లుకిన్నరలుచిత్రవిధంబునమీటినట్లువీ
ణెలుమొరయించినట్లుమదినిండుఁబ్రమోదరసప్రవాహముల్. 27

ఆ. ఇరులుసిరులుదొరలుకురులుతియ్యఁదనంపుఁ, దీవితీవితావికావిమోవి
కులుకులొలుకుపలుకుమెలఁకువసుమచాపు, తూపురూపుమాపుచూపుకోపు. 28

చ. కొలుకులకెంపుసొంపురహిగుల్కెడుతారలనీలిమంబుక
న్బెళుకుమెఱుంగులుంగలసిపెంపమరెన్ హరిణాక్షిచూపుల
న్వలదొరముజ్జగంబుగెలువన్ నవచూతదళంబుమేచకో
త్పలమరవిందమొక్క మొగిఁబట్టిప్రయోగముసేయుకైవడిన్. 29

సీ. మునుకారుననుకారుకొనిమీరుఘనచారుతనుమారుకొనికేరుఁదగుణికురులు
నలకుందములయందములచందములఁమదములఁనొందఁగాఁజేయుఁజెలిరదాళి
తెగరానివగమేనితొగరేనిజిగిఁబూనితగుదానిసొగసైననగుమొగంబు
వెలపెంపువెలయింపుకళగుంపుచుఱుకింపుబలుదింపుఁదలపింపుఁబణఁతిమోవి

తే. సింగములభంగములనొందఁజేయునడుము, కీరములదూరములదొలఁగించుబలుకు
జక్కవలఁదక్కవలఁజేయుఁజన్నుదోయి, ముదితరూపంబుత్రిభువనమోహనంబు.

సీ ఇంపుసొంపులగ్రమ్మరింపుమాటలువీణపలుకులకత్తురాభ్యాసమొసఁగు
మందంపునడపులుమాయూరగతులకుఁబలుమాఱుతిన్ననిఫణితిఁజూపు
సరసంపునాసిక సంపెంగమొగ్గలకెక్కువతక్కువల్ చక్కదిద్దుఁ
జొక్కంపుగుబ్బలుజక్కవకవలకును దిట్టతనం బుపదేశమిచ్చు

తే. హొంతబాడుటవనవిహారోత్సవంబు, సలుపుటయుఁబుష్పవితతివాసనలుగొనుట
నెటిసరసిఁగ్రీడలాడుటనెపములుగను, నతనిసౌందర్యమింకనేమనివచింతు. 31

క. ఇటువంటియవయవంబుల, నెటువంటివిలాసవతులనెనసేయఁగరా
నటువంటివగనురజనీ, విటువంటిమొగంబుగలిగివెలఁదుకయొప్పెన్. 32

ఉ. మేరుధనుష్కదేవిస్వరమేళకళానిధిదత్తిలంబుభాం
డీరముకోహళీయ్యకము తీవిగఁ గావ్యమునాటకంబలం
కారముశాస్త్రముల్ మొదలుగాఁగలయభ్యసనంబొనర్చెశృం
గారపువిద్యలద్దనుజకన్యకకున్ బరమానురక్తయై. 33

ఆ. ఆడఁబాడనేర్చియభినయింపఁగనేర్చి, సరసకవితచెప్పఁజదువనేర్చి
బాణదనుజపుత్త్రిబాలికయయ్యును, సకలకళలయందుజాణయయ్యె. 34

వ. అంత నితాంతకాంతి కాంతవనాంత లతాంత పరిమళాక్రాంత దిశాంతంబైన వసం
తంబు ప్రవేశించె. 35

సీ. శ్రీయుతారామరామాయౌవనప్రాప్తి సంభోగరతమనస్సౌఖ్యరాశి
యువనవోఢాత్రపాప్రవణకుట్టాకంబు సద్విజానీకవాంఛాఫలంబు
ప్రోషితభర్తృకాయోషిద్వ్యథామూల మనుపమయోగిధైర్యచ్ఛిదంబు
భాసురతరశరద్వ్యాసరసారంబు జాతికళాసముచ్చాటనంబు
తే. నగుచువర్ణింపయోగ్యమైయతిశయిల్లె, వివిధసుమబృందనిష్యందనవమరంద
బిందుసందోహపానమిళిందసుంద, రాగమంబైనయవ్వసంతాగమంబు. 36

తే. దండిమీఱంగఁదరువులనుండిమిగులఁ, బండిరాలినస్థలినిండిదళము
లమరెవనలక్ష్మిమాధవాగమనవేళ, నడుగులకుఁబఱపించినమడుఁగులనఁగ. 37

చ. పలపులవేల్పుకైదువులుపాంథజనంబులపాలియగ్నికీ
లలుచెలువొందుకోకిలకులంబునకాఁకటిపంటకొల్చురా
సులువనలక్ష్మిమేనఁబొడసూపెడురాగరసాంకురంబులిం
పలరెడుకాంతులంగిసలయంబులుతోఁచెననోకహంబులన్. 38

క. సుమనోవిరాజితంబై, యమరనగస్ఫూర్తిఁదనరియారామంబుల్
సుమనోవిరాజితంబగు, నమరనగస్ఫూర్తిఁదనరెనభిరామంబై. 39

తే. సద్విజాళిప్రసంగంబుసరసతరము, ప్రణవవిస్ఫూర్జితముబీజబంధురంబు
పల్లవాలంకృతముఫలప్రదముసైన, యాగమస్థితినొప్పెసర్వాగమములు. 40

సీ. అనిలోపదేశనాట్యక్రీడఁదగులతాబింబోష్ఠులకుసరిపెనలొసంగ
నింపుసొంపులఁబొడునెలతేఁటిబయకాఱులకువన్నెమీఱునీలములొసంగఁ
గైవారములుసేయుకలకంఠకులవందిబలగంబునకునుమావులనొసంగ
ఫలరత్నములనారతులొసంగుభూజపురంధ్రిజనులకంబరములొసంగఁ
తే. దనవదాన్యచమత్కృతిజనులుపొగడఁ, దనవిలాసంబుభువనమోహనముగాఁగ
విభవసంపన్నుఁడైవనవిహృతిసలిపె, మాధవుండువనీరమణీధవుండు. 41

తే. శుకభరద్వాజముఖసద్విజకులరక్షఁ, దనరిసుమనస్సమూహవర్ధనమొనర్చి
ఘనతరాగమవేద్యుఁడైవినుతిఁగాంచె, మహితవనవాసలీలలమాధవుండు. 42

వ. అట్టివసంతకాలంబునందు. 43

క. నాళీకముఖియుపొంగన, యాళీజనసహితయగుచునలికోకిలకీ
రాళీనినాదశోభిత, కేళీవనవాటియందుఁ గ్రీడయొనర్చెన్. 44

సీ. చెలువంపుఁజిగురుటాకులుపాదములుగాఁగ ననకంపురంభలూరువులుగాఁగ
పూనవాసనలునెమ్మేనితావులుగాఁగ నొఱపైనలతలుబాహువులుగాఁగ
గజనిమ్మపండ్లుచొక్కపుఁగుచంబులుగాఁగఁగలకంఠరుతులువాక్యములుగాఁగ

తులలేనిమల్లెమొగ్గలుదంతములుగాఁగ సుమిళిందమాలికల్ చూపుగాఁగ
బల్లవితతమాలపాదపచ్ఛాయలు, సరసమైనవేణీభరముగాఁగ
నెన్నఁదగియెనప్పుడిందుబింబానన, యౌవనంబుఁబోలి యవ్వనంబు. 45

సీ. భూరుహావళులశృంగారభావములులోచనపఙ్క్తులకువికాసంబు నెఱపఁ
కలకంఠశుకశారికాకలరావంబురహిమించి కర్ణపర్వంబు సేయ
లలితచాంపేయపాటలకుందవాసనల్ నాసికంబునకు నానంద మొసఁగఁ
నమృతోపమానంబులగుఫలరసములు వెలయజిహ్వాలకునువిందులొసఁగ

తే. గమ్మతావులుపయిపయిఁ గ్రమ్మివిసరు, చలువతెమ్మెరమేనులయలఁతఁదీర్ప
సారిదిపంచేంద్రియములకుసుఖముగాఁగ, వనవిహారంబుసలిపిరవ్వనజముఖులు. 46

సీ. అధరబింబాపేక్షనరుదెంచుచిలుకలద్దపుఁజెక్కులజవాదితావులకును
వదనాంబుజములకై కదియుభృంగంబులుత్తంసచంపకసుగంధంబులకును
భుజమృణాళాసక్తిఁబొదువురథాంగముల్ సరసమందస్మేరచంద్రికలకు
హస్తపల్లవములకైడాయుకోయిలల్ ముద్రికాంకితరామమూర్తులకును

తే. జకితగతిఁజెందిచెదరఁగఁజంద్రముఖులు, చతురతఁజరించిరప్పుడుచారుచరణ
చలితచామీకరాంగదఝణఝణంఝణ, ఝంఝణధ్వని చెవులకానందమొసఁగ. 47

వ. మఱియు నమ్మదవతీతిలకంబు కదంబకాంచన కదలీక్రముక కరవీర ఖర్జూర నారికేళ తమాలతిలక కురంటక మాధవీప్రముఖతరుషండంబులవలనం దిరుగుచు, వనమయూరంబులవెంబడినరుగుచు, మహీరుహంబుల నామూలాగ్రంబుగాఁ బెనఁచి యల్లికొనియునేలాలవంగ ద్రాక్షాదిలతావితానడోలాజాలంబులఁ నుయ్యాలలూఁగుచు, బొదరిండ్లఁడాఁగుచు, నసమంబులగుకుసుమరసవిసరంబులు వెసంగ్రోలిఝుంకారంబు సేయుమధుకరనికరంబులంజోపుచుఁ, బ్రసూనఫలభరితలై యున్న కొమ్మలకు జేతులంజాఁపుచు, స్వచ్ఛంబులైన కుసుమగుచ్ఛంబులును మార్దవనిలయంబులైన కిసలయంబులును మనోరథఫలంబులైన ఫలంబులునుగోయుచు, దోహదవిశేషంబులు సేయుచు, శారికాకీరకలకంఠకపోతకరవప్రముఖ విహంగనాదంబులకుం బ్రమోదించుచుఁ, క్రీడావిశేషంబులవినోదించుచు, గరకమలకలిత కాంచనకంకణకాంచీకలాపఘంటికానికరనూపురసంజనితఝణఝణారవంబువన దేవతామనోహరంబై చెలంగం జరియించుచుఁదమలోన. 48

క. చూతముచూతముసుదతీ, వ్రాతమురారమ్మమధుకరవ్రజగీతో
పేతముసుమసౌరభవి, ఖ్యాతమువిరహిహృదయాభిఘాతముఁదలఁపన్. 49

క. కాంచనవర్జ్యముకువలయ, సంచారముమాధవప్రసన్నతయును బా
లించుచువానప్రస్థతఁ, గాంచుమధువ్రతకులంబుఁగంటివెచెలియా. 50

తే. పేరుకలజాతులకునెల్లఁ బెంపుదలుగ, సౌఖ్యమొదవెఁగుజాతివిజాతులకును
గాలకుటిలంబుఁజూడుమాకంబుకంఠి, మాన్పనెవ్వరివశమమ్మమాధవాజ్ఞ. 51

చ. పలుమఱు నీవు పంటఁ బగఁ బట్టిన కైవడి నిట్టు మొల్ల మొ
గ్గలు చిదుమంగ నేల కసుగందని యీ చిగురాకు లెల్లఁ జే
తుల కసిదీఱఁ గాఁగణఁగి త్రుంపఁగ నేటికి మానవమ్మ మొ
క్కలము వహించి యిందు కొడిగట్టిన దానవు మాన నేర్తువే. 52

వ. అని యివ్విధంబున సరససల్లాపంబులు సేయుచుఁ జంద్రకాంతోపలప్రకల్పితసోపా
నసముదయకూలంకషమధురజలతరంగచ్ఛటాసంచలితపద్మకైరవకల్హారవనవిహారమాణ
మరాళచక్రవాకబకసారసద్విరేఫమిథునసంసారంబైన కాసారంబుఁ జేరి జలక్రీడా
సక్తచిత్తంబులనమ్మత్తకాశినులు దత్తఱంబున విహరించుచు. 53

చ. జలములఁ జల్లులాడుచును సారసపఙ్క్తుల వ్రేటులాడుచున్
బలుమఱు నీఁదులాడుచును బక్షికదంబముఁ దోలియాడుచున్
జలదలిమాలికామధురఝుంకరణధ్వనితోడ లియ్యమై
కలసిలయప్రమాణములఁ గంకణనిక్వణముల్ చెలంగఁగన్. 54

వ. విహరించిరప్పుడు. 55

సీ. శంపాలతాంగులచరణకాంతులకుఁ గుశేశయకదంబముతోడ సరసమాడఁ
దారుణ్యవతులముత్తెములయందము తరంగావళితోడ సయ్యాటలాడ
విచికిలగంధులకుచపాటవము చక్రసంఘంబుతో నెకసక్కెమాడఁ
గలహంసగమనలకన్నులబెళుకులు మీనపఙ్క్తులతోడ మేలమాడ
తే. రాజవదనల వేణీభరములసొబగు, ప్రబలశైవాలలతలతోఁ బందెమాడ
బాలికాజాలజలకేళిలీలఁ జాల, శ్రీకరంబయ్యె నప్పయోజాకరంబు. 56

మ. కుచకుంభస్థలపాటవంబు దనరన్ గ్రొమ్మించు దంతచ్ఛటా
రుచులొప్పన్ గరపుష్కరాంతరసమారూఢాంబువుల్ మీఁదఁ జ
ల్లుచుఁ గ్రీడించిరి తత్సరోవరమునన్ లోలేక్షణల్ మందమం
దచలధ్యానములన్ మదద్విరదయూథస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగన్. 57

వ. అంత 58

చ. పొదివెసలించు మన్మథుని పుష్పశరంబుల లీలనీలతో
యదము నతిక్రమించి పొలుపారెడు శంపల గుంపు సొంపు సం
పదఁ దెరవాసి వచ్చు జిగిబంగరుజంత్రపుబొమ్మలట్లు స
మ్మదమున నెచ్చెలుల్ సరసిమధ్యము వెల్వడి రుజ్జ్వలాంగులై. 59

క. కేళీవిహారచేష్టలు, చాలించి యుపాలతాంగి సరసాంబరభూ
షాలంకరణోజ్జ్వలలై, యాళీజనసహితము గృహంబున కరిగెన్. 60

వ. ఇట్లు చనుదెంచి సరసాన్నపానగంధమాల్యాదిభోగంబులం బరితుష్టయై నాఁటిరాత్రి
తపనబింబోపమానతపనీయవిరచితకుడ్యంబును, మహేంద్రనీలోపలఖచితవృత్తస్తం

చి జృంభితంబును, వివిధవిచిత్రవాతాయనరేఖామనోహరంబును, గనకపంజరాం
తర నివాసశుకశారికానికరసరససంగీతసాహిత్యవిద్యాప్రసంగతంబును, తాంబూల
చందనప్రసూనదానాద్యుపచారప్రయోజనప్రవీణచైతన్యసూత్రవిచిత్రకాంచన
పాంచాలికాలంకృతంబును, గంధకర్పూరకస్తూరికాప్రముఖపరిమళవస్తుసంతాన
వాసనా ఘుమఘుమాయమానంబును, నిబిడతమఃపటలపరిహరణచణమణిగణ దీపి
కావిరాజితంబును, నగు నిజమందిరంబునందుఁ దరపణులదివిచిన వజ్రంబుకోళ్లును,
గోళ్లయందమరించినహరినీలంబులపట్టియలును, బట్టియలనలవరించి యల్లినపట్టుపట్టె
డయును, బట్టెడపయింబఱచినహంసతూలికాతల్పంబును, దల్పంబుపై శిరశ్చరణ
పార్శ్వదేశంబులకు నుపధానంబులుగానుంచిన సూర్యపుటంబుదిండులును, నుపరి
భాగంబుననలంకరించిన చిత్రచిత్రాభిరామంబగుచందువాపటంబునుంగలిగి మనోహ
రంబై వెలయు శయ్యాతలంబునశయనించి. 61

చ. అలకలొకింతజాఱి నిటలాంతముఁ గ్రమ్మఁగఁ దావియూరుపుక్
జలువలుచల్లఁగా మెయినలందినగంధముసన్నపల్వుఱు
వ్వలువముసుంగుపైనిగిడివాసనలీనగలోచనాంబుజం
బులుముకుళించియమ్మగువముద్దువగన్ నిదురించుచుండఁగన్. 62

మ. కలలోనొక్క త్రిలోకసుందరశుభాకారుండుమాణిక్యకుం
డలశోభాంచితమందహాసరసవత్సుస్నిగ్ధగల్లద్వయీ
లలితాస్యుండుసుగంధబంధురసుమాలంకారనీలోపలో
జ్జ్వలధమ్మిల్లుఁడుకామినీహృదయపాంచాలుండులీలాగతిన్. 63

సీ. తాంబూలరసరంజితంబైనకెమ్మోవియానుచో మొనపంటనూనియూని
కుంకుమాంకితకుచకుంభముల్ గ్రహణంబు సేయుచోనఖపఙ్క్తిఁ జెనకిచెనకి
మకరికాకలితకోమలగల్లములముఖంబునుచుచోఁ జుంబనంబొసఁగియొసఁగి
లలితభూషణచయాలంకృతాంగము నెదనలముచో మర్మంబులంటియంటి
తే. కుసుమసాయకశాస్త్రానుగుణవిచిత్ర, బంధనైపుణిసురతప్రపంచసౌఖ్య
లీలఁదనుఁజొక్కఁ జేసిలాలించెననుచుఁ, గలికికలఁ గాంచెనాశ్చర్యకరముగాఁగ. 64

క. ఈలీలంగలలోపల, నాలోకింపంగఁబడినయతఁడనిరుద్ధుం
డాలావణ్యనిధిన్మను, హేలావతివినియుఁగనియుఁ నెఱుఁగదుమదిలోన్. 65

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కురంగనయన స్వాప్నికసంభోగసంజనితానందపారవశ్యంబును, ని
ద్రాపరవశత్వంబును నేకీభవింప సుఖశయనంబు గావించి కించిదవశిష్టయామినీచతుర్థ
యామసమయంబున శతపత్రంబులతోన నేత్రంబులు వికసింపనమ్మనోహరాంగుండు
తనకౌఁగిటనున్నవాఁడకాఁదలంచుచు మేలుకాంచి పొడగానక గుండియజల్లుమన ది
గ్గనలేచిశయ్యాతలంబునంగూర్చుండి నిద్రాముద్రాయమానంబులగువిలోచనప్రభాజా
లంబులు లోలంబులై కౌలుకులనలంకరింప నలువంకలంగలయఁ బునఃపునరవలోకనం

బు సేయు నవిభ్రాంతియు విస్మయంబును విచారంబును విషాదంబును విరహంబును నంత
రంగంబునం బెనంగొనననంతకంతకు నతిశయంబు మోహావేశంబునఁ దదీయసౌందర్య
సౌకుమార్యవిలాసహావభావంబులు పలుమాఱుఁ దలంచుచు నాజగదేకసుందరుండు
తనముందరం బొడగట్టినట్లైనం బట్టరాని తమకంబున బట్టబయలు కౌఁగిటం బట్టఁ
బోయి భుజలతాయుగంబునకు నప్రాప్తంబైన డెందంబు చిందఱవందఱయై నయనా
రవిందంబులందొరంగు నశ్రుజల బిందుసందోహంబమందంబై ప్రవహింపనలవిగా
నిపరితాపంబున వేఁడి నిట్టూర్పు లొదవించుచు నిట్లని తలంచు. 66

ఉ. నిద్దురవోవుచున్న యెడ నిశ్చయమైనవిధంబు దోఁపన
న్నొద్దికఁ జేరికూడి సుఖమొందఁగఁ జేసి భ్రమించినట్టి యా
ముద్దులుగుల్కు జవ్వనపుముమ్మరపుం నెఱజాణ యెవ్వఁడో
పెద్దయు నాకు వానిపయిఁ బ్రేమ మనంబున నేమి సేయుదున్. 67

శా. ఆచక్కందనమా వచోమధురిమంబా మందహాసామృతం
బా చాతుర్యమునా వయోవిభవమా హా మోహముం జేయదే
యే చంద్రాస్యలకైనఁ బొందఁగలదా యీ మేనితో వానితో
నే చందంబున నామనోరథఫలం బీడేఱునో దైవమా. 68

వ. అని చింతించుచు. 69

క. లలనామణి కూటమిలీ, లలనామణిభూషణాంగు లలిఁ గలసి నయా
కలమాటలు నిక్కంబుగఁ, గలమాటలు గాఁ దలంచుఁ గడు భ్రమచేతన్. 70

సీ. మొనపంటికొఁ దినొక్కిననొక్కఁ జేఁ గెంపుటధరంబు చిమచిమయనినయట్లు
చెలువారుగోళ్లనాటుల తేఁటచెక్కిళ్లపై నెలవంక లేర్పడినయట్లు
చెలఁ రేగి యలమిన చేపట్టు బిగువుచే గబ్బిగుబ్బలు కసుఁ గందినట్లు
కళలసొక్కఁ దవించు గాటంపు రతులఁ బూవంటి దేహము వసివాడినట్లు
తే. భావమునఁ దోఁచు స్వప్నలబ్ధంబులైన, సౌఖ్యములు మిథ్యలయ్యు నిశ్చయము గాఁగఁ
బురుషసంగతి చేసినకరణి నపుడు, పద్మదళనేత్ర కరుణానుబంధమునను. 71

క. అంతసఖీప్రేరితయై, సాంతత్యంబైన యట్టి సమయోచితముల్
స్వాంతమున నిచ్చలేకయు, దంతావళయాన యొకవిధంబున నడపెన్. 72

సీ. బింబోష్ఠి దర్పణబింబంబుఁ జూపుచోఁ జెలువుని ముద్దుచెక్కులు దలంచి
కలకంఠి మృగమదతిలకంబు దిద్దుచో సరసుని మేనివాసనఁ దలంచి
కలికి ముక్తామాలిక లలంకరించుచో రమణుని మందహాసముఁ దలంచి
పొలఁతి నీలోత్పలంబుల దండలొసఁగుచో రాముని చికురభారముఁ దలంచి
తే. గంధగజయాన హృదయంబు కరిగి కరిగి, యసురసురమంచుఁ బారవశ్యంబు నొందు
నిగిడి పుంఖానుపుంఖంబులగుచుఁ దాఁకు, దర్పకుని పువ్వుటమ్ములఁ దాళలేక. 73

వ. మఱియును. 74

సీ. విన్నఁదనంబుఁ గైకొన్న నెమ్మోమునఁ బొడమని చిఱునవ్వుఁ బొందుకొలుపు
దీనభావంబునొందిన వాలుఁగన్నులఁ దేనివికాసంబుఁ బూనఁ జేయు
గద్గదస్వరము సంగతమైన మాటలనొదవని చాతుర్యయుక్తిఁ జూపు
నుల్లాసభంగమై యున్న చిత్తంబునఁ గొలుపని యుత్సాహగుణము నెఱపు
తే. ఘనవియోగవహ్నిఁ గ్రాఁగుచునుండియు, మఱుఁగు సేయు నితరులెఱుఁగకుండ
సఖులు తెలిసిరేని సంశయింపుదురను, భయము వలనఁ గుముదబంధువదన. 75

సీ. ఎలనాగ వీణె వాయించుచో నాహిరి ఘంటారవంబునఁ గలసి చెలఁగు
జలజాక్షి కావ్యంబుఁ జదువుచోఁ బాంచాలగతిచోట బాహాటక్రమము దొనకుఁ
నెలఁత చిల్కకు మాట నేర్పుచో గీర్వాణభాషలోనఁ దెనుంగుఁ బల్కఁగలయుఁ
జెలియ పద్యంబు రచించుచో శృంగారరసముపై బీభత్సరసము నిల్పు
తే. విరహవిభ్రాంతికతమున విభ్రమోష్ఠి, యొకటి సేయంగఁ బోవ వేఱొకటి దోఁచు
నగ్గలపుఁ జింత హృదయంబు నంటియున్న, నిట్టులౌటకు మది సంశయింప నేల. 76

తే. దర్పకుని బాణతీవ్రత దాళలేక, యంగనామణి శివశివా యనివచింపఁ
గలికి కోవెల రొదల చేనలసి సొలసి, రామ పలుమాఱు శ్రీరామరామ యనును. 77

క. సెగలయ్యెఁ జలువవెన్నెల, పొగలయ్యెను గప్పురంపుఁ బొడికన్నులకుం
బగలయ్యెఁ జిలుకమాటలు, వగలయ్యెను సుఖములెల్ల వనితామణికిన్. 78

చ. కలకలగాక నిశ్చయము గా మదిఁ దోఁచిన నాఁటనుండి తా
గలకలకంఠకీరకులకంఠములం జనియించు దట్టపుం
గలకలముల్ చెవిం బడఁగఁ గాయజు నమ్ముల గాయముల్ మదిం
గలకల నొంప యామములు కల్పములై చెలియుండె ఖిన్నతన్. 79

వ. ఆసమయంబున. 80

మ. అమరారీశ్వరుఁడైన బాణునకమాత్యశ్రేష్ఠుఁడై బాహువి
క్రమకేళీవిజితాహితప్రకరుఁడై ప్రౌఢిం జతుష్షష్టితం
త్రమహామంత్రకలాపలక్ష్యపరుఁడై రాజిల్లు గుంభాండనా
మమునం దైత్యవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁ డసామాన్యప్రభావంబునన్. 81

ఆ. వాని యనుఁగుఁబట్టి వరసుందరాకార, రేఖనొప్పుఁ జిత్రరేఖయనఁగఁ
దండ్రివలన మంత్రతంత్రయోగక్రియ, లభ్యసించియుండు సాంగముగను. 82

శా. ఆనీలాలక బాణకన్యకకు బాహ్యప్రాణమో నాఁగ నెం
తే నేస్తంబొనరించియున్న దగుటం దీనాననాంభోజయై
గ్లానిం బొందుచునున్న యాతమణి యాకారంబు వీక్షించి చిం
తానిర్మగ్నమనోంబుజాతయగుచుం దత్కార్యమూహించుచున్. 83

తే. ఇంగితజ్ఞానియగుటనాయిందువదన, వలపుమర్మంబుగామదిఁ దెలిసియప్పుడు
పలికెనేకాంతమునఁ జేరిపడఁతితోడ, బడలికలు దీఱఁ జల్లనిభాషణముల. 84

ఉ. ఎన్నఁడులేనివిన్నఁదనమేలమొగంబునదోఁచెనమ్మనీ
కెన్నఁడులేనిచింతమదినెక్కడనుండిఘటించెనమ్మముం
దెన్నఁడులేనియీకృశతనేటికిదేహముచిక్కె నమ్మనీ
యున్నవిధంబుఁ జూచివగనొందెడునాహృదయంబుకోమలీ. 85

సీ. కమ్మనిచిగురాకుకెమ్మోవికసుఁగందెనుసురసురనివెచ్చనూర్చకమ్మ
కనకంపుసెమ్మేనుకాఁకచేతఁగరంగెవిరహానలంబుచేఁ వేఁగకమ్మ
తళుకునిద్దంపుటద్దపుమోముకళదప్పెవలవలకన్నీరువిడువకమ్మ
వెలిదమ్మికన్నులతెలివిమందమునొందెఁదురుము మేఘముగ్రమ్మఁబొరలకమ్మ
తే. పలుకఁగదవమ్మ వేసటపడకవమ్మ, సొలయనేలమ్మ మోమెత్తిచూడవమ్మ
యేలిచేసెదవమ్మమమ్మేటికింత, జాలిపెట్టెదవమ్మయోచంద్రవదన. 86

క. పరిరంభణమృదుచుంబన, సరసాలాపాదిసురతసౌఖ్యంబులచేఁ
గరఁగించువిభునిఁ బాసిన, విరహిణిచందంబుదోఁచెవెలఁదీనీకున్. 87

శా. బాలా నిన్నుమదీయజీవముగ నేభావింతు నెల్లప్పుడున్
జాలా నేఁగలుగంగ నెంతపనికిన్సంతాపముంబొందఁగా
నేలాసిగ్గునగుట్టుఁ జేసిహృదయంబింకిట్లుచింతించుటల్
మేలా దాఁపక తెల్పుసీతలఁపు నెమ్మింబూనికావించెదన్. 88

వ. అని యివ్విధంబునం జిత్రరేఖావధూటిపలికినఁ దద్వచనౌషధంబు ప్రియానుపానస
హితంబై యాత్మీయహృదయసంజనితమదనజ్వరంబుశాంతింబొందించుటయు సేద
దేఱి నిజాభిప్రాయమార్గనిరోధకంబైన లజ్జాప్రవాహంబు ధైర్యప్లవంబువలన నుత్త
రించికించిద్గళితశ్రుతి విపంచీపంచమస్వరోపమానంబగు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

తే. పాన్పుపైనొక్కనాఁడునేఁబవ్వళించి, నిదురపోవంగలావణ్యనిధియొకండు
చేరినాయౌవనంబెల్లఁ జూఱగొనియెఁ, గలయనుచుఁదోఁచునిక్కంబుగాఁగఁదోఁచు

సీ. సొగసైనచెక్కిళ్ళుచుంబించిచుంబించిచేరిమోమునమోముఁ జేర్చిచేర్చి
కరమునఁ బాలిండ్లుగదియించికదియించియధరపల్లవరసంబానియాని
కేలిమైఁగౌఁగిటఁగీలించి కీలించి గళమునఁనఖపఙ్క్తి నిలిపినిలిపి
చెలఁగిగళధ్వనుల్చెలఁగించిచెలఁగించినిద్దంపుఁబొక్కిలినివిరినివిరి
తే. పోఁకముడివిచ్చి దేహంబుపులకలొదవ, నవయవంబులుగదియంగనదిమియదిమి
యవలనేమేమొచేసెనయ్యాగడంబు, నెట్లుచెప్పుదుసిగ్గునోరెత్తనియదు. 91

చ. అటువలెవానికౌఁగిటసుఖానుభవంబునఁ జొక్కియుండియుం
తటఁగనువిచ్చిమేలుకొనితన్మహనీయవిలాసమూర్తినా

దటఁబొడిగాననైతిఁ బరితాపభరంబున నాఁటనుండి నే
నిటువలె నున్నదానఁ గృశియించుచు జీవము వాని సొమ్ముగన్. 92

వ. మదగజవైరివంటినడుము కమలంబులవంటికన్నులా
యదనశశాంకునంటి మొగమా ముకురంబులవంటి చెక్కులా
మదనునివంటి చక్కఁదనమా మధురాధర వాని రూపు నా
హృదయపటంబునందు లిఖియించినకైవడిఁ గానవయ్యెడున్. 93

తే. ప్రాణసఖివైన నీకు దాపంగ నేల, విన్నవించితి నా మదినున్న విధము
వానిఁ గన్నులఁ జూపి జీవంబు నిలుపు, మనుచుఁ గన్నీరు దొరఁగ దైన్యంబునొందె. 94

ఉ. అయ్యలివేణి దైన్యమునకాత్మఁ గలంగుచు బాష్పబిందువుల్
పయ్యెదకొంగునం దుడిచి భక్తిమెయిన్ శిశిరోపచారముల్
సయ్యనఁ జేసి నెమ్మదివిషాదము దీఱఁగ నూఱడించి తా
నయ్యెడఁ గొంత సేపు హృదయాబ్జమునందల పోసి నేర్పునన్. 95

శా. రంగుల్మీఱు పటంబునన్ వివిధవర్ణద్రవ్యముల్ గూర్చి సా
రంగాంకానన వ్రాసె ముజ్జగములన్ రాజిల్లు రాజన్యులం
బంగారంపు మెఱుంగు వ్రాఁతజిలుగుల్ పైపైఁ గళల్దేఱఁగా
శృంగారంపు రసంబు వెల్లివిరియం జిత్రక్రియావైఖరిన్. 96

చ కళలు వెలుంగు మోములు వికాసవిలాసముఁ జూపు కన్నులుం
జెలువము గుల్కు మేనులును జెక్కులపైఁ బ్రసరించు నవ్వులున్
దళుకులు చల్లు భూషణవితానముఁ గల్గి సజీవచిత్రముల్
నిలిపిన యట్లు వ్రాసె రమణీమణి నేర్పు వచింప శక్యమే. 97

ఆ. వ్రాఁతకాఁడు గర్త సేఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుటకిది విరోధమైన నేమి
సేఁతకాఁడు గర్త వ్రాఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుచుఁ జిత్రరేఖ ననఁగవచ్చు. 98

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులం గల్గు పురుషశ్రేష్ఠుల లిఖియించిన యప్పటంబు ను
షాసుందరిముందట నుంచి యిట్లనియె. 99

చ. త్రిభువనవాసులై వెలయు దేవమనుష్యభుజంగకోటిలోఁ
బ్రభుతయు రూపసంపదయుఁ బ్రాజ్ఞతయుం గలవారి నెల్ల నే
ర్చి భగవతీ మహామహిమచే లిఖియించితి నిప్పటంబునం
దభినవమూర్తియై తగిన యాఘనుఁ డెవ్వఁడు వీరిలోపలన్. 100

వ. అని మఱియు నిట్లని వివరింపందొడంగె. 101

ఉ. దివ్యవిమానయానముల దివ్యసుగంధవిలేపనంబులన్
దివ్యలతాంతవాసనల దివ్యధునీజలకేళిలీలలన్

దివ్యవిలాసినీరతులదివ్యశరీరములన్సుఖాత్ములై
దివ్యపథంబునన్మెలఁగుదేవతలన్వివరించి పల్కెదన్. 102

శా. ఆనందాకరవైభవానుభవురంభాద్యప్సరోనాట్యలీ
లానిత్యోత్సవుఁ బారిజాతకుసుమాలంకారహారున్స్వర
స్థానావాససుఖోన్నతుం ద్రిభువనీసామ్రాజ్యసింహాసనా
సీనున్నిర్జరభర్తఁ జూడుమితనిన్సీతాంశుబింబాననా. 103

ఉ. ఆవహనీయదక్షిణసమాఖ్యలచేఁ జెలువందిమంత్రపూ
తాహుతులన్సరోరుహభవాదులఁదృప్తిపహింపఁ జేసియ
వ్యాహతలీలసాధకజనాళికిసౌఖ్యములిచ్చుపుణ్యుఁడు
స్వాహగుణాసమానుఁడుకృశానుఁడితండిటుచూడుకోమలీ. 104

వ. అని తెలిపి వారియందు నాదరంబైన తదీయహృదయంబుఁ దెలిసి శేషించినదిక్పాలక
దేవతాగణంబుల వేర్వేర వివరించెద ననుచు నిట్లనియె. 105

చ. అతులితధర్మవంతుఁడుకృతాంతుఁడనూనుఁడు యాతుధానుఁడా
యతశుభుఁడంబురాశివిభుఁడంచితదేహుఁడుగంధవాహుఁడు
న్నతమతిగుహ్యకాధిపతి నాగధరుండుహరుండునుంజుమీ
యితఁడునితండితండితఁడునీతఁడునీతఁడుసుందరీమణీ. 106

ఉ. కామునిమించుసుందరముకంజవనాప్తునిగెల్చుతేజమున్
సోమునిఁ గేరునెమ్మొగముశోభిలువాఁడలకల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసహితంబగుసంపదలింటఁ గల్గుసు
త్రామునికూర్మినందనుఁడితండుజయంతుఁడునీరజాననా. 107

శా. భారాంతస్ఫురహంకృతిలైననిర్జరులపైపైసోఁకియోవ్వానినిం
డారంబై కొనునర్తనాభినయభావారంభసంరంభరం
భారంభోరుముహుర్ముహుస్తరళితాపాంగచ్ఛటామాలికా
సారంబానలకూబరుండితఁడుతత్సౌందర్యమీక్షించితే. 108

సీ. కంబుకంధరవీరుకమనీయనిరతయౌవనమదోద్ధతులుగీర్వాణతతులు
సరసిజేక్షణవీరుసంగీతనృత్యవిద్యాధురంధరులుగంధర్వవరులు
కుటిలకుంతలవీరుఘుటికాంజనాదిక్రియాసుసాధకులు విద్యాధరేంద్రు
లమృతాంశుముఖివీరుసుమహితాష్టవిశేషసిద్ధిప్రసిద్ధులుసిద్ధవిభులు
తే. గరుడకిన్నరరుద్రకింపురుషసాధ్య, యక్షరక్షోభుజంగగుహ్యకులువీరు
నీకటాక్షాంచలంబులు నిగుడఁ జేసి, కెలనవీక్షింపుమోరాజకీరవాణి. 109

వ. అనిపలికి యనంతరంబ పాతాళలోకనివాసులవ్రాసినపటంబుఁ జూపి యిట్లనియె.

మ. భవనాలంకృతనూత్నరత్నరుచిసంపన్నాంబురాజీవకై
రవకల్హారమరందపానమధుపవ్రాతస్వనోదారభో
గవతీతీరమనోహరంబఖిలభాగ్యశ్రీనివాసంబునై
ప్రవణంబొందినయట్టిలోకముగ దాపాతాళమబ్జాననా. 111

వ. తద్భువననివాసులైన నాగపుంగవులవివరించెదం గనుంగొనుము. 112

శా. పారావారవిహారియైనహరికిం బర్యంకమై ద్వీపశై
లారణ్యాంబునిధిప్రయుక్తమహనీయక్షోణికిన్నిల్వనా
ధారంబై యురగేంద్రలోకమునకుం దాసార్వభౌమాంకుఁడై
శ్రీరంజిల్లుఫణాసహస్రకలితున్శేషున్విలోకింపుమా. 113

చ. అతులసుధాపయోధిమథనావసరంబునమందరాద్రిక
ప్రతిహతలీలనావరణపాశలతాకృతిఁ దాల్చి దానవా
హితులకు వాంఛితంబు ఫలియింపఁగఁ జేసినకీర్తిశాలిభా
సితసితదీర్ఘదేహుఫణిశేఖరు వాసుకిఁ జూడుమీతనిన్. 114

వ. అని మఱియుం దక్షక కర్కోటకప్రముఖులైన చక్షుశ్శ్రవశ్శ్రేష్ఠుల రూపనామం
బులు చక్షుశ్శ్రవంబులకు గోచరంబుగా దృష్టంబును శ్రుతంబును గావించిన దదీ
యరూపనామంబులు వేదాంతసిద్ధవచనప్రకారంబున నాత్మకువేఱై యస్థిరంబగుట
యు దదీయముఖచిహ్నంబులవలనం దెలిసినదై తదనంతరంబ మర్త్యలోక పురుష
పరివృఢులం దెలుపందలంచి యిట్లనియె 115

చ. శుకపికశారికానినదశోభితకేళివనాంతరంబులన్
వికసితపద్మకైరవనవీనసుగంధసరోవరంబులం
బ్రకటసువర్ణగేహములభద్రగజేంద్రతురంగమాదులన్
సకలసువస్తుసంపదలసౌఖ్యదమైతగుమర్త్యమంగనా. 116

వ. ఏతద్భువనంబునం గలుగు రాజశేఖరుల నాలోకింపుము. 117

చ. నిజగజనాథయూథపదనిర్దళితోన్మదవైరిపార్థివ
వ్రజచతురంగసైన్యుఁడువిరాజితరత్నవిభూషణప్రభా
విజితవిభాకరుండుపరవీరభయంకరఖడ్గవిస్ఫుర
ద్భుజుఁడుకళింగభూభుజుఁడు తోయరుహాననవీఁడెచూడుమా. 118

చ. లలితలవంగకోమలవిలాసలతాపరిణద్ధచందనా
మలమలయక్షమాభృదసమానసుగంధవిశేషశీతలా
నిలవిలసద్గవాక్షచయనిర్మితహర్మ్యవిహారిపాండ్యుఁడీ
యలఘునిఁ జూడవమ్మదరహాససుధారసరంజితాననా. 119

శా. గంధేభేంద్రసమానయాన తెలియంగాఁ జూడుమీనింజతు
ష్కంధిప్రాప్త మేదినీవలయవిశ్రాంతప్రతాపాబ్జినీ
బంధుంయుద్ధకృశప్రసిద్ధబలవత్ప్రత్యర్థిరాజన్యని
ర్బంధుంసాంబశివార్చనానుగుణసంబంధుంజరాసంధునిన్. 120

శా. చౌదంతిన్యగదంతిగాఁగొనిసహస్రాక్షుండుయుగ్మాక్షుఁడై
మోదంబొప్పధరజ్జరించుగతిఁబెంపున్సొంపుసంధిల్లగా
వేదండోత్తమవాహుఁడైవెలయునీవీరుంబ్రభాభాసమా
నాదిత్యుంభగదత్తుఁజూడుమునితంబాభోగహేమాంశుకా. 121

శా. పూజ్యుండైతగుకౌరవాన్వయమునం బొల్పొందజన్మించిసా
మ్రాజ్యంబేలుసుయోధనుంచెలివిమీఱంజూడుమొక్కింతది
వ్యజ్యోతిర్మయసాధనున్విహితబాహాదండకోదండదం
డజ్యానిర్యదఖండచండతరకాండప్రోద్భటాయోధనున్. 122

ఉ. తోయజగంధిచూడుమువిధూతతమోగుణదివ్యతేజుఁడై
ధీయుతమూర్తియైవసుమతిన్విహరించుపయోజబాంధవుం
డేయితఁడంచునెంచఁదగుఠీవివెలుంగుచునున్నహానిరా
ధేయునిదానవైభవవిధేయునివర్ణితభాగధేయునిన్. 123

సీ. జయముచేధర్మనిశ్చయముచేవైభవోదయముచేఁదగువాఁడుధర్మజుండు
దిటముచేభుజబలోత్కటముచేరణజయోర్భటముచేఁబెంపొందుపవనజుండు
యుక్తిచేవిబుధానురక్తిచేశరబాణశక్తిచేనధికుండుసవ్యసాచి
బుద్ధిచేనతులప్రసిద్ధిచేభాగ్యాభివృద్ధిచేఁబొగడొందువెలయునకులుఁ
తే. డసమశరసుసుకుమారరసమనోహ, రాయతాంగుండుసహదేవుఁడంబుజాక్షి
వీరలేవురుపాండవవీరవరులు, పెంపుసొంపారనిటువిలోకింపవమ్మ. 124

చ. సుమహితధాళధళ్యరుచిసుందరకోమలవిగ్రహంబుపై
నమలతరేంద్రనీలనికరాసితవర్ణఘనాంశుకంబుతో
నమరిననీలమేఘురజతాచలరాజముఁబోలెరేవతీ
రమణునిఁజూడవమ్మబలశాలునిఁ గోమలపాటలాధరా. 125

సీ. లలితరేఖాత్రయీకలితకంఠమువాఁడుధవళవిస్తారనేత్రములవాఁడు
ఆజానులంబిబాహావిలాసమువాఁడుకమనీయనీలాలకములవాఁడు
హారశోభితవిశాలోరస్థలమువాఁడుతరుణారుణాంఘ్రిపద్మములవాఁడు
మహనీయనీలకోమలశరీరమువాఁడునవదరస్మితసుధాననమువాఁడు
తే. సరసకల్యాణగుణవిశేషములవాఁడు, మదనశతకోటిసౌందర్యమహిమవాఁడు
దేవకీనందనుఁడుకృష్ణదేవుఁడితఁడు, వనితగనుఁగొమ్మునేత్రోత్సవంబుగాఁగ. 126

మ. త్రిజగన్మోహనరూపవైభవునిసాంద్రీభూతకీర్తిం బ్రతా
పజయార్కున్ రతికామినీకుచతటీపాటీరముద్రాకరాం
బుజునింకంఠవిలంబమానవిలసన్ముక్తామణీమాలికా
వ్రజునిన్మారటకృష్ణమూర్తియగునీప్రద్యుమ్ను నీక్షింపుమా. 127

ఉ. చక్కనివారిలో మొదలిచక్కనివాఁడగుతండ్రికన్ననుం
జక్కనివాఁడుభవ్యగుణసంపదఁదాతనుబోలువాఁడు పెం
పెక్కినకీర్తివాఁడుకమలేక్షణపౌత్త్రుఁడుశంబరారికిన్
మక్కువనందనుండితఁడుమానవతీయనిరుద్ధుఁజూడుమా. 128

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనిత యవ్విలాసినీతిలకంబునకు భూలోక పురుషపుంగవుల
వేర్వేఱ వివరించుచు ననిరుద్ధకుమారపర్యంతంబునుం జూపునప్పుడు- 129

సీ. అంగవంగకళింగబంగాళనృపులపైసారంగగతులఁజేఁజౌకళింప
గౌళనేపాళపాంచాలభూభుజులపై నవతీటిల్లతరేఖనవఘళించి
మగధమత్స్యమరాటమద్రనాయకులపై మత్స్యపుటంబులమహిమనిగిడి
యాదవవృష్ణిభోజాంధకశ్రేణిపైయాలతేఁటిదాఁటులసెళవుచూపి
తే. మఱియుగోపాలదేవమన్మథులమీఁద, బొట్టికోలలగతి దాఁకిమిట్టితిరిగి
వ్రాలియనిరుద్ధునందుఁగ్రొవ్వాఁడిచిలుకు, ములికిరైనాసైకలకంఠిబెళుకుఁజూపు.

చ. కనుగొనఁ గానెజల్లుమనెఁగైరవలోచనగుండెదేహమె
ల్లనుబులకించెఁగన్నులజలంబులుజాలయిపాఱెమోమునం
బెనఁగొనిదైన్యరేఖనవనీతగతింగరఁగెన్మనంబును
న్ననుపడియున్నతాపశిఖిప్రజ్వలభావమునొందెవింతయై. 131

ఉ. కన్నులఱెప్పలాఁగనివికాసపుఁజూపునుమౌనముద్రతో
నున్నమొగంబునిశ్చలతనొప్పుశరీరముగాఁబటంబుపై
నున్నతలీలవ్రాసినప్రియుంగనిసొక్కినఁదానునట్లయై
చిన్నెలుదక్కియుండెసఖిచేసినజంత్రపుబొమ్మకైవడిన్. 132

తే. అతనిలావణ్యసరసియందతివచూపు, నిండుకొనిబారులయ్యెనుగండుమీలు
నుప్పతిలిగుంపులయ్యెనీలోత్పలములు, పాదుకొనిమూఁకలయ్యెఁబుష్పంధయములు.

ఉ. చూచుఁజలించిపైఁబడఁగఁజూచుఁగుచంబులనొత్తిపట్టఁగాఁ
జూచునఖాలిమైఁజెనకఁజూచుసుధాధరబింబమానఁగా
జూచుఁగవుంగిటంబెనఁగఁజూచుఁగపోలముముద్దుపెట్టఁగాఁ
జూచులతాంగియమ్మదనసుందరరూపముఁజూచిభ్రాంతితోన్. 134

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కోకకుచ తనరుచిరావలోకనంబులు పరమశాంతుని హృదయంబు నంబోలె దత్సౌందర్యలహరీమగ్నంబై యానందలహరిం దేలుచున్న నెట్టకేలకు మఱలించి కుంభాండక తనూభవ ముఖాంబుజంబున నిలిపి యిట్లనియె. 135

ఉ. వీఁడుగదమ్మ నానిదురవేళ ఘటించినవాఁడు కోమలీ
వీఁడుగదమ్మ పంచశరవిద్యలు చూపినవాఁడు తొయ్యలీ
వీఁడుగదమ్మ నాహృదయవిత్తము నాచినవాఁడు యుగ్మలీ
వీఁడుగదమ్మ యీవిరహవేదనఁ గొల్పినవాఁడు నెచ్చెలీ. 136

క. నిన్నుండి వీనిరూపముఁ, గన్నులఁ జూడంగఁ గలిగెఁ గానేటికినో
క్రొన్ననఁబోఁడిరో నీఋణ, మెన్నిభవంబులకునైన నీఁగంగలనే. 137

వ. మేఘాగమనంబునకు నెదురుచూచుచున్న మయూరంబువిధంబున సంపూర్ణపూర్ణిమా చంద్రబింబోదయంబుఁ గోరుచున్న చకోరంబుకైవడి, స్వాతివర్షంబు నపేక్షించుచున్న మౌక్తికశుక్తిచందంబున, హృదయంగమాకారుండైన యీరాజకుమారుతోడిసంభోగంబునకు నాహృదయంబు నిరంతరవ్యాపారంబై యభిలషించుచున్నయది. దురంతంబైన విరహపారావారంబు నీఁదవశంబుగాక మునుంగుచున్న నాకుం దెప్పవిధంబున నాభాగ్యవశంబున నీవు సంఘటించితివి. ఏయుపాయంబుననైన నీతనిం దెచ్చి మామకమనోరథం బీడేర్చి ప్రాణదానంబు సేయవలయు నిది యనుచితంబని విచారించెదవేని నాకర్ణింపుము. 138

సీ. కలలోనఁ గన్నవార్తలకింతవలవంతకేమికారణమని యెంచుకొంటి
నాయునికిఁ గనుఁగొన్న నాసాటివారిలో నిదిలాఘవంబని యెంచుకొంటి
మదిలోన నీమాట మఱచియుండెదఁ గాక యెంతలేదని బుద్ధి నెంచుకొంటి
గుఱుతెఱుఁగనివానికూర్మి కాశించిన నేమిఫలంబని యెంచుకొంటి
తే. నేమి సేయుదు వానికామనోజ్ఞ, వదనపూర్ణేందుచంద్రికావ్యాప్తిఁ జంద్ర
కాంతరత్నంబుకైవడిఁ గరఁగియున్న, భావమున ధైర్యమింతైనఁ బాదుకొనదు. 139

ఉ. కావునఁ బక్వబింబఫలకాంతులతోఁ దులఁదూఁగు వానికె
మ్మోవిసుధారసంబు మదిమోహము దీఱఁగ నానకుండినన్
భావభవజ్వరజ్వలనబంధురతీవ్రశిఖాకలాపతా
పావహమైన నాదుహృదయవ్యథ దీఱు నెయెన్నిభంగులన్. 140

మ. కలికీ మాటలు వేయు నేమిటికి నీకాయంబుతో వానితోఁ
గలయన్భాగ్యము గల్గకున్న విభునిం గాఁ జేయుమీ వీనిరాఁ
గలజన్మంబున నంచు బ్రహ్మకు నమస్కారంబుఁ గావించి యు
వ్వలదేహాంతరతీవ్రలబ్ధికుచితవ్యాపారముం జేసెదన్. 141

తే. అనుచుఁ జెలిపల్కు ఖేదవాక్యములతోన, వేఁడినిట్టూర్పుగాడ్పులావిర్భవించె
నూరుపులతోన కన్నీరుతేఱులయ్యె, నశ్రువులతోనపరశంబయ్యె మేను. 142

తే. అతివిదురవస్థఁ గనుఁగొని యాత్మ గలఁగి, యువతివివశత దీఱంగ నుపచరించి
యనుగుణంబైన మధురవాక్యముల మనసుఁ, జల్ల జేయుచునుండె నాసుయమునను.

వ. అని శుకుండు పలికెననినఁ దదనంతరవృత్తాంతం బెట్లయ్యె నెఱింగింపుమనుటయు.

చ. చతురవిహారహారమణిసాంద్రలసద్భుజమధ్యమధ్యని
ర్జితమృగరాజరాజసరసీరుహమిత్రసునేత్రనేత్రశో
భితవసుభద్రభద్రగజభీతిహరాదరభావభావజా
హితమతివాసవాసవమణీద్ధరుచిస్ఫుటకేశకేశవా. 145

క. దురితపరితాపపరిహర, చరితాభరితాదరాత్మశంకరహృదయ
స్మరితహరిదశ్వకోటి, స్ఫురితాస్ఫురితారినినదసంశ్రుతివినుతా. 146

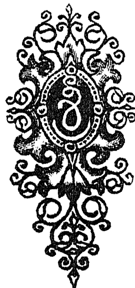
భుజంగప్రయాతము. మహామంగళాకారమాస్నేహమోహా
మహాభూధరోత్సాహవారాహదేహా
గుహాత్మజ్ఞసాంచిత్యఘోరాఘదాహా
మహామంగళాద్రిప్రమావత్సుగేహా. 147

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

వత్సవైజయంతీ
శ్రీవనితాకౌస్తుభాదిశృంగారవిలా
సావహవక్షస్థలభువ
నావనసంభ్రమణమంగళాచలరమణా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. అంత. 3

సీ. వినతాతనూజకేతనకళాసంప్రాప్తజనితానురాగవిస్తారమునఁగ
నపరదిగ్జలధినాయకసమర్పితఫుల్లహల్లకమాల్యప్రభాంకమునఁగ
సమరసన్నాహరక్షశ్ఛటావిదళనకోపాగ్నికీలాకలాపమునఁగ
తత్కాలతాండవోద్ధతమహాబిలకేశవరమణిముకుటరుగ్వ్యాప్తియనఁగ
తే. భాపరిగ్రహణార్థసమీపవర్తి, గంధవహబంధుతేజఃప్రకాశమనఁగ
నస్తశైలాగ్రమునభాస్వదరుణదీప్తి, మండలంబయ్యె మార్తాండమండలంబు. 4

చ. ఇనుఁడు కరంబులం బొదివియింపుగ సంగమమాచరింపఁబ
ద్మినివదనంబునన్నగవు మీఱవికాసవిలాసమూనిలో
ననద్రవముబ్బిసొక్కినయనంబులు మూయుచు నిద్రఁజెందెనో
యనముకుళీభవించె దివసాంతమునందుఁ బయోజషండముల్. 5

చ. ఇనునకుఁబద్మినీకువలయేక్షణపై మది నెంత మోహమో
తను నెడఁబాసి యెంత పరితాపము నొందునొ నాల్గుయామముల్.
చనినపునస్సమాగమము సంఘటనంబని తెల్పుచుం చుఁదాఁ
బనిచె సరస్యుపాంతతరుపఙ్క్తులనీడల పేరిదూతలన్. 6

క. కమలినిపయిఁ గూరిమిచే, రమియించెంగాననశుచిరాహిత్యము గా
నమరందానమొనర్చిన, క్రమమునఁ గమలాప్తుఁడపరకంధిం గ్రుంకెన్. 7

తే. అంబురుహసంభవాండగేహాంతరమున, దీపకంబైనభాస్కరదీపకళిక
యవలిదిక్కునఁ జేరిన యంధకార, బంధురంబయ్యెదశదిశాభాగమునను. 8

చ. అనయముజీవకోటికిభయంబుగ దారులుగట్టికొల్లఁగై
కొనసెలవిచ్చెఁ జోరులకుఁ గూర్మిపరాంగనలన్రమింపఁ గాఁ
బనిచెవిటావలిన్భువనబంధుఁడులేనియరాజకంబుచేఁ
దనరసమైచరించెవసుధాస్థలిఁ జీఁకటిపాలెగాఁడొగిన్. 9

సీ. ఆదటదీరంగనంభోజగంధులబటువుగుబ్బలమీఁదఁ బ్రాఁకిప్రాఁకి
కోరికఫలియింపఁ గుంభీంద్రయానలయధరపల్లవములనానియాని
ముచ్చటదీఱంగ ముకురబింబాస్యలనిద్దంపుఁ జెక్కిళ్లునివిరినివిరి
యభిలాషదనియంగ హరినీలవేణులమవ్వంపుఁ గొప్పులుదువ్విదువ్వి

తే. యంధకారాఖ్యకామాంధుఁ డన్యసతుల, నలముకొనుచుండెఁ గానిదోషానుభవము
తపనకరఘాతనెపమున దాఁకుననుచు, నెఱుఁగలేఁడయ్యెఁ దామసుండేమియెఱుఁగు.

క. జీవనమెజీవనంబై, యీవిధముననున్నసుమ్ము నెడచేసెనయో
దైవమునిఖేదమొందెడు, కైవడినమరెన్రథాంగకరుణరవంబుల్. 11

సీ. వరునిరాకకునిశావాససజ్జికమింటఁ బఱచినవెన్నెలపానుపనఁగ
గగనకేశునిమస్తకమునదిక్కాంతలుపూజచేసినయట్టిపువ్వులనఁగ
దట్టమైతిరుగుచున్నట్టిఖేచరకోటిముత్యాలగొడుగులమొత్తమనఁగ
దమముగర్వమడంపదండెత్తిరేరాజుముందరనడపించుమూఁకయనఁగఁ

తే. గెరలిమరుఁడూర్ధ్వలోకముగెలువఁబంప, పింజఁగొనచేయుపుష్పాస్త్రవితతియనఁగఁ
గన్నులకుఁ బండువైతోఁచెగగనభాగ, మండనంబైనతారకామండలంబు. 12

సీ. అధిపలాలితలైనస్వాధీనపతికలునలుకదీఱినకలహాంతరితలు
వరునిరాకలుగోరువాసకసజ్జికల్పతివంచకలువిప్రలబ్ధసతులు
పొరుగూరవిభులున్నప్రోషితభర్తృకల్కలహించివిడనాడుఖండితలును
ధవులువేగంబరానివిరహోత్కంఠితల్సంకేతగతలభిసారికలును

తే. రమణసంభోగవిప్రలంభములనొంది, రష్టవిధనాయికలునిట్టులతిశయముగఁ
గువలయానందభావానుగుణ్యకళల, విలసితంబైనయన్నిశావేళయందు. 13

శా. మందాక్షాంచలముల్గ్రమించికులధర్మస్రోతసుల్దాఁటిత
న్నిందాభీతిమహోర్మిపుల్లడచిపొందెన్బుంశ్చలీకోటిని
స్సందేహస్ఫురణన్భుజంగనివహత్సాంకేతికస్థానముల్
కందర్పుండనుమంత్రదేవతసమాకర్షింపఁగానయ్యెడన్. 14

ఉ. చీఁకటివేళ సంచరణ సేయుచు నిక్కువలైనచోట్లన
త్తాఁకల నిల్చుచుం జనుల యల్కుడు కొయ్యన లోఁగియుండుచుం
గాఁకలయూర్పులు న్సురతఁ గావిటకోటిభుజంగభావముల్
గైకొనియుండె నిందున నెకాన లెవారిభుజంగ నామముల్. 15

సీ. గళరవంబులు రద్దిగాఁ జెలంగింపక పలుమాఱు మెల్ల నెపలుకుమనుచుఁ
దమికొద్ది నధరబింబము గంటువడనీక మొనపంట నొక్కి యంత మోపుమనుచు
గుబ్బచన్నులమీఁద గోరు లేర్పడనీక నేర్పుతో నొయ్యన నివురుమనుచు
రతిసుమాళమున నార్భటము గావింపక నిలుకడ చల్లఁగాఁ గలయుమనుచుఁ
తే. గాముకులయందుఁ గూర్మలు గలిగియుండి, యనురహస్యంబు బయలగునని దెడిభీతిఁ
గలసి రిబ్బంగి సాంకేతికములయందు, జారకాంతలు మోహితస్వాంతలగుచు. 16

ఉ. ఆసమయంబునం గువలయప్రియమైన ప్రభుత్వరేఖను
ల్లాసరసంబు మోమునఁ దొలంగఁగఁ జల్లని రాజటంచు వి
శ్వాసముతోడ లోకులు ప్రశంసలు సేయఁగఁ బూర్వశైలసిం
హాసన మెక్కెఁ జంద్రుఁడు నిజాభ్యుదయంబు జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 17

సీ. భూనభోంతరములఁ బూర్ణీభవించు తమంబుల నుచ్చాటనంబు చేసెఁ
వసతుల మెలఁగు జీవంజీవవిహగ కదంబంబు నాకర్షణంబు చేసెఁ
గనగూడి చెలఁగు జక్కవల క్రీడావిలాసంబులు సంస్తంభనంబు చేసెఁ
సలిలమధ్యంబులఁ జెలువొందు కైరవారామంబుల వశీకరంబు చేసెఁ
తే. నలినపఙ్క్తికి విద్వేషణంబు చేసెఁ, దమ్మిచేరాశకుల మారణమ్ము చేసెఁ
బొసఁగ వెన్నెలమంత్రవిభూతిఁ జల్లి, మహిమఁ జూపి సుధాకరమాంత్రికుండు. 18

సీ. జతనంబుతోఁ దేఁటిసంచిణీహాసము భిన్నిదుము దారుగా నిగుడినదునఁ
గలువలదొరచల్ల గాలివజీరులు పూని రాస్తానుచపాను గొలువఁ
బెంపువిూఱు వసంతఘోషు వాహులు జారుననుండి చెలావణిహొనరు దెలుప
నెమ్మిఁ గోవెలనిశానీ బారుగములు కర్నాటీడమారముల్నాదు సేయ
తే. సరణి కావాలురంగు ఝల్లొప్పుటములు, రహిగ నటియించు చిలుకహిరాకి నెక్కి
కెంజిగురుసైపు కేలనంకించుకొనుచు, మదనుపాదుసహాదఁ డుగదలెనపుడు. 19

వ. అంత. 20

మ. చణబాహాబలశాలి మన్మథుఁడు చంచచ్చంచరీకచ్ఛటా
గుణటంకారరవప్రచండసుమనఃకోదండనిర్ముక్తదా
రుణచూతాంకురబాణముల్ బఱపె సక్రోధాత్ముఁడై మానినీ
మణిధైర్యంబను జోడు చించుచు మనోమర్మంబులం దూఱఁగన్. 21

మత్తకోకిల. మత్తకోకిలశారికాశుకమంజుమోహననాదసం
పత్తికిన్ మలయాచలానిలపద్మశాత్రవచంద్రికో
ద్వృత్తికిన్ సుమహాసనాపదవీభ్రమద్భ్రమరస్వనో
త్పత్తికిన్ మదినోర్వఁజాలకతల్లడిల్లుచునుండఁగాన్. 22

క. పగనొందుచుఁ జెలికత్తెలు, మృగమదఘనసారగంధమృదుకుసుమాదుల్
తగఁదెచ్చి శిశిరవిధులా, మగువకుఁ గావించి రపుడు మతియున్నతియున్. 23

సీ. విభునికౌఁగిటికి నై వెతఁ జెందు మేనికిఁ జందనపంకంబు లంద నేల
చందనంబునఁ గసుగందెఁగదా యని గ్రక్కునఁ బన్నీటఁ గడుగ నేల
పన్నీటివలనఁ దాపంబు మించుటఁ జూచి చంద్రరజంబు పైఁ జల్ల నేల
చంద్రరజంబు చేజనియించె సెకలంచు వెసఁ దాళవృంతముల్ విసర నేల
తే. తాళవృంతములను వడదాఁకె ననుచు, నగనఁగా నేల నేరని వైద్యకరణిఁ
దనుగుణ మెఱుంగఁ జాలక తమరు సేయు, మందులకె మందులొనరించి రిందుముఖులు.

తే. ఎన్నియుపచారములు చేసి రిందువదన, లన్నియును జూడ మునుపటికన్న మిగుల
బాధకములయ్యె దయలేని ప్రభువుతోడ, మందలించిన మనవుల చందమునను. 25

వ. ఇక్కరణి నక్కువలయాక్షి విరహాతిశయంబున నోర్వంజాలక పరితపించుటకు సఖీ
జనంబులు విచారమగ్నాంతరంగలై కుసుమసాయకు నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 26

ఉ. తల్లి సమస్తభాగ్యనిధి తండ్రి దయాపరమూర్తి నీ చెలుల్
చల్లనివారు నీవు కడుఁ జక్కనివాఁడవు పొంకమైన నీ
విల్లు సమాధురిం బరిఢవిల్లు మృదుత్వము నీదు వర్తనం
బెల్ల నయో వధూవధకు నేటికి పరోయవు మీనకేతనా. 27

చ. పురహరదేవునిం జెనకఁబోయి తదుగ్రలలాటనేత్రభీ
కరదహనార్చులం గలసి కాలితి వంతట నుండి యైననుం
బరులను బీడ పెట్టని కృపాగుణ మేటికి లేదు నీకుఁ గా
పురుషులు రాజదండనముఁ బొందియు నైజము మానరే కదా. 28

వ. అని పలికి సుధాకరు నుద్దేశించి. 29

సీ. కువలయంబుల నుగన్గొన్న చల్లని చూపు కమలబృందములందుఁ గలుగదయ్యె
నలచకోరములపైఁ గలుగు దాక్షిణ్యంబు జక్కవగములందుఁ దక్కువయ్యె
సప్రాణవిభులైన సతులపై కూర్మి యనాథకాంతలయందు నాస్తియయ్యె
నిందూపలములపై నెనయు సౌహార్దంబు రవికాంతములయందు రహితమయ్యె
తే. బక్షపాతంబు మానవే పక్షమునను, రాజదోషాకరుఁడవు గా రామరామ
ధానఁ జేసిసుమీ! నీదు మేనియందు, నంకమై నిల్చియున్న దయ్యపయశంబు. 30

క. పగలొప్పనిసౌమ్యతనై, జగుణంబగునీకునింతచలమేటికయో
తగుపూర్ణకళానిధితో, మొగమెఱుఁగనివాఁడవాకుముదినీరమణా. 31

వ. అని మలయపవను నుద్దేశించి. 32

శా. ఎంచంజల్లనివాఁడవై సరసులందిష్టంబువాటించుచుం
బంచప్రాణములై మెలంగుదువుమాపద్మాక్షియందిట్లుబా
ధించంజొచ్చితివియ్యెడన్మరునిబుద్ధిన్నీస్వభావంబువ
ర్జింపంజెల్లునెనీగుణంబుగదదాక్షిణ్యంబుమందానిలా. 33

వ. అని పికశుకనికరంబుల నుద్దేశించి. 34

క. ఒకకుతికై యుండెడుమీ, రకటాచెలియెడలనింతయతికూహకమా
పికమాశుకమాయికమా, వకమాసుకుమారగాత్రినాయమెయేచన్. 35

వ. అని పలుకుచున్నసమయంబునం జిత్రరేఖం గనుంగొనియుషాంగన తన మనోహరుం డైనయనిరుద్ధుని సరససౌందర్య సౌకుమార్యంబులు పలుమాఱుఁ బ్రస్తుతించుచు నిట్లనియె. 36

ఉ. ఔనటవమ్మవానిసరసాధరసారరసామృతంబు నే
నానకయింకతాళఁగలనాలలనాకలనాదకీరసం
తానముసేయురంతుముదితామదితానదితాపమర్త్యస
న్మానవిధంబునీదెగదనాయెదనామదనాభుఁజేర్చినన్. 37

వ. అనిపలికిన. 88

చ. విరహమునొందకమ్మవిభువేగమెతోడ్కొనివత్తునంచునా
సరసిజగంధియోగబలసంపదచేగగనప్రచారయై
యరిగెననేకపట్టణవనాచలశైవలినీచయంబుస
త్వరవిభవంబునంగడచితానటయేఁగుచుఁగొంతదవ్వునన్. 39

శా. కాంచెంగాంచనగాత్రిసౌధశిఖరాగ్రస్వర్ణపాంచాలికా
చంచన్నీలమణిప్రకల్పితకచప్రక్షీభవత్తారకం
బంచోదంచితహృద్యవాద్యరవశుంభద్యామపూజాలస
త్కాంచామిత్రగురుస్తమంటపసహస్రస్ఫారకద్వారకన్. 40

వ. కనుంగొని మనంబునఁబెనంగొనుప్రమోదంబునఁబ్రమాదంబగు విద్యావిశేషంబున నన్నగరంబుఁ బ్రవేశించి సముంచితప్రాసాదరేఖా పురోభాగ మహోన్నతస్తంభాగ్రవిరచితదేదీప్యమానదీపికాకదంబక ప్రతిబింబవిడంబితసాంద్ర చంద్రశాలాస్థగితపద్మరాగ మణిగణ చరణారుణకిరణస్ఫురణవలన నిశాసమయంబయ్యును దివాభాగంబునంబోలెదృగ్గోచరంబగుతదీయ సౌభాగ్యంబునకు నాశ్చర్యంబునొందుచుం గలితకాంచనకనత్కవాట కమనీయ చతుర్ద్వార చారుతర ప్రాకారంబును, మహోగ్ర

సాధనసమగ్రజాగ్రద్వీరభటసమూహ సమావృతంబును, రుక్మిణీసత్యభామాప్రము
ఖాష్టమహిషీషోడశసహస్రసుందరీసందోహమందిరామందసుందరంబును, బద్ధరాగ
వజ్రవైడూర్యగోమేధికపుష్యరాగ మరకతనీలముక్తాప్రవాళ ఖచితస్తంభమద్య వా
తాయనవితర్దిప్రదేశంబును, ప్రద్యుమ్నసాంబసంకర్షణసుధేష్ణాది కుమారవిహారసౌధ
యూథాభిరామంబును, సకలసౌభాగ్య లక్ష్మీనివాసంబునునగు గోపికావల్లభుమం
దిరంబునందుశృంగారంబునకుసారంబును, విలాసంబునకువాసంబును, భోగంబునకు
యోగంబును, భాగ్యంబునకుయోగ్యంబును, స్తోత్రంబునకుఁబాత్రంబునునై,
సహస్రభానుప్రభాభాసమానంబగు ననిరుద్ధకేళీసౌధంబులోపలం బ్రవేశించియందు.

క. అలరుక్మలోచనాకుచ, కలశయుగాన్వితనిరూఢగాఢాశ్లేష
జ్జ్వలపులకాంకితదానవ, సలలితసురతప్రసంగజనితశ్రముఁడై. 42

సీ. బంగారుదివియకంబములపైనిరువంకదీపికాకాంతులు తేజరిల్లు
నమలమాణిక్యపర్యంకభాగంబునఁబరువంపుజాజిపూఁబాన్పుమీఁద
నొకకేలుతలక్రిందనునిచిరెండవకరంబూరువుపైఁజాచియొత్తగిల్లి
పరుపుపైముత్యాలసరులుకుప్పవడంగఁజెలిదమ్మితళుకుకన్నులుమొగిడ్చి
తే. పూఁతనెత్తావిగమ్మునఁబొలయుచుండ, నూర్పులొక్కింతముదురులై యుప్పతిల్ల
నిదురపరవశముననున్న యదుకుమారుఁ, గాంచెఁదనగొప్పకన్నులకఱవుదీఱ. 43

ఉ. మీసముతీరుఁజూచిజిగిమేనిపటుత్వముఁజూచిమోములో
హాసముఁజూచిచేతులయొయారముఁజూచిమనోజ్ఞరూపరే
ఖాసమలీలఁజూచియహహాయనుచుందలయూఁచిముందుదా
వ్రాసినభావమెంచితలవంచుకొనెన్ జలజాక్షిసిగ్గునన్. 44

వ. తదనంతరంబ. 45

మ. తనసమ్మోహనవిద్యచేజనులనిద్రామగ్నులంజేసియ
య్యనిరుద్ధుంగొనిఖేచరత్వమునను ద్వేగయై యేగిబా
ణనిలింపాహితరాజధానియగుశోణాఖ్యంబ్రవేశించియ
వ్వనజాతాక్షియుసాలతాంగిసుషమావత్సౌధముంజేరఁగన్. 46

వ. వచ్చుచున్నసమయంబున. 47

ఉ. ఎప్పుడువచ్చునోకువలయేక్షణయాతనిఁదోడుకొంచునే
నెప్పుడుచూతునోసదమలేందునిభంబగువానిమోమునా
కెప్పుడుగల్గునోయతనినింపుగఁగూడెడుభాగ్యమంచునా
కప్పురగంధితాపమున్నఁగంటికినిద్దురలేకవేఁగుచున్. 48

ఉ. నావెతచూడలేకకరుణాపరురాలగుచిత్రరేఖదా
నావిభుఁదెత్తునంచునకటాపరభూమికిసాహసంబునం

బోవుచునుండెనొకో యకఁబోయిన కార్యమునిర్వహింపరో
దేవతలార నాదిగులుదీఱఁగ మీకు నమస్కరించెదన్. 49

వ. అనితలంచుచు. 50

తే. తరుణియిబ్భంగిఁగుసుమకోదండచండ, కాండనిర్భిన్నహృదయయైకరుగుచున్న
యవసరంబున రతిమనోహరకుమారుఁ, దెచ్చిపానుపుపైనుంచెమచ్చెకంటి. 51

వ. అప్పుడు. 52

చ. హృదయము ఝల్లుఝల్లుమన నెంతయు విస్మయమంది చూచి పెం
పొదవిన భ్రాంతిచేత నిదియుం గలగాదుగదా యటంచు నె
మ్మదిఁదలపోయుఁ గ్రూరుఁడగు మారుఁడు చేసిన యింద్రజాలమో
యిదియనియంచుఁ బర్వరజనీందుకళానవమోహితాత్మయై. 53

వ. అంత. 54

క. తెలివొందిచిత్రరేఖా, కలవాణిం గౌఁగిలించి కన్నులహర్షా
శ్రులుజడిగురియఁగఁదనువునఁ, బులకాంకురముల్జనింపఁబొంగుచుఁబలికెన్. 55

ఉ. ఈసుకుమారమూర్తి నిపుడీడకుఁదెచ్చితి ప్రాణదానముం
జేసితి నీకు మేల్మరలఁజేయఁగ నేరనమస్కరించెదన్
నీసుగుణంబు నీ వెనరు నీయుపకారము ముజ్జగంబులన్
వాసికినెక్కి నీకథలు వర్ణితమయ్యెడుఁగాక కోమలీ. 56

క. అనిపలుకుచున్న బాలిక, వినయోక్తుల గారవించి వేడుకతోడం
జనియెనిజమందిరమునకు, వనజాననయుండె నిచటివాంఛలు మీఱన్. 57

ఉ. లేచుటయెప్పుడో నిదురలేచిన పిమ్మట నన్నుఁ గన్నులం
జూచి మనోనురాగమున సొక్కి కవుంగిట గారవింపఁగాఁ
జూచునొ లేక నామమతసుద్దియెఱుంగమిఁ జేసి వింతయై
తోఁచుచునుండునో యితనితో నపుడేమని పల్కుదాననో. 58

మ. అని చింతింపఁగ నిద్ర మేల్కని యతండాకర్ణ విశ్రాంత మో
హన నేత్రాంబుజముల్ కనీనికలు చాయార్ద్రతఁ గా విచ్చి చూ
చిన యా చూపు మనంబునన్దగిలెఁగించిన్మధ్యకున్నాభవభూ
ధనురుద్యత్కటకాముఖాంకకరసంధానప్రయోగాస్త్రమై. 59

ఉ. నాథుసుదర్శనంబువలనన్మదనగ్రహమోక్షమయ్యె బిం
బాధరకున్ సుదర్శనమహామహిమంబిటువంటిదే కదా
యీధరఁదత్ప్రయోగమున నెట్లు గ్రహంబులు నిల్వనేర్చుఁద
త్సాధకులైన మాంత్రికులు సారె మెఱుంగుదురప్పుడిప్పుడున్. 60

గీ. ఇవ్విధంబున మేల్కాంచియవ్విభుండు, ద్వారకాపురకనకసౌధప్రదేశ
చారుతరతల్ప పర్యంకశాయిగాఁగ, దనుదలంచుచులేచికన్గొనెడునపుడు. 61

సీ. కాఁకలుదేరుబంగరుసలాకయనంగఁగ నటువానినచంద్రకళయనంగ
నదనుబుల్కడిగినయట్టిముత్యమనంగ సానఁబట్టినకాముశరమనంగ
మెలపుతో నిల్చినమెఱుపుతీఁగెయనంగ నవకంబువోనిక్రొన్ననయనంగ
జీవకళ్లలచిత్రరూపమనంగఁబరువంబుదప్పనిసిరియనంగఁ
గరగుననుబోసిమోహనాకారగీరేఖ, యొసఁగదీర్చినశృంగారరసమనంగఁ
దనసమీపంబునందున తరుణిఁజూచి, మన్మథకుమారుఁడాశ్చర్యమగ్నుఁడగుచు. 62

క. మొదలను సేవసియించిన, యదిద్వారకలోనివజ్రహర్మ్యముగాదా
యిదియేమివింతయిపుడిది, సదమలమాణిక్యఖచితసౌధంబయ్యెన్. 63

వ. అని విచారించుచు నవ్వరారోహ నాలోకించి. 64

సీ. పొలఁతిమోమునకుసంపూర్ణేందుబింబంబు వెలయనివాళిగావింపవచ్చు
శంపాంగిమేనికిఁజాంపేయపుష్పముల్వరుసతో బడిసివైవంగవచ్చు
జలజాక్షికురులకుజాతినీలంబుల నొగిదృష్టిపేరగానునుపవచ్చుఁ
గలకంఠకంఠివీనులకుశ్రీకారముల్ రక్షయంత్రములు గావ్రాయవచ్చు
నౌరయీరూపుసతికిరంభాదివేల్పు, చెలులనుడిగంపుబుడుతలఁజేయవచ్చు
ననినదోషంబుగలుగదీయర్థమందుఁ, జూడమెన్నఁడునిటువంటిసుందరంబు. 65

గీ. అనివిచారించు నెడఁగించిదవనతాస్య, పద్మయైతనకైప్రేమబయలుపఱుచు
కలికినిడువాలుతళుకుఁగన్నులనుబెళుకు, చూపులనుజూచుచున్నయాసుదతికనియె. 66

ఉ. ఎవ్వరిదానవేవవలయేక్షణయెయ్యదినీదుపేరునీ
వెవ్వనిమేలుదానవిపుడేమికతంబుననన్నుఁదెచ్చితీ
విప్వరసౌధదేశమునకింతయుదాఁచక తెల్పునావుడున్
నవ్వునుసిగ్గుఁగూడివదనంబున దాఁగిలిమూఁతలాడఁగాన్. 67

గీ. తళుకువజ్రంపుఅవలయందంబుగులుకు, పలుకుదురు తేటముకురబింబములవంటి
చెక్కుఁగవనిండి కెంపులచెక్కడంపుఁ, గమ్మలనుగ్రమ్మఁబలికెనాకలికియపుడు. 68

మ. ఇదిబాణాసురువీడుశోణపురమాయింద్రారిమాతండ్రి పెం
పొదవెన్నాకునుపాభిధాన మొగినీయొయ్యారపున్ రూపుస్వ
ప్నదశంగాంచిన దాన నైవిరహసంతాపంబునం జెందస
మ్మదలీలన్నినుఁ దెచ్చెఁబ్రాణసఖిశుంభద్యోగవిద్యోన్నతిన్. 69

ఉ. కన్నియఁగానియన్యసతిఁగానుశరీరమునీదుసొమ్ముగా
మున్ననచేసియేలుకొనుమావినుమాయనుమానబుద్ధివై

నన్నలయించెదేనిరమణాయిక నేమనుదాననిన్ను నా
కన్నులఁజూడఁగల్గెఁగదకాఁగలయట్లగుదైవయోగముల్. 70

వ. అనిపలికి యక్కాంత చింతాసముద్రాంతర్మగ్నాంతరంగయై తలవంచుకొని యూరకుండె నప్పుడు. 71

సీ. తొలుత నాతనిరూపుఁగలఁగన్న యాదిగా మగువకుదినము లేయుగములయ్యెఁ
బటముపైనతనిరూపముఁజూచినది మొదల్మగువకుజాము లేయుగములయ్యె
సఖివానితోడి తేఁజనిన యంతట నుండియువిదకుగడియ లేయుగములయ్యెఁ
దరువాతనతఁడునిద్దురలేచునంతకుయువతికినిమిషముల్ యుగములయ్యె
తే. నతఁడుగాఁగిటఁగదియించునంతలోన, నుత్పలదళాయతాక్షికొక్కొక్కక్షణమె
యుగసహస్రంబులై తోఁచుచుండెనపుడు, వనితతమకంబుఁ దెలుప నెవ్వరివశంబు. 72

చ. పలుకులలోనిప్రార్థనయుభావములోఁగల తెంపు మోములో
వెల వెలచూపులోఁబొడమువిన్న నయూర్పులలోనణంకుని
మ్ములఁబొడగాంచియప్పుదన మోహనుఁ డెంతయుసంతసించెఁదా
వలపులమర్మముల్దెలియవచ్చుఁగదా ఘనులైనవారికిన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

సీ. అకలంకచంద్రబింబాననయూరు దేశంబుల వెంట సంచరణచేసి
కోమలాంగినితంబభూమండలమునఁ గ్రమముతోడఁ బ్రదక్షిణములొనర్చి
మృగ నేత్రగంభీరమగునాభిసరసిలో నవగాహనక్రీడ లాచరించి
గంధసింధురయానకఠినకుచోత్తుంగశైలాగ్రమునఁబునశ్చరణసలిపి
తే. పడఁతిమందస్మితసుధానుభవతననిమి, షత్వమును గాంచెఁగానిపాంచశరిచూపు
లపున రావృత్తిమోక్షంబునందవయ్యెఁ, గాముకులపుణ్యములుభోగకారణములు. 75

సీ. తనువులదిగుపాఱు కనుదోయి బెళకుముత్యాలరాసులుతలఁబ్రాలుచేసి
తూరుదుండెములాడుతోడవులరుచిదీపకళికలుమంగళార్తులుగఁజేసి
యలఁతఁజిప్పిలు ఘాలములఘర్మజలము మొగ్గలగుంపుతగుబాసికములుచేసి
పొదివి మేనులఁదోఁచుపులకాంకురంబులతుకముజాజాలపాలికలుచేసి
తే. సంప్రకాశించువిరహాగ్ని సాక్షిగాఁగ, బాణకన్యానిరుద్ధులపరిణయంబు
నర్థిగావించెమకరమీనాధిపతుల, యదనుదెలిసిననవింటియాజ్ఞికుండు. 76

క. లలనామణికప్పుడుగు, బ్బలపొంగునవిగిసిఱవికపక్కనఁబగిలెన్
జిలుకరహదారురాహుతు, తలిరాకుపిరంగివిసరుదాఁకెననంగన్. 77

మ. రమణింగొబ్బునఁ గౌఁగిలించిపయికిన్ రాఁదీయుచో గల్లనం
గమనీయాంగదహేమకాంచరశనాఘంటారవంబుల్మిషే

కముహూర్తంబిదియంచుఁ దెల్పుచుమహాకందర్పమౌహూర్తికా
సముహస్తాయసదండభిద్భవఘుణాంచల్లోహయంత్రాకృతిన్. 78

ఉ. కాంచనగాత్రి ముద్దుపడఁ గాంచి కవుంగిటఁ గుబ్బలంటఁ గీ
లించి సుధాధరంబుఁ గబళించి హసించి కపోలపాళిఁ జుం
బించి చమత్కరించి వలపించి కళల్గరఁగించి మించి సా
క్కించి కమన్నఖించి కిలికించితకేళి రమించె వేడుకన్. 79

సీ. సురుచిరాంబరబంధవరణంబు భేదించి వ్రీడాబలంబుల విఱుగఁదోలి
ఘనకుచశైలదుర్గముల లగ్గలుపట్టి జఘనవసుంధరాచక్రమాఁగి
యూరురూరుసంయుక్తతోరణంబులుఁ గట్టి చతురుఁడై మధ్యదేశంబుఁ బొదివి
యంగాంగములు భుజాహంకృతిలోఁ గొని యౌవనభండారమాక్రమించి
తే. సురతసంగతిజయలక్ష్మి సారిదిగాంచి, తరుణికౌఁగిలి నిజరాజధానిగాఁగ
నెలమిమన్మథసామ్రాజ్యమేలుచుండె, సిద్ధసంకల్పుఁడయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 80

ఉ. చంచలలోచనన్సురతసౌఖ్యమునన్గరఁగించె నంచు న
ర్ణించఁగ నేటికిన్వలపుఁ బేరురులొడ్డి జగంబు వారి మొ
గ్గించెడివాని పెద్దకొడుకే యటరూపవిలాసవైఖరి
న్మించినయింతికిన్వలవనేరఁడొ తావలపింపనేరఁడో. 81

సీ. జలచరనేత్రకన్నులవెరపింపుకే యెత్తినబిరుదాంకమేటఁగలిపి
కార్ముకభ్రూయుగకనుబొమ్మవంపుకే పట్టినవిల్లు నిష్ఫలముచేసి
లలితశుకాలాపపలుకుజంకెనలకే మావులకందంబపోవఁదోలి
చెలఁగుపల్లవపాణి చేగద్దికలకెక్కృపాణంబులడవులపాలుచేసి
తే. ప్రియునిసాహాయ్యమున విజృంభించుచున్న, వెలఁదితో విగ్రహింపనవేళ యనుచు
సమరరంగప్రచారంబు సన్న్యసించి, యంగజుఁడు కార్యమెఱిఁగి సమాశ్రయించె. 82

చ. వలచినపొందులై మనసువచ్చినచక్కఁదనంబులై భ్రమల్
గొలిపెడి యౌవనంబులయి కూరుములన్నిన క్రొత్తలై కళల్
దెలిసిన నేర్పులై కొదవలేక రమింపఁగఁ గల్గినట్టి యా
చెలువుఁడు నింతియుం దొలుతఁ జేసిన పుణ్యఫలంబు లెట్టివో. 83

గీ. అంత నానవోఢయానందమునఁ దను, సురతమున జయింపఁ బరిభవంబు
నొందియున్న యట్టి కందర్పవదనంబు, తెల్లవారినట్లు తెల్లవాఱె. 84

ఉ. చిందఱవందరై యసురసేనలు డెందమునన్భయాకులం
బందిపతంగపుంగవశతాంగరథాంగమహోగ్రధాటి నం
దంద యడంగినట్టులు దయార్కనిరాకనడంగెఁ జీఁకటుల్
గొందులసందులన్గుహలగుట్టలబుట్టలచాటుమాటులన్. 85

శా. ప్రాతఃకాలమహాబలాఢ్యుఁడు నిశాప్రత్యర్థివీరుం బరా
భూతుం జేసి సమస్తదిగ్విజయుఁడై పూర్ణీభవత్ప్రాభవ
ఖ్యాతిం గైకొనియున్నవేళ జయతూర్యంబుల్ చెలంగించిన
ట్లాతర్వాతఁ జెలంగెఁ గుక్కుటసముద్యత్కంఠనాదార్భటుల్. 86

వ. మఱియు నాసమయంబునం బ్రణయకలహవ్యాపారంబులం బరాఙ్ముఖులై మౌనముద్రలు వహించి పరస్పర తనుస్పర్శనంబులు గాకయుండ నేకశయ్యం బవళించియుండియు మకరధ్వజుండు మండలీకృత కోదండుండై ప్రయోగించు కుసుమకాండంబులం బొడము హృదయవ్యథలం బొరలుచుండియు నాభిమానికంబులం దెచ్చుకోలు ధైర్యంబుల నుండియు సూచితౌహర్ముఖంబులైన తామ్రచూడకంఠనినాదంబులు కర్ణకఠోరంబులై వినంబడిన నులికిపడి దిగులొందుచుఁ జలంబులు విడిచి మనంబులు గరంగి మహానానిద్రావసాన పరివర్తితాభిముఖశరీరులై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొని తమ కపుఁగూటములం దనుకపు నారతులకు నవకాశంబు లేని ప్రొద్దు విచారించి యొకరినొకరి దూఱి పలుకుచు నిట్టూర్పు నిగిడించి దంపతులవలనను నరవిందబృందంబులతోడ వికసితంబులగు హృదయారవిందంబులం దమకునామనిరైన యవ్వేళ చుంబనపరిరంభణ నఖదంతక్షతాదివినోదంబులం బంకజాసనార్థ పంకజాసన రతిబంధసౌఖ్యంబులం జొక్కు పద్మినీ పాంచాలురవలనను శారికాకీరమయూర కలకంఠ కలరవకపోత కలహంస ప్రముఖంబులైన విహంగమనివహంబుల కలకలంబుల మనోహరంబులై వెలయు లవంగ క్రముక చాంపేయపున్నాగ నారికేళ చందనమందార కదంబఖర్జూరాది మహీరుహంబులం బ్రశస్తంబులగు నుద్యానవనంబులవలనను దేవభూపాలమందిరంబులయందు భగవత్కీర్తనంబులు సేయు వైణవికమార్దంగికాది గాయకనికరంబుల జంత్రగాత్రంబుల నుద్దీర్ణంబులగు భూపాల దేవగాంధారి మలహరి దేశాక్షి వసంత మంగళకౌశిక ప్రముఖ స్త్రీపురుషరాగస్వరగ్రామంబుల నభిరామంబులై ధ్రువరూపకాదితాళంబుల హేరాళంబులగు సంగీతనాదంబులవలనను స్నానసంధ్యావందనాద్యనుష్ఠానంబుల నిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణసమూహ సంకీర్ణంబులైన జలాశయస్థానంబులవలనను గోపాలకులు నిజనామాంకంబులంకించి పిలుచుచుం గ్రేపులవిడుచు సన్నాహంబుల నంభానినాదంబులు సేయుచు హుంకారంబులతోడ వదనంబులెత్తి కర్ణంబులు నిక్కించి తమతమవత్సంబుల కెదురుసూచు ధేనువితానంబులవలనను దీర్ఘికాతరంగడోలాజాలంబులఁ నీఁదులాడుచు నినాదంబులొనరించు మరాళ బలాకచక్రవాక జలకుక్కుటాది పక్షికదంబంబులవలనను వర్ణనీయవైభవసమేతంబై ప్రభాతంబు వర్తించెనంత. 87

తే. గగనవీథినివాహ్యాళిఁ గదలుపద్మ, బాంధవప్రభామండలఁబట్టుసూర్య
పుటముగొడుగులపడఁగల ప్రోవనంగ, నమరెఁ గెంజాయ ప్రథమదిగంతరమున. 88

మ. తమముం బాయఁగఁ జేసి రాగగుణముం దప్పించి సన్మార్గవ
ర్తిమతం బొప్పఁ దపంబు పెంపున సువర్ధిష్ణుత్వముం గాంచి లో
కము లెల్లం గనుఁగొంచు సజ్జనమనస్కారార్ఘ్యదానంబులం
బ్రమదం బొంది వెలింగె యోగికరణిం బ్రద్యోతనుం డయ్యెడన్. 89

వ. అప్పుడు. 90

శా. గోరుల్నాటినగుబ్బచన్నులను జిక్కుల్వడ్డహారావళుల్
జారం జెమ్మటముద్దుఁ జెక్కులను స్రస్తంబైనధమ్మిల్లముం
దీరై నిద్దురదేరుకన్నులును నాతిం జూడ నవ్వేళ నొ
య్యారంబుల్విభునాత్మఁ గైకొనియె మోహభ్రాంతి రెట్టింపగాన్. 91

సీ. అకలంకరాజబింబాననంబులయందు నిదురతమంబులు ముదురుకొనఁగఁ
దాంబూలరాగసుందరమైన మోవులు మొనపంటినాటులముద్దుగులుక
వీడి చిక్కులువడ్డ వేణీభరంబులు జాతినీలంబులచాయలీన
ఘర్మబిందువులచేఁ గరఁగిన మైపూఁత మృగనాభివాసనల్బుగులుకొనఁగ

తే. నొకరొకరిఁ జూచునరసిగ్గుటోరచూపు, దగిలియున్నట్టిప్రేమబంధములముళ్లు
బిగువుగొలుపంగఁ బ్రేయసీప్రియులు కేళి, శయ్యపైడిగ్గి సమ్మదస్వాంతులగుచు. 92

క. కాలోచితకృత్యంబులు, లీలం గావించి సరసలేపనసుమనో
మాలాంబరభూషణజా, లాలంకృతగాత్రులగుచు నతిమోదమునన్. 93

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు ప్రాణంబులకంటె నతిశయంబగు విశ్వాసంబుగలుగు చిత్రరేఖాముఖకతిపయపరిచారికాసహాయులై యితరజనంబులకెవ్వరికిం జేరరాని రహస్యమందిరంబున నిగూఢప్రవర్తనంబుల నిచ్ఛానుగుణంబులైన సరససల్లాపంబులం జెలంగుచు, శృంగారవనవాటికల మెలంగుచు, సరసాహారదుకూలచందనకుసుమాది భోగంబులం బ్రమోదించుచుఁ, గంజకైరవకల్హారకమనీయకమలాకరంబులఁ జలక్రీడావిహారంబుల వినోదించుచు, గ్రామ్యవేణుదారితఖల్లరీముఖేంద్రాణిజృంభితాదికరణంబుల స్త్రీపురుషరూపంబులఁ జిత్రించినకేళిచిత్రపటంబు లవలోకించుటవలనఁ గూటములకుఁ గ్రొత్తచికంబు సంపాదించుచు ముచ్చటలంగలయుచు, సురతజనితశ్రమంబులసొలయుచు, నిదిరాత్రి యిదిదినంబని తెలియనియ్యని మోహాతిశయంబుల దేహంబులు జీవంబులు నొక్కటిగాఁ దలంచుచు, దినంబులు క్షణంబులగతిం గ్రమించుచు నవాఙ్మనోగోచరంబైన యానందపారావారంబునం దేలుచుండి మఱియొక్కనాఁడు.

సీ. అలఁతఁ బాపెడునవ్వుటమృతంపుఁదేటలచిలుకరింపుల ప్రేమతొలకరింప
వీనులనరసోఁకువిశ్వంపుఁదావులపలుకరింపుల మేనుపులకరింప
సురతంపుటిరువులసొంపునింపుపిఱుందు చెంగలింపుల మేనుదొంగలింప
విడిచియుపిడఁజాలకెడతాఁకుసిగ్గుమోమోరసింపులయింపు దారసింపఁ

తే. గలికి తేలింపుఁజూపులఁ గరఁగికరఁగి, సొలపునెయ్యంపుఁ జిన్నెలఁ జొక్కిచొక్కి
యివ్విధంబున నాయకుఁ డిందువదన, యుపరిసురతసుఖాంబుధి నోలలాడె. 95

సీ. కెమ్మోవిరుచులాననిమ్మనివిభువేఁడుకొనినఁ గొమ్మనియాసకొలిపియాన
వచ్చిననియ్యకవదనమిట్టటుఁ ద్రిప్పియలయింపఁ గాఁగోపమగ్గలించి
కరములఁ జెక్కిలిగవయొత్తిపట్టిపంటనుమోవిఁ గొనిచుఱుక్కనఁగనొక్కి
యిటువలెఁ జేయకుమెన్నటికిఁకననిదట్టించిచెక్కిలిగొట్టునపుడు
తే. కంకణంబులరావంబుగల్లుమనియెఁ, జేతియురవడితాఁకునఁ జెల్లుమనియె
వల్లభునిమేనఁ బులకలు జల్లుమనియెఁ, గుసుమశరుమూఁకనవ్వులు గొల్లుమనియె. 96

మ. సిచయాభావనటన్నితంబతటయోషిద్రత్నకించిచ్ఛల
త్కుచపాటీరరసాత్తఘర్మజలబిందుస్వచ్ఛముక్తామణి
ప్రచయాంచత్స్తనాభిరామసుమహాబాహాంతరుండై సుఖిం
పుచు మెచ్చెన్ రతిరాజనందనుఁడు తత్పుంభావసంభోగముల్. 97

సీ. విల్లెక్కుడించకవేసినమదనుండుపలుమాఱుకుంటెనపనులునడప
సెగలచేస్రుక్కఁ జేసినమందపవనుండు చెలిమితోనెమ్మోని చెమటలార్ప
నుదుటువెన్నెలకాఁకనుడుకఁ జేసినచంద్రుఁడమరిశైత్యోపచారములు సేయఁ
జెవులుగాసిలరొదల్చేసినచిలుకలుముద్దుమాటలుపల్కి ప్రొద్దుఁగడప
తే. శుకకలాలాపప్రాణనాయకునిఁ గూడి, నిండువేడుకవిహరించుచుండెనపుడు
మేలుగలిగిసుఖించెడివేళయందు, భువినిబగవారలైనబంధువులు గారె. 98

క. ఎక్కువలగుమక్కువలను, జక్కవలనుబోలియిట్లు సరసతనెలవా
ల్లిక్కువలఁగలిసియుండఁగ, నక్కువలయనేత్రగర్భమయ్యెడఁ దాల్చెన్. 99

తే. చక్రభావనచేఁ గాంచిశక్తిదనకుఁ, బ్రాపుగలుగుటనోలేమిఁ బాపుకొనియె
వెలఁదినడుమంతమాత్రనేవిజ్జుపీఁగె, నహహ నడుమంతరపుఁగల్మి కదినిజంబు. 100

మ. అసమాస్త్రుండనుగారడీఁడతివగర్భాఖ్యాసనిశ్వాసమం
త్రసముచ్చారణసేయ నాభివివరాంతస్సీమయందుండి సా
హసభావంబుననిర్గమించిసఫణంబై యాడునీలాహిరీ
తిసరోజాననరోమరాజిచెలువొందెం జూడు విస్తీర్ణమై. 101

ఉ. మెల్లనికౌఁగిలింపులును మెత్తనిమాటలు తేఁతముద్దులుం
జల్లనిచూపులుంగులుకుఁజల్లెడునవ్వులు నేర్పుగల్మియున్
జెల్లనిహామికత్తరువు సేయనికూటములయ్యెభావముల్
వల్లభునందువేఁకటి యులంతనెలంతకు నాఁటినాఁటికిన్. 102

సీ. ఊరువులైకొనలనల్లొప్పవచ్చనులుకరగ్రహణతకొకవింతకాంతిఁ జేయఁ
తెలిదమ్మిచాయలుదేరుచెక్కులుముద్దుఁగొనుటకునొకవింతకోర్కెవొడము

నలుపుసొల్పులఁబల్కుపలుకులువీనులవినుటకునొకవింతవేడ్కయొదవఁ
గమ్మనివాసనల్గ్రమ్మువాతెరతేనెలానుటకొకవింతయాసఁగొలుప
తే. మెత్తనైమెఱుఁగెక్కినమేనుకౌఁగి, వింతకౌఁగిలింతముచ్చటసంతరింప
గర్భిణీరతజనితసౌఖ్యమునఁజొక్కు, చుండెనవ్వేళయసురవంశమండనుండు. 103
వ. అంత. 104
ఉ. మందిరపాలికాజనులుమానినిఁగన్గొనిగర్భభారమే
చందమునన్ఘటించెననిసంశయమున్భయమున్విచారమున్
డెందమునన్జనింపఁగవడింబఱదెంచిరహాస్యరీతిసం
క్రందనవైరితోడవివరంబుననిట్లనిపల్కిరత్తఱిన్. 105
చ. చెలఁగిభవత్తనూభవవసించుగృహాంతముపోతుటీఁగెయున్
బొలయకయుండఁగాఁచుకొనిపూనికనుండఁగనేమిమాయయో
తెలియఁగఁజాలమమ్మదవతీమణిగర్భభరంబుఁదాల్చెని
న్నెళవుగృహంబులోపలనునిక్కముగావివరింపఁగాఁదగున్. 106
వ. అని విన్నవించిన. 107
ఉ. ఖేదముక్రోధమున్మదినిఁగీల్కొనబాహుబలాఢ్యులైనక్ర
వ్యాదులఁగొందఱన్గనియుపొంగనకేళిశిరోగృహాంతరం
బాదిగనంతటంగలయనారసియిక్కొఱగామిదుర్మదో
న్మాదతఁజేసినట్టిఖలునాకడకుంగొనిరండుతీవ్రతన్. 108
క. అనిపలికినరోషానిల, జనితస్ఫుటవిస్ఫులింగచయభాతినిలో
చనరక్తదీప్తులడరఁగ, దనుజులువడినేగుదెంచితత్సౌధమునన్. 109
మ. అమలేందూపలవేదికాస్థలమునందాసీనుఁడైయయ్యుషా
రమణీరత్నముతోడనత్తునిపుణారంభంబునంద్యూతసం
భ్రమకేళీరతినున్నపంచశరసామ్రాజ్యాధిపత్యప్రసి
ద్ధమనోజ్ఞప్రతిభాసమృద్ధుననిరుద్ధుంగాంచిక్రోధాత్ముడై. 110
మ. భయదాహంకృతిఁజక్రముద్గరగదాప్రాసాదిహేతిచ్ఛటో
దయదుర్జాలదగద్ధగల్మిగుడనాదైత్యుల్విజృంభింపని
ర్భయుఁడైయాగ్రహవృత్తినుగ్రపరిఘుప్రాంచద్భుజాదండుఁడై
లయకాలాంతకుభంగివారలపయిన్లంఘించిఢట్టించుచున్. 111
చ. తలలుపగిల్చికంఠములుదగ్రతఁద్రుంచిభుజప్రదేశముల్
నలినలిగాఁగమోదినిటలంబులుప్రక్కలుసేసిదంతముల్
డులిచియురస్థలుల్వ్రదిపిడొక్కలుచించిభయంకరాకృతిన్
సలిపెరణంబురక్కసులుచచ్చియునొచ్చియువిచ్చిపాఱఁగన్. 112

క. హతశేషులుభయవిహ్వల, మతులై యేతెంచికదనమార్గముఁదెలుపన్
వితతంబుగనాజ్యాహుతి, నతిశయజాజ్వల్యమానమగువహ్నిక్రియన్. 113

వ. బాణుండత్యుగ్రరౌద్రముద్రాసమున్నిద్రనేత్రకోణుండును, నాహవాటోపధురీణుండునునై కదిసె నయ్యనిరుద్ధుండును, సమరసన్నద్ధుండును, భుజావష్టంభసమృద్ధుండునునై యతనితోడం దలపడియె నట్లయ్యిరువురును గంఠీరవంబులచందంబు, బెబ్బులులతెఱంగున, మత్తమాతంగంబులకైవడి, శరభంబులవిధంబున, గండభేరుండంబుల చాడ్పున, రోషావేశంబులు రెట్టింప, జయకాంక్షలు ముప్పిరిగొన, తర్జనభర్జనంబుల గర్జిల్లుచు, నన్యోన్యముష్టిఘాతంబులను, బరస్పరపాదపార్ష్ణిప్రహారంబులను, నితరేతరమర్మభేదంబులను, బాహాబాహియుఁ గేశాకేశియుం గాఁ బెనంగ, నయ్యిరువురకున్ రణంబు దారుణంబై చెల్లుచుండె నప్పుడా ఋశ్యకేతు నుద్దేశించి యశరీరవాణి యిట్లనియె. 114

క. యదువంశతిలకవీనికి, నిదిజయకాలంబు పెనఁగ నేటికిహరిచే
నొదవునపజయమువీనికిఁ, గదియుశుభమునీకునచిరకాలమునందున్. 115

గీ. అనియె నమ్మాటవీనులయందుఁదగిలి, రిపుమహీరుహవిదళనోద్వృత్తిఁ గెరలు
యదుకులాగ్రణియాగ్రహోదగ్రకరిని, నిష్ఠురాంకుశభూతమైనిలువరించె. 116

వ. అప్పుడు. 117

ఉ. బాహుబలోద్ధతిం బ్రళయభైరవుభంగిఁ బరాక్రమించియ
వ్యాహతలీలవానిబెగడందఁగఁ జేసియుఁ గార్యమెంచిదే
వాహితుచేతఁ బట్టువడె నాహనుమంతుఁడు శక్రజిత్తుచే
నాహవభూమిఁ బట్టుఁబడినట్లు ప్రశాంతనిజోగ్రకోపుఁడై. 118

క. వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేసె నరివర్గంబున్
వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేయు నరివర్గంబున్. 119

వ. ఇవ్విగ్రహంబున. 12)

గీ. పట్టుకొనియాఁపుసేయించె బాణుఁ డతని, నపుడుతద్భంగజనితఖేదాంధకార
భిన్నహృదయారవిందయై కేవలంబు, నయ్యుషాంగనసంతాపమందుచుండె. 121

సీ. వేకువఁ గాంతిదప్పినచంద్రబింబంబువిధమున నెమ్మోము వెల్లఁబోయెఁ
బగలింటిసెగలచేసాగటొందుపూఁదీఁగెవడువున నెమ్మేను వాడుచెందె
మునిమాపుజిగిఁదొలంగినతమ్మితేకులరీతిఁ గన్నులదైన్యరేఖఁ దోఁచెఁ
దగురేయిహిమమంటుతాంబూలదళములచెలువునచెక్కిళ్లుచెమటదోఁగెఁ

తే. జిన్నఁబోవుచుఁ జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి, యాటపాటలపైవేడ్కలన్నిమఱచి
విరహసంతాపవేదన వేఁగుచుండె, నేమిచెప్పుదు నయ్యుషాకోమలాంగి. 122

గీ. వీడుముఖకాంతిఁబసివాఁడువాడుమేను, సెండుకెమ్మోవిబాష్పముల్నిండుకన్ను
లామనోవ్యథఁగనుఁగొన్నరామరామ, జగతిఁబగవారికైననుజాలిగాదె. 123

వ. ఇట్లుమనోహరాంగి విరహానలసంతప్తమానహృదయురాలైయుండె నంతనిక్కడ. 124

మ. అనిరుద్ధుండుపురంబులోపలనులేఁడాశ్చర్యమేమోకదా
యనుకొంచున్నసుదేవముఖ్యులువిచారాక్రాంతచేతస్కులై
యనుమానించుచుభృత్యకోటులనుశోధ్యస్థానముల్చూడఁబం
చినవారెందును గానమంచుమరలంజేరంగనిర్వృత్తులై. 125

ఉ. తల్లియుఁదండ్రియుఙ్బహువిధంబులఖేదమునొందుచుండఁగాఁ
బల్లవకోమలాంగియగుభార్యవియోగముచేఁగృశింపఁగా
నెల్లప్రజల్లదీయవ్యథలెంచివిచారమునొందుగోపికా
వల్లభుఁడంతయున్హృదయవారిజమందునెఱింగియుండియుఙ్. 126

క. కానున్నకార్యమయ్యెడు, నేనిప్పుడువీరితోడనిజముగఁదెలుపం
గానేలయనుచుమాయా, మానుషవేషుండుకార్యమతిచేనుండెఙ్. 127

వ. అని శుకుండు పలికిననిన నటమీఁదటికథావృత్తాంతంబెఱింగింపు మనుటయు. 128

ఉ. అండభవప్రకాండగమనాదరపండితపుండరీకమా
ర్తండదిశేభతుండభుజదండధృతాంబుజజాండభాండరు
ఙ్మండలమూర్తికుండలిపమండనచండతరైకకాండమా
ర్తాండరమేశరత్నమయకుండలమండితగండమండలా. 120

క. శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోక నాత్మయాగమహితగా
శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోక నాత్మయాగమహితగా. 13)

స్రగ్ధర. ప్రతాపవద్రిపుద్రుమప్రభంజనప్రభంజనా
క్రతుక్రియాచరిష్ణమానిరంజనానిరంజనా
యతిస్థిరత్రిలోకభోగదాకరాగదాకరా
ప్రతిష్ఠితాంబుధిభ్రమద్ధరాధరాధరాధరా. 131

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరు
ద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

రాజిల్లుతులసీపయోజాక్షమాలికల్ఫలశలాటులతోడి గెలలుగాఁగ
హరినామసంకీర్తనాలాపనినదంబుశుక శారికాపికస్ఫూర్తి గాఁగ
భసితలిప్తాంగరుచిసితప్రభలునిగుడ, గహ్వరీభాగవిహరణగతివిలాస
జంగమాకారకల్పభూజంబుభాతి, నాకమునసుండివిచ్చేసె నారదుండు. 7

చ. నయనయుగంబునందుఁగరుణారసవృష్టి చెలంగభూషణో
దయరుచిచంచలాలతవిధంబునఁబెంపురహింపసాధుసం
చయముఖచాతకంబులకు సౌఖ్య మొసంగ సభానభస్స్థలిన్
నయగుణశోభిరై వెలయునందతనూభవనీల మేఘమున్. 8

గీ. కాంచియానందహృదయుఁడైకదియవచ్చు, సంయమీంద్రునిఁగనిలేచిసపరివారుఁ
డగుచుఁబ్రణమిల్లి కనక సింహాసనస్థుఁ, జేసియర్ఘ్యాదివిధులఁబూజించునపుడు. 9

క. శ్రీరస్తుకుశలమస్తుమ, నోరథసంసిద్ధి రస్తునిత్య శ్రీమ
న్నారాయణభవతేయని, సారెకుదీవించిపలికెజలజాక్షునితోన్. 10

క. తలిదండ్రులన్నదమ్ములుఁ, గులసతులునుపుత్రపౌత్రకోటియునాప్తుల్
చెలులుంజుట్టములునుభృ, త్యులుఁబౌరులుసుఖులరగుచునున్నారుగదా. 11

వ. అనిన నమ్మునికుంజరుండుమందస్మితముఖారవిందుండగుచుశతానందనందనునకిట్లనియె.

గీ. కమలజాత్మజమీయనుగ్రహమువలన, వర్తమానమునందుసర్వముశుభంబు
భావికాలంబునకును శుభంబునిజము, తావకాగమనంబు నిదానమగుట. 13

చ. పరమమునీంద్రమీచరణపద్మపవిత్రపరాగ లేశమె
వ్వరిగృహసీమనుంబొరయువారి పురాకృత పుణ్య మెట్టిదో
దురితములన్నియుందొలఁగుఁ దోడనె భాగ్యము లెల్లఁజేకుఱున్
నిరుపమ మోక్షలక్ష్మియునునిక్కము గాలభియించువారికిన్. 14

వ. అని మఱియుఁ దదీయమహిమానురూపంబు లగుమధురాలాపంబులు పలుకుచుండి
తదనంతరంబ, ప్రసంగవశంబుననిట్లనియె.

శా. అయ్యోమాయనిరుద్ధుఁ డెందరిగెనో యాకస్మికంబాటచే
నయ్యోచోటులఁజూడఁబంచితిమిగోరంతైననవ్వార్తలే
దయ్యోవానిఁదలంచిమామక జనంబత్యంత చింతామయం
బయ్యెట్లున్నది సేయఁగావలయుకార్యం బానతీయన్దగున్. 16

మ. అనినంగృష్ణునిమోముఁజూచిదరహాసాంచన్ముఖాంభోజుఁడై
మునినాథాగ్రణిపల్కె సర్వమునకున్మూలంబవై సాక్షివై
పెనుపన్మన్పఁగఁగర్తవై పరుఁడవై పెంపొందియున్నీవెఱుం
గనిచందంబుననన్నుఁ గార్యమడుగంగా నెంతధన్యుండనో. 17

వ. నే నెఱింగినయర్థంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 18

సీ. శోణపురీశుండు బాణాసురుం డనాహతశౌర్యశాలి సహస్రబాహుఁ
డతనికూఁతురురూపయౌవనభాగ్యలక్షణ కళావతియుషాకన్యయొసఁగు
నాయింతికలలోన ననిరుద్ధుఁబొడ గాంచి మోహించిసంతాపమునఁగృశింపఁ
జెలిక త్తెయైతగుచిత్ర రేఖాంగనయాత్మీయయోగవిద్యానిరూఢి
తే. నింగి నే తెంచిశయ్యపై నిదురవోవు, వానిఁగొనిపోయియాచంద్రవదనఁగూర్చె
నతఁడుఁదత్కేలికించితరతిసుఖాబ్ధి, మగ్నుఁడైయుండె నితరంబుమఱచియందు. 19
ఉ. అంతటగర్భమయ్యెజలజాక్షికి నవ్విధ మెల్ల బాణుఁడా
చెంత మెలంగునంగ నలచేవిని దైత్యులఁబంపు వెట్టినం
బంతముతోడ వారదనుఁబట్టఁగ వచ్చినసింహశాబకం
బెంతయుఁదీవ్రతన్మదగజేంద్రములన్విదలించు కైవడిన్. 20
వ. హతశేషులుపోయి విన్నవించిన నతండు. 21
ఉ. చంపిననాగ్రహంబున నిశాచరుఁడార్చి యెదిర్చి పేర్చినం
దెంపును బెంపునుంగలిగిధీకొనియుద్ధముఁజేసి చేసిని
ర్జింపఁగలేక దైవగతిచేననిరుద్ధుఁడువాని చేత బం
ధింపఁబడెన్ దశాస్యజఫణిప్రద రావృత రాఘువాకృతిన్. 22
వ. జంబూద్వీపంబునం గల్గువిశేషంబులం జూచుటకై విశ్వంభరాభాగంబునసంచరించి శోణనగరప్రాంతమార్గంబున స్వర్గంబునకుంబోవుచుండి యీయోగక్షేమంబువినుటం జేసి తెలియఁబలుక న్వలసె నిటమీఁదటికార్యంబు చతుర్థోపాయసాధ్యంబగుట మీచిత్తంబునఁ దోఁచియున్నదేకదా యథోచితప్రయత్నంబు సేయునది. మీకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియయ్యెడుఁబోయివచ్చెదనని గోవిందునిచేత నామంత్రితుండై నారదుండు యథేచ్ఛావిహారంబుననరిగె అప్పుడు ప్రద్యుమ్నతనూభవ క్షేమవార్తాకర్ణనంబునంబొడము మోదంబును దదీయపరాజయవృత్తాంతశ్రవణసంజనితం బగుఖేదంబును దత్పరిపంథి సంహరణోద్రేకం బగురోషంబును ముప్పిరిగొనిహృదయంబులం గలయనల్లి ముఖంబుల నాక్రమింప యాదవసమూహంబులు ముకుందపదనారవిందంబవలోకించుచుండినవార లగుచుండి రప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మంత్రిపుంగవుల నవలోకించి దండయాత్రకుఁ జతురంగబలంబు నాయితంబుగమ్మని నియోగింపుఁడనిన వారునుద్దండ దండనాయకులఁ బడవాళ్లనుం బిలిపించి తత్ప్రకారంబుఁదెలిపిన వారునుం దదీయ ప్రయత్న పరాయణులై యుండిరి. 23
క. భేరీధణంధణంధణ, భూరిధ్వానమునభూనభోభాగంబుల్
భోరుమనిమ్రోసె నాశా, వారణములు బెదరె నదరె వసుధాధరముల్. 24
ఉ. పాపయుతత్రిషష్ఠముశుభస్థితకేంద్రముకార్యపూర్ణదృ
గ్వ్యాపకముం గదాయనిశరాసనలగ్నముచంద్రహోరను

ద్దీపితపుష్కరాంశగణుతించివిశేషముహూర్తమంచుమే
ధాపరిపూర్ణులైనసుధావిబుధుల్వినుతింపనయ్యెడన్. 25

సీ. అంతరాంతరనిబద్ధానూనఘంటికాఖండఘాణంఘణంఘణరవంబు
శుభగుణోజ్జ్వలసైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకతురంగభాసురంబు
ఘనపతాకాగ్రజాగ్రజ్జిహ్మగవిపక్షిపక్షరుగ్భాషితాంబరతలంబు
చక్రవిభ్రమణసంజనితనిర్ఘోషభగ్నదిశామతంగజకర్ణకుహర
తే. మహితలోచనదుర్నిరీక్షాత్మరాంశు, మాలికోగ్రసహస్రారమండితంబు
నైనరథమెక్కి పుండరీకాక్షుఁడపుడు, కదలెశతకోటిసూర్యప్రకాశుఁడగుచు. 26

శా. ఖేలత్తాళతరుధ్వజస్ఫురితమై క్రేంకారవత్కింకిణీ
మాలాజాలనిభాత్యుదాత్తగళశుంభద్ఘోటకోదగ్రమై
శ్రీలంబొల్చుశతాంగమెక్కి యరిగెన్సీరాయుధుండుల్లస
త్కైలాసాచలసన్నిభప్రభలెసంగన్సంగరోద్యోగియై. 27

చ నిరుపమపద్మరాగమణినిర్మితభూషణసంప్రయుక్తసుం
దరతరనీలవిగ్రహఘనద్యుతిపుంజముసేంద్రచాపవి
స్ఫురితపయోధరంబుగతిఁజూడ్కులకింపొనరింపమన్మథుం
డరిగెసమీనకేతనసమగ్రశతాంగపరాధిరూఢుఁడై. 58

క. కృతవర్ముఁడుదేహాలం, కృతవర్ముఁడుశిఖరకరపరిస్ఫుటసంధీ
కృతధర్ముఁడుభీకరధి, క్కృతధర్ముఁడునగుమనరిగెఁగృష్ణునివెంటన్. 29

ఉ. సాత్యకిచారుధేష్ణగదసాంబముఖుల్యదువీరులేగిరా
ద్ధత్యమునందురంగమమతంగజతుంగశతాంగసంస్థులై
హేత్యురుదీధితిచ్ఛటలుహేళివిలాసమునాక్రమింపలా
లిత్యసితాతపత్రతరళీకృతచామరరాజమానులై. 30

సీ. చటులశుండాదండసంభూతఫూత్కారపవనాహతినిమేఘపఙ్క్తిచెదర
రమణీయదంతనిర్మలచాకచక్యకాంతులుపట్టపగలువెన్నెలలుగాయ
నైపాదఘీంకారఘోషార్భటినిఖేచరాంగనల్పతులఁగవుంగిలింపఁ
జరదగ్రవిగ్రహస్ఫురణవజ్రికిఁబునర్జనితపక్షాహార్యశంకవొడమ
తే. ఘంటికాకింకిణీమాలికాసమూహ, ఘణఘణంఘణకిణికిణికిణినినాద
తాళవైలంబయానావధానములను, గంధబంధురసింధురఘటలునరిగె. 41

సీ. తేళ్ళభంగినిజౌకళించిచౌపుటములొక్కమ్మడిపదినైదునటికియుటికి
పాతరకత్తెలవలెనిల్చియడుగులోనడుగుగానాట్యంబులాడియాడి
కుమ్మరసారెలకొలఁదిగిఱ్ఱునరెండుదిక్కులనలయముల్దిరిగితిరిగి
యనిలంబురీతిఁజివ్వనఁదూఁగిధరణిపైఁబదములునిలుపకపఱచిపఱచి

తే. కఠినరింఖాముహుర్ముహుర్లుఠితభూప, రాగధూసరితామలరమ్య చికుర
సంచరద్విధూతఖచరచేలాంచలంబు, లగుచుఁ గిహికిహికార్భటి నరిగె హయులు. 32

భుజంగప్రయాతము.

భ్రమచ్చక్రనిర్ఘాతబాహుళ్యధాటిన్, క్షమామండలంబెల్ల సంక్షోభమందన్
సముత్తుంగరంగధ్వజచ్ఛన్నశుంభ, త్తమోభిత్పథంబుల్ రథంబుల్గమించెన్. 33

శా. చిల్లాడంబులమీఁద టన్బిగువు కాసెల్జుట్టి పింఛంబువా
టిల్లన్ వంకలు చెక్కి శూలములు నీఁటెల్ కత్తులుం గేళముల్
బల్లెంబుల్మొదలైన సాధనతతుల్ బాహాబలోద్వృత్తి సం
ధిల్లం దాల్చి పదాతికోటి నడిచెన్ దిక్చక్రమల్లాడఁగన్. 34

చ. గొడుగులు ఫేనముల్ తురగకుంజరముల్ తిమినక్రసంచయం
బుడుగని వాద్యఘోషము మహోర్మిరవంబు పరిభ్రమింపఁగాఁ
బడుపటుహస్తభాస్వదరిపట్టికలు సుళ్లనుగాఁగ నెక్కుడున్
నడిశరచాపముల్గలిగి వాహినివాహినిలీల నేగఁగన్. 35

గీ. క్షేమకారి దీర్చె చెలరేఁగి యనుకూల, మారుతంబు వీచె మాంసఖండ
ములును బూర్ణకుంభములు పుష్పఫలములు, నెదురువడియె దురగ హేష లెసఁగె. 36

వ. మఱియుఁ గళ్యాణకరంబులైన శకునంబు లెడనెడం బొడగనుచు నవుచు ముదంబున భూసురసమూహంబు లుచ్చైస్స్వనంబున నాశీర్వదించి దిగ్విజయోస్తు తథాస్తు వచన బాహుల్య నినాదంబులును, బసిండిపళ్లెరంబులఁ గర్పూరదీపికా సముదయంబు నించి నీరాజనంబు లొసఁగుచు బ్రాహ్మణ పుణ్య వనితాజనంబులు జయమంగళంబని పాడు మంగళకౌశిక రాగస్వరంబులును, సౌధశిఖరంబులందుండి చూచుచుఁ గుసుమలాజాక్షత వితానంబుపైఁ జల్లు పురంధ్రీనికర కరకంకణ కాంచనకాచ ఝణఝణత్కార నాదంబు లిరుపార్శ్వంబులనిలిచి హృద్యగద్యపద్యంబుల చాటూటంబునం బొగడు వంది మాగధసందోహంబుల జయవిజయీభవశబ్దంబులును, విపంచీస్వరమండలరావణహస్తాదిజంత్రవాద్యంబులు మీటుచు సంగీతంబులు సేయు నాయకోత్తముల షడ్జ మధ్యమ గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగ పణవానక డిండిమ ప్రముఖవాద్య ధణధణత్కార రావంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రభృతితూర్య నిస్వనంబులును సమదవారణఘీంకారఘోషంబులును, దురంగ హేషానినదంబులును, శతాంగచక్రనిర్ఘోషంబులును, బథికనికరశరాసనపుంజసింజినీ టంకారవిరావంబులును నేకీభవించి బ్రహ్మాండభాండ మధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహాకోలాహలంబై రాకానిశాకర బింబోదయ సందర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ మహాంభోనిధిననుకరింప ద్వాదశాక్షోహిణీబలసమేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల శోణపుటభేదనోపాంత ప్రదేశంబుఁ జేరి యనర్ఘ కిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకలమహీరుహశోభితంబును, మధురజల సంపూర్ణప్ర

వాహ తటాకవాపీ సమూహభూయిష్ఠంబును నైన మనోహరస్థలంబునఁ బటకుటీరం
బు లెత్తించి యచ్చట వేలాలంఘనంబు చేసి రాసమయంబున. 37

క. బాణాసురగర్వము సం, క్షీణంబగు నింక ననుచుఁ జెప్పిన క్రియ గీ
ర్వాణులు సంతసమందఁగ, క్షోణిఁ బడ దత్కేతనంబు గూలెం బెలుచన్. 38

వ. అప్పు డమ్మురాంతకుండు తత్పురంబు దాడివెట్టం బంచిన. 39

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వి పడఁ ద్రోయువారును గోపురంబులు నేలఁ గూల్చువారు
సౌధయూథము నేలచదును చేసెడివారు వనభూజములు పీకివైచువారు
కమలాకరములు భగ్నము సేయువారును ధనవస్తువులఁ గొల్లఁగొనెడివారు
యజ్ఞశాలలు వహ్నికర్పించువారును డెగి పౌరజనుల బాధించువారు
తే. నగుచు యాదవవృష్ణిభోజాంధకాది, యోధవీరుల సైన్యంబు లుక్కుమిగిలి
తత్పురం బాక్రమించి యుద్దండవృత్తి, దాడివెట్టుట కబ్బాణదైత్యవిభుఁడు. 40

మ. నటదుద్యద్భ్రుకుటీభయంకరముఖాంతశ్శోణదృక్కోణవి
స్ఫుటదీప్తిచ్ఛటవిస్ఫులింగపటలోద్భూతంబు గావింపను
త్కటధాటీపటుతాకహాఃకహకహధ్వానాట్టహాసార్భటిం
జటులాహంకృతి విస్తరిల్ల సమరోత్సంక్రీడనోత్సాహియై. 41

మ. రణభేరీప్రకటాంకభాంకరణసంరావంబు త్రైలోక్యభీ
షణమై మ్రోయ భుజాసహస్రసముదంచచ్ఛాతహేతిచ్ఛటా
ఘృణిశోభిల్లనవర్ఘ్యరత్నఖచితప్రేంకచ్ఛతాంగాధిరో
హణుఁడై సంగరకేళికి న్వెడలె నుద్యద్వాహినీయుక్తుఁడై. 42

గీ. వాని మొగసాలఁ గాఁపున్నవాఁడు గాన, యుద్ధసాహాయ్యమునకు నుద్యుక్తుఁడయ్యె
భక్తసులభుండు శాంకరీప్రాణనాథుఁ, డనుఁగుఁ జెలికానితోఁ గొంతపెనఁగుటకును.

వ. అప్పుడు. 44

సీ. ఘనవాలవిక్షేపజనితవాతాహతిదిగ్వలయంబు దిర్దిరను దిరుగ
వడి ఘణిల్లున నంకెవైచిన మేరుమందరశైలములు ప్రతిధ్వనుల నీన
గుప్పించి యుఱికినఁ గుంభినీభారంబు సైఁపక దిక్సామజములు మ్రొగ్గఁ
గ్రొవ్వాడి కొమ్ములఁ గొనలచిమ్ముల బలాహకసమూహము వకావకలు గాఁగఁ
తే. గంఠవిలుఠన్మహోజ్జ్వలఘంటికాప్ర, భూతఘణఘణస్వనస్ఫురణ దనర
విజితరజతాచలస్ఫూర్తి వృషభమూర్తి, నీలకంఠుని ముందర నిలిచె నపుడు. 45

సీ. ఘనజటాజూటసంకలితగంగాతరంగచ్ఛటల్ గళగళంఘుళ యనంగఁ
జలితావతంసకోమలశశిస్రవసుధామారంబు ఝుళఝుళంఝుళ యనంగఁ
నంగసంఛాదితవ్యాఘ్రేంద్రచర్మసంచలనము ల్బెళబెళబెళ యనంగఁ
గలపరిభ్రమితభీకరశాతశూలనిర్మలదీప్తి తళతళతళ యనంగ

తే. శంకరుఁడునందిపై నెక్కి హుంకరించి, యతిశయార్భటిఁ గెవ్వన నార్చి పేర్చి
వౌకళింపులు దుమికించి చక్రగతులఁ, దరిమి పేరంబు దోలుచు నరిగె ననికి. 46

క. చంచత్కోమలపింఛో, దంచితకేకేంద్రవాహనారూఢుండై
వేంచేసె భవుని వెంబడిఁ, గ్రౌంచవిభేదనుఁడు ప్రమథగణపరివృతుఁడై. 47

లయగ్రాహి.

తుండములుఘూర్ణితరణచండపవనంబు ఘనమండలముఁ దాఁకి బహుఖండములు సేయన్
మెండుకొని ఘీంకృతులు దండిసరసీరుహభవాండఘటమధ్యమున నిండి కడు మ్రోయన్
గండములపై మదమఖండఘణితిం గురియుచుండఁ బటుదంతరుచిమండితము గా వే
దండములతండములు భండనజయోద్ధతిని గొండలగతిన్నడిచెఁ బాండవకులేంద్రా. 48

స్రగ్ధర. రింఖాసంఘాతజాతావతవితతధరారేణుపంకీకృతాబ్ధుల్
ప్రేంఖన్మాణిక్యమాలాధృతకళలురదాభీలఘంటారవంబుల్
పుంఖీభూతాస్త్రిమార్గీస్ఫుటనికటధనుస్ఫూర్జితారోహకంబుల్
కంఖాణంబుల్విచిత్రక్రతుగమనచమత్కారలీలం గమించెన్. 49

తోటకవృత్తము.

పాటవబాహావభవ్యతనూభృ, చ్చాటుసురాలయశైలవిభాతిన్
హాటకరత్నమయస్ఫుటదీప్తుల్, దాటి చెలంగ రథవ్రజమేగెన్. 50

మ. కృతనానావిధసాధనశ్రమసమిత్క్రీడాచమత్కారని
ర్జితవేతాళులవక్రవిక్రమగుణశ్రీతుల్యకంఠీరవుల్
శతకోటిప్రతిమానవిగ్రహులు దంచద్దివ్యజాంబూనద
క్షితిభృత్తుల్భటసంఘముల్నడిచెనక్షీణప్రతాపోన్నతిన్. 51

గీ. ఇట్లు చతురంగసేనాసమేతుఁడగుచు, నరిగె నెడనెడఁ బొడగాంచు నాపజయిక
శకునములనాత్మలోపలసరకుగొనక, దురభిమానంబు పేర్మి నిర్జరవిరోధి. 52

వ. అప్పుడు. 53

మ. పరమేశుల్భగవంతులవ్యయులు శుంభద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వలుల్
హరిమృత్యుంజయులిద్దఱు న్రణము సేయంజూచు నుత్కంఠచే
సరసీజాసనపాకశాసనసమస్తబ్రహ్మదేవర్షికి
న్నరసాధ్యాదులు మింటనిల్చిరి విమానవ్రాతసంయూథులై. 54

వ. యాదవసైన్యంబును నిస్సామాన్యం బగునుత్సాహంబున దానవ సేనాసమూహంబు నెదుర్కొనియె నట్లయ్యుభయబలంబులును సంవర్తనసమయ సముజ్జృంభమాణాన్యోన్య సంఘర్షణపూర్వాపర మహార్ణవంబులవిధంబున నొండొంటిం దాఁకి రథికులు రథికులును, వారణారోహకులు వారణారోహకులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, బదాతులుఁ బదాతులును, ద్వంద్వయుద్ధంబునకుం గడంగి కోదండ దండంబులంకించిసింజి

సీటంకారనినాదంబులు రోదసీకుహరంబునిండనాకర్షణసంధాన దృఢముష్టిలాఘవలక్ష్యశుద్ధిదూరాపాతవిశేషంబులం బ్రచండంబులయినకాండప్రకాండంబులు సంప్రయోగించి, రథరథ్యకేతుసూతవ్రాతంబుల మర్మఘాతంబునొప్పించుచు, మృత్యుజిహ్వాకరాళంబు లగుకరవాలంబులు సౌదామనీలతావితానంబులపోలికం దళత్తళాయమానంబులై చూపులకు మిఱుమిట్లుగొలుప ఝళిపించి దేహంబులుపక్షించి తునుకలైపడనఱుకుచునవక్రవిక్రమంబునం జక్రంబులు గిరగిరం ద్రిప్పివైచి ఛత్రచామర ధ్వజదండంబులుఖండంబులుసేయుచుఁ, బ్రజ్వలజ్జ్వలన కీలాజాలంబుల లీలం గ్రాలుశూలంబులనాభీలంబులగుశతాంగమాతంగతురంగాంగంబులు భగ్నంబులుగాఁ గ్రుమ్ముచుఁ, గఠోరంబులగుకుఠారంబులెత్తి కంఠీరవంబుల క్రేవనకుంఠ కంఠారవంబులు చెలంగ నురశ్శిరకరచరణప్రముఖాంగంబులకొఱకు నఱకు దారుశకలంబుగతి వికలంబులుసేయుచు, బల్లంబులమొల్లంబులగు నుల్లాసంబులం గ్రేళ్లురుకుచు, బల్లెంబులు బుచ్చుకొని ఘొల్లునంబెల్లార్చి గాయంబులనమేయంబులై కీలాలప్రవాహంబులు దొఱంగం బొడిచిపడఁజిమ్ముచు, మదోద్రేకంబున గదాదండంబులు విసవిసం ద్రిప్పి గాత్రంబులు నుగ్గునూచంబులుగాఁగొట్టుచు, శ్వసనాశనసంకాశంబు లగుపాశంబులు వీరావేశంబులం గండదేశంబులం దగులం బ్రయోగించిప్రాణంబులుక్షీణంబులుగాఁబడనీడ్చుచు, మఱియుఁ బ్రాసపట్టిస ముసలముద్గర తోమరభిండివాల శక్తిక్షురికాది నానావిధాయుధంబులం గొట్టివేసి నఱికి చీరించి చెండాడి గగ్గోలుపఱచినం జంభవిద్వేషికరాంభోజకుంభద్దంభోళిధారాహతంబులైన విశ్వంభరాధరంబుల చందంబునంగూలి పీనుంగులైన యేనుంగులునుబుడమింబడి తన్నుకొనుచుఁ గంఠగతప్రాణంబులైనకంఖాణంబులును యుగయుగ్యచక్రకూబర సహితంబుగా హతాంగంబులైన శతాంగంబులును గూలినకేతనంబులును, చిత్రరూపంబుల విధంబున విగత విక్రమార్భటులైన భటులును, సోలినరాహుత్తులును, రాలినభూషణమణిగణంబులును, వ్రాలిన ఛత్రచామరంబులును, వికలంబులైన దంతంబులును, శకలంబు లైన కుంభస్థలంబులును, వ్రక్కలైన డొక్కలును, జెక్కలైనప్రక్కలును, భిన్నంబులైన కపాలంబులును, ఛిన్నంబులైన కపోలంబులును, విఱిగినచరణంబులును, జిరిగిన చర్మంబులును, శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును, జూర్ణంబులైనవర్మంబులును, గలిగి మహాబిలంబునం గోటానకోటులును, దట్టంబులై యట్టలాడంజొచ్చె. గజవాజికళేబరంబులు జీమూతంబులును, సాంద్ర చంద్రహాస ధగద్ధగితద్యుతులుశంపాలతలును, శంఖదుందుభిస్వనంబులు మేఘనిర్ఘోషంబులును, గదాముసలముద్గరఘాతంబు లశనిపాతంబులును, విశీర్ణభూషణపద్మరాగ గారుత్మత ఘృణిరేఖ లింద్రధనువులును, విభిన్నకుంభికుంభచ్యుత ముక్తాఫలంబులు వర్షోపలంబులును, గాకగృధ్ర ప్రభృతివిహంగంబులు చాతకంబులును, శోణితపూరంబు జలాసారంబునునై, యోధయోధధనుర్విముక్తంబులై గగనదేశంబు నిరవకాశంబుగా నిండి కల్పితాంధకారసైల్యం

నైన బాణబాహుళ్యంబువలన మార్తాండమండల గోచరలక్షణంబులేమిగుర్దినంబై యుత్కృష్టవర్షాగమంబు ననుకరించియుండెనప్పుడు వేతాళ ప్రేత పిశాచ శాకినీ ఢాకినీ ప్రముఖభూతంబు లుత్సాహసమేతంబులై మాంసఖండంబులు కడుపులనిండ మెక్కి రక్తపానంబుచేసిన గట్టునం ద్రేపుచు, శ్వేతతురంగ చర్మంబులు ధవళాంశుకంబులుగా ధరియించుకొనుచు, మేదఃపంకంబు రక్తజలంబులం బదనుచేసి లేపనంబులుగాఁ దనువుల నలందికొనుచుఁ దునుకలై పడిన యాతపత్రంబులఁ బువ్వలుగానలంకరించుకొనుచు, గజకళేబరంబులు పర్యంకంబులుగాఁ బవ్వళించుచు, ఘోటకాండంబులు క్రముకఖండంబులును గుంజరకర్ణంబులును తాంబూలపర్ణంబులును, పసలుచూర్ణంబులునుంగాఁగలయ నమలి విడియంబులుచేసి జిహ్వావలోకనంబులుచేసికొనుచుఁ గామినీభూతంబులతోడి సురతక్రీడావిలాసంబులం జొక్కుచు, గంధర్వపిశాచంబులు సేయుగార్దభస్వర సంగీతంబులకు నానందంబునొంది కరితురగనరమాంసంబులు త్యాగంబులిచ్చుచో వారల గానంబులకుఁ దాముం దమవదాన్యతాసౌందర్యవిశేషంబులకు వారును శిరఃకంపంబులుచేసి మెచ్చుకొనుచు, నివ్విధంబునవివిధభోగంబులందనిసి యుభయబలంబులం బొగడుకొనుచుం దాండవంబులుసలుపునమ్మహాకోలాహలంబువలన సంగరప్రకారంబు ఘోరంబై వర్తిల్లెనందు. 55

చ. హరిహరులిద్దఱుంగదిసియాహవకేళియొనర్చిరద్ధతిన్
సురనికరంబులబ్రపడిచూడఁగశార్ఙ్గపినాకచాపముల్
కములఁబూనిరొండొరులకంఠభుజోరులలాటమర్మముల్
గురుతరచండకాండములఁగ్రుచ్చుచురోషమహోగ్రమూర్తులై. 56

మ. హరుఁ డాకర్ణధనుర్గుణుండగుచుబాహావిక్రమక్రీడని
ష్ఠురనారాచపరంపరల్వఱపినన్సొంపారునెమ్మోమునన్
దరహాసద్యుతివింతయైనిగుడఁబద్మామానినీజానిభీ
కరబాణంబులవానినన్నిటివెసన్ఖండించె నొక్కుమ్మడిన్. 57

క. భగవంతుండగుశంభుఁడు, గగనదిశాపూరితముగఁగడుఁదీవ్రతతో
నగణితవిశిఖౌఘంబులు, నిగిడించిమహోగ్రతమమునిండఁగఁజేసెన్, 58

మ. గరుడాంకుండరుణాంతనేత్రుఁడగుచున్గాలాగ్నిసంకాశభీ
కరకాండాళిఁదదంధకారమడఁగంగాఁజేసెనాతీవ్రతం
బరివేషస్థితినుండెవిల్లురవిబింబస్ఫూర్తినొప్పెన్ముఖాం
బురుహంబుగ్రమయూఖలీలఁదనరెన్పుంఖానుపుంఖాస్త్రముల్. 59

చ. పటిమయనేకబాణములుమర్మములంటఁగ నేసెహుంకృతుల్
కుటిలలలాటలోచనుఁడునిష్ఠురశాతశిలీముఖావళుల్

కలకటి నేసె నేసినను గంజదళాక్షుఁడు దానినన్నిటిన్
నలికినిశాతకాండములు నాటఁగ నేసెఁ దదీయదేహమున్. 60

శా. ఆసంరంభముఁ జూచి సైఁపక హరుం డాగ్నేయబాణంబుఁ బ్ర
జ్ఞాసామర్థ్యముతోడ నేసిన ఘనజ్వాలావృతంబై పయిన్
రాసత్యారమణుండు వారుణమహాస్త్రంబుం బ్రయోగించి సాం
ద్రాసారంబగు వారిపూరమున మాయంజేసె నత్యుద్ధతిన్. 61

ఉ. శర్వుఁడు ఖర్వగర్వమున శౌరిపయిన్ మరుదంబకంబు గం
ధర్వసుపర్వపన్నగవితానములద్భుతమంద నేసినన్
సర్వమయుండు చక్రి యది సంహరణంబొనరించె నుజ్జ్వల
త్పర్వతసాయకంబున విపక్షబలంబులు దల్లడిల్లఁగన్. 62

శా. ఆటోపంబున శంకరుం డపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి మౌ
ర్వీటంకారమెసంగ నంబుధియు ఘూర్ణిల్లంగ నేయన్ నిరా
ఘాటంబై చనుదేరఁ గన్గొని తదుగ్రస్ఫూర్తి వారించె దో
పాటధ్వంసి తదంబకంబున నపూర్వశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 63

శా. అత్యుగ్రాకృతియైన పాశుపతదివ్యాస్త్రంబు భూతేశుఁ డౌ
ద్ధత్యంబొప్పఁగ నేసె నప్పుడు మహోద్యద్విక్రమస్ఫూర్తినౌ
న్నత్యంబై యసమానమై వెలుఁగు శ్రీనారాయణాస్త్రంబు సం
స్తుత్యప్రాభవశాలి కృష్ణుఁడు సమంత్రోక్తిం బ్రయోగించినన్. 64

మహాస్రగ్ధర. రాలెన్నక్షత్రపఙ్క్తుల్ రహిచెడియె నహోరాత్రిరాణ్మండలంబుల్
వ్రీలెన్ దిక్కుడ్యసంధుల్ విఱిగిపడియె నుర్వీధ్రశృంగంబులొల్లిం
దూలెన్ మేఘౌఘమత్యద్భుతజవపవనోద్ధూతధూళీసమంబై
కూలెన్ వృక్షాళి మ్రొగ్గెన్ గులవలయధరభృత్కుంభికుంభీనసంబుల్. 65

క. ఖండేందుధరజనార్దన, కాండములొండొంటిఁ దాఁకి గగనంబునను
ద్దండగతిఁ బోరి పోరి ప్ర, చండత హరిశరము హరునిశరముం దోలెన్. 66

తే. తనదు దివ్యశరంబులు దైత్యదమను, చే నిరర్థకమగుటయు మానసమున
నూహదక్కి రణోత్సాహముజ్జగించి, యుండెఁ గళ్యాణశైలకోదండుఁ డపుడు. 67

మ. జలజాతాక్షుఁడు వక్రవిక్రమమునన్ సమ్మోహనాస్త్రంబు భూ
తలసంక్షోభముగాఁగ నేయుటయు నిద్రాపారవశ్యంబుతో
వలనొప్పన్ వృషభేంద్రుమూఁపురముపై వ్రాలెన్ హరుం డొయ్యనన్
గలధౌతాచలశృంగసంగతశరత్కాలంబువాహాకృతిన్. 68

వ. రుక్మిణీకుమారుండును గుమారుండును నుద్దండపుండరీకంబులవిధంబునం గడంగి కోదం
డపాండిత్యంబు భువనస్తుత్యంబుగా భండనంబు సేయుచు. 69

మ. శరజన్ముండు ప్రదీప్తఘోషముఖుఁడై శాతాశుగశ్రేణి నా
హరిజున్నొవ్వఁగ నేసి యార్చిన మహోగ్రాకారుఁడై పేర్చి శం
బరవిద్వేషి శిలీముఖప్రకరసంపాతంబునన్ముంచిజ
ర్జరితాంగుండగునట్లు చేసె సురలాశ్చర్యంబునం బొందఁగన్. 70

తే. నారిఁ దెగ నేసి యతని మయూరవాహ, నంబు నెమ్మేన నిశిత బాణములు చొనిపి
చేతులాడక యుండంగఁ జిక్కుపఱుప, నిలువలేక విశాఖుండు తొలఁగిచనియె. 71

ఉ. చండతరప్రతాపభుజశౌర్యధురంధరుఁడై నకామపా
లుండు హలంబు చేరణములో మడియించెను గూపకర్ణకుం
భాండుల భీమహుంకరణభగ్నపయోజభవాండభాండులన్
భండనభైరవస్ఫుటకృపాణమహోజ్జ్వలబాహుదండులన్. 72

గీ. సాంబుఁడత్యుద్రరౌద్రావలంబుఁడగుచు, బాణనందనునధికదోర్బలునిబలుని
గదిసి వివిధాస్త్రశస్త్రసంఘాతములను, భూచరులు ఖేచరులు మెచ్చఁ బోరిపోరి. 73

గీ. గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూలనేసి, రథము చెక్కలు సేసి సారథిని ద్రుంచి
ఘనతరాశుగపీడితాంగునిగఁ జేయ, నసురపతినందనుఁడు పలాయనము నొందె. 74

శా. శైనేయుండును బాణుఁడున్ రణజయోత్సాహంబులాస్యంబులన్
బూనం గార్ముకశింజినీభవరవంబుల్ దిక్కులన్నిండఁ దన
స్త్రానీకక్షతజాతరక్తజలపూరార్ద్రింబులైనట్టి నె
మ్మేనుల్ పుష్పితకింశుకంబులగతిన్మీఱంగఁ బోరాడుచున్. 75

వ. ఉండి రట్లవాసుదేవుండు సమ్మోహనబాణపాతంబున భూతేశుఁ బరవశుంజేసి లబ్ధవిజయుండై నిరుపమోత్సాహంబున నిజవదననిర్గత నిర్గళ నిష్ఠుర నినాదనిర్భిన్న నిఖిలనిర్జరాహితసైన్యం బగు పాంచజన్యంబుఁ బూరించుచు విరోధివరూధినిపయింగవిసి కరాధిజ్య ధనుర్ముక్తశరాధిక్యఘాతంబుల నరిశిరోధినిచయంబులు నఱికిధరాధీనంబు సేయుచుఁ గరాళంబులగు కరవాలంబులఁ గరిహరిప్రకరవాలంబులు కీలాలంబులు హేరాళంబులై తొరఁగ దునుముచు ధృఢవంతంబు లైన కుంతంబులఁ బంతంబున దంతంబులు విఱుగం బొడిచి దంతావళంబులనంతంతవకృతాంతనిశాంతంబున కనుపుచు నసదృశంబులగు ముసలంబులు కరబిసరుహంబుల విసవిసం ద్రిప్పి యసురవిసరంబులు పసచెడి వసుమతిం గలయనసువులం బాపుచుఁ గదల మెఱుంగులు చదలం బొదలం ద్రిప్పుచు వలదని మదంబులం గదిసి యెదురుకొని పొదువు పదాతులం గదల మెదలనియ్యక వదనంబులు చదిసి రదనంబులు డుల్లి గుదులుగొనుచుం జావమోదుచు నంతకంతకు నతిశయంబై నవీరావేశంబునం బ్రళయకాలరుద్రాకృతిం బేర్చి రక్తప్రవాహంబులును మాంసరాశులును బ్రేవులప్రోవులు నెముకల గుట్టలును నై రణంబతిదారుణంబుగఁ జిత్రక్రీడసలుపుచుఁ బాంచజన్యజృంభన్నినాదంబులు భూనభోంతరంబులు నిండఁ బూరించుచుండె నప్పుడు. 76

సీ. సారథుల్వడిననశ్వములీడ్చుకొనిపోవనందందపడిపోవునరదములును
దైన్యఘీంకారనాదములు సేయుచుఁబటాపంచలై పాఱెడుభద్రకరులు
నేటులఁబడియొదురెక్కఁజాలకవాహకులతోనపఱచెడిఘోటకములు
నని మొననిల్వధైర్యములు చాలకతలల్వీడంగఁబరువెత్తువీరభటులు
తే. నగుచుఁగాళియుదమనబాహాప్రచండ, కార్ముకజ్యాలతాముక్తకాండపటల
దహనకీలాకలాపసంతానమునకుఁ, దాళకపలాయనమునొందెదనుజబలము. 77

వ. అప్పుడు. 78

ఉ. విచ్చినయాత్మసేనఁగనివీరుఁడుబాణుఁడుతెంపుచూపఱుల్
మెచ్చఁగఁజేయివీచిమరలించినఁదద్బలమెల్లరోషముల్
హెచ్చఁగనొక్కటన్మరలె నేపునసైన్యయుగంబుపోరికిం
జొచ్చినసంకులాహవముచూడభయంకరమయ్యెనయ్యెడన్. 79
శా. బాణుండప్పుడురోషరక్తముఖుఁడై బ్రహ్మాండభీమాకృతిన్
జాణూరాంతకుడాసిమామకభుజాంచద్ధాటిచేసంగర
క్షోణింబన్నగసిద్ధకింపురుషరక్షోయక్షగంధర్వగీ
ర్వాణుల్నిర్జితులైరినాయెదుటనిల్వన్నీవుశక్తుండవే. 80
చ. అనవుడుమందహాసముఖుఁడై హరినీభుజశక్తినీవెనె
మ్మనమునలజ్జలేకపలుమాఱును మెచ్చుకొనంగనీతియే
యని మొననిల్చినప్పుడునిరర్థకమీవెడమాటలేలనాఁ
కొనిభుజియింపఁబోవుచునుగూరలమేలడుగంగనేటికిన్. 81

మ. అనునాలోననహస్తపంచశతకోద్వచ్చాపుఁడై నిల్చిత
క్కినయేనూఱుకరంబులన్శరములుత్కృష్టప్రతాపంబునం
గొనిబెట్టేయఁగమండలీకృతమహాకోదండముక్తార్ధచం
ద్రనిశాతాంబకపఙ్క్తిఁద్రుంచెనవిరోధానాయకుండుద్ధతిన్. 82
సీ. శతములు వేలులక్షలుకోటులర్బుదంబులశరౌఘంబులఁబొదివిపొదివి
వాయువ్యగారుడవారుణప్రముఖదివ్యేషుజాలంబులనేసియేసి
కరవాలశూలముద్గరశక్తితోమరప్రాసాయుధంబులఁబఱపిపఱపి
శాంబరీమాయావిడంబనంబొనరించిశిలలునెత్రుఁగురియఁజేసిచేసి
తే. యసురభర్తవిజృంభించియార్చుటయును, నడుమనన్నింటిఖండించిపొడవడంచి
త్రుంచిమాయించికడువిక్రమించిమించి, తనప్రతాపంబుచూపెనద్దనుజవైరి. 83
వ. మఱియును. 84

ఉ. అత్తఱినమ్మసుందుఁడుఁదదర్ధసహస్రశరాసనంబులన్
గత్తిమొగంపుటమ్ములనుగండ్రలుసేయుచునుండనంతలో

నెత్తెడువిండ్లు నారిబిగువెత్తెడువిండ్లు శరప్రయోగసం
పత్తిఁ జెలంగువిండ్లు నటు బాణుకరంబుల నొప్పె వింతరై. 85

చ. తొలుతటియమ్ము పంచశతదోర్ధనురావళి ద్రుంచి కొంచున
వ్వాలఁ జననింతలో మొదలివైపున బాణుఁడు గ్రమ్మఱంగ రం
బులఁగొను చాపముల్ నటికిపోవుచు రెండవయమ్ము ముందరన్
వెలుఁగు శరమ్ముగూడ దివి నిండె హరిప్రదరంబు లీగతిన్. 86

శా. కోపాటోపవిజృంభణారుణితచక్షుష్కోణసంజాతవి
క్షాపాతంబులు మేనఁ జొచ్చి వెడలెన్నాఁ బోలు నన్నట్లైత
చ్చాపోద్భూతశరౌఘముల్ తదనుసంచారంబులై వక్షమం
దాపూర్ణంబుగ నాటి వెల్వడు సురేంద్రారాతిదేహంబునన్. 87

చ. ధనువులు ద్రుంచి సూతుతల ధారుణిమీఁద నలంకరించి వా
హనముల సంహరించి సముదంచితకాంచనకేతనప్రపా
తన మొనరించి మైరుధిరధారలు గ్రమ్మఁగ నొంచి మించి య
ద్దనుజవిరోధియొత్తెఁ గృతదానవదైన్యము పాంచజన్యమున్. 88

క. మతిభ్రమసినట్లు నిశ్చే, ష్టితుఁడై బెగడొందు బాణుజీవము రక్షిం
చ తలంపున ముదిరక్కసి, యతనిజనని కోటరీసమాహ్వయ యంతన్. 89

ఉ. అంబరహీనమైన వికృతాకృతితోడుతనాభిక్రేవలన్
లంబకుచద్వయంబుగ దలంబులు చెక్కుల జుంజురౌ శిరో
జంబులు వ్రేలనమ్ముది నిశాచరి ఖేచరియై పిశాచరీ
తిం బఱతెంచి నిల్చె వసుదేవతనూభవుసమ్ముఖంబునన్. 90

శా. దానిం జూడఁగరోయుచున్ విముఖుఁడై దైత్యాంతకుం డున్న నా
లోనం బాణుఁ డెడంబుగాంచి పఱచెన్ లోకుల్ ప్రమోదింపఁగా
మానంబెల్లను వీడి యాత్మనగరీమార్గంబున న్భీతిదృ
క్కొనశపున్యతఁ బాదఘట్టనల భూభాగంబు గంపింపఁగన్. 91

ఉ. ఆహరిముందటన్ నిలిచినట్టి నిశాటియు నేగ నంతస
మ్మోహనబాణపాతమున ముంచిన తాం ద్రికముం దొలంగి కా
మాహితుఁ డంపశాంభవమహాజ్వరముం ఘుర్ణిలు మస్తకంబులున్
బాహువులుం ద్రిసంఖ్యలను భాసిలఁగా నతిఘోరమూర్తియై. 92

మ. తనమీఁదం జనుదేరవచ్చుచును బద్ధానేత తీవ్రజ్వరం
బును బంపన్ భయదాకృతిం గదిసి యార్పుల్ మింటనంటంగ దాఁ
కిన నారెంటికి నయ్యె నాహవము సోత్కృష్టప్రతాపోగ్రత
ర్జనసంభర్జనగర్జనంబులు జగత్సంక్షోభముం జేయఁగన్. 93

తే. పోరిపోరిభుజాబలస్ఫురణదక్కి, శాంభవజ్వరమాత్మలో సంచలించి
వైష్ణవజ్వరమధికజవంబుతోడ, వెంటనంటంగ నార్తితో వెఱచి పఱచె. 94

ఉ. ఎక్కడఁ జొచ్చినం జుణుఁగనియ్యక వైష్ణవి వెంటనంటఁగా
దిక్కులనెల్లనుం గలయఁ ద్రిమ్మరి యార్తిహరించి కాచువాఁ
డొక్కఁడు లేమికిన్ వగల నొందుచుఁ గృష్ణుఁ బాయు దెంచి స
మ్యక్కరుణావిధేయు హరి నార్తశరణ్యునిఁ జేరి భక్తితోన్. 95

శా. శ్రీలక్ష్మీపతయే కృతాఖిలజగత్క్షేమాయ దివ్యాజసే
నీలాంభోధరకాంతికాంతవపుషే నిర్వాణసంధాయినే
లీలాకల్పితతాత్త్వికాయ మహతే లేశాతిపూర్ణాత్మనే
నాళీకాసనపూజితాయ భవతే నారాయణాయోన్నమః. 96

దండకము.

శ్రీమద్రమామానినీమానసారామవాటీవసంతాయమానాసమానాంగశృంగారభావా సమగ్రప్రభావా ప్రభావార్యమాణాయుతాహోధిరాణ్మండలా సేవితాఖండలా కుండలానర్ఘ్యరత్నచ్ఛవిచ్ఛన్నగండస్థలప్రస్ఫురన్మందహాసాకరాంభోజభృన్నందకాఖ్యోజ్జ్వలచ్చంద్రహాసా మహాసాహసక్రూరకంసాఘవత్సాదిదైతేయసంఘాతశైలాంబుభృద్వాహనాగోపకన్యామనోమోహనా గేహనారీసుతార్థాదిసంసారభోగాబ్ధినిర్మగ్నహృత్ప్రాకృతాళీదురాపాదరా పాదకీర్తిప్రతాపోదయానీదయాశోభితాపాంగవీక్షాసుధాలేశసంసేవనాలబ్ధసౌభాగ్యులై బ్రహ్మరుద్రామరాధీశముఖ్యుల్ మహత్త్వంబునన్ బూజ్యులై యుండు రేతజ్జగత్పాలనార్థంబుగా నీవు మత్స్యస్థితిం గచ్ఛపాకారతన్ యజ్ఞవారాహలీలన్ నృసింహస్వభావంబునన్ వామనస్ఫూర్తితో జామదగ్న్యస్వరూపంబునన్ రామచంద్రావతారంబునన్ రౌహిణేయాభిధేయంబుతో బౌద్ధవేషంబుతోడం గలిక్యాకృతిన్ సాధుసంరక్షణంబున్ జగత్కంటకధ్వంసనంబున్ దగం జేయుచో నీవు గావించు సత్కార్యముల్ చాల నాశ్చర్యముల్ నీపదాంభోరుహధ్యానసేనావిశేషంబులన్ నారద వ్యాస వాల్మీకి రుక్మాంగదాదుల్ మహాధన్యులై పుణ్యులై జ్ఞానసంపన్నులై యవ్యయానందముం గాంచిర త్యూర్జితంబైన యుష్మన్మహత్త్వంబు వర్ణింపఁగా రెండువేల్ జిహ్వలన్ బొల్చు శేషాహియుం జాలఁడీ లోకముల్ దేశకాలంబులున్ వేదశాస్త్రంబులున్ దానధర్మంబులున్ సాగరంబుల్ నదుల్ కాననంబుల్ గిరుల్ చంద్రసూర్యుల్ పృథివ్యాదిభూతంబులున్ సాత్త్వికాదిత్రయం బాదిగా నామరూపంబులన్ బొల్చు నేతత్ప్రపంచంబు సర్వంబు నీ మాయచేఁ గల్పితంబై భవద్గర్భగోళంబునం బుట్టుచున్ మించుచుం గిట్టుచుం గ్రాలు నో దేవ నీవే జగత్కర్తవున్ ధర్తవున్ హర్తవున్ నీవె సర్వస్వరూపుండవు న్నీవె దైవంబవు న్నిర్గుణంబై నిరాకారమై నిశ్చలంబై నిరాఖ్యాతమై నిర్వికల్పస్థితిం బొల్చు నోంకార

గమ్యం బరబ్రహ్మమూర్తిన్నినుం నామనోపీథి భావింతుసేవింతునోస్వామి నన్నుం
గృపంజూచి రక్షింపు మో దీనసంరక్ష యోపుణ్యచారిత్ర యోభక్తమందార యో
నిత్యకళ్యాణ కారుణ్యశాలీ జగన్నాయకా దేవతాసార్వభౌమా రమావల్లభా పాహి
మాం పాహిమాం పాహిమామ్. 97

శా. నీ తేజంబుమహోగ్రమైతఱుమఁగానిల్వంగశక్యంబుగా
దేతద్విశ్వమునందురక్షకులు నాకెవ్వారునుస్లేరనీ
వేతప్పన్శరణంబుచొచ్చితిదయావిస్తారభావంబున
న్నాతప్పుల్ క్షమియించికావఁగదవేనాతండ్రి నారాయణా. 98

క. అనినంగృష్ణుఁడుమత్తా, ననునితరవార్యమగుటఁదగఁదెలిసిరయం
బుననునుఁజేరితికావున, నినుఁజెందకుతద్భయంబునిక్కంబింకన్. 99

క. మీయుభయుజ్వరవాద, మపాయంబుననన్నుఁ గావుమనినీవునుతుల్
సేయుటయుఁజదువువారల, కేయెడమీబాధపొరయదించుకయైనన్. 100

వ. అని యానతిచ్చెనని శుకుండు పలికిన నట మీఁదటి వృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయును. 101

శా. సాష్టాంగానతసిద్ధసాధ్యమకుటాంచన్మాత్నరత్నావళీ
ఘృష్టిస్తోమ విరాజమానవిమలాంఘ్రిద్వంద్వగీర్వాణజి
ద్దుష్టారాతికురంగనిర్దళనశార్దూలాయతోద్యద్భుజా
విష్టంభోజ్వలసర్వదేవమయశశ్వద్రూపవిశ్వంభరా. 102

క. లక్ష్మీకటాక్షకమలా, లాక్ష్మాంచితవదనహారిణలాంఛనబింబా
సక్ష్మాదిభూతవిశ్వగ, సూక్ష్మస్థూలాంతరస్థసుబ్రహ్మకళా. 103

కవిరాజవిరాజితము.

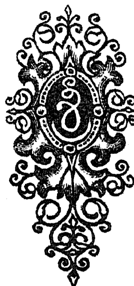
మలయజహారసుధాకరహీరసమానసుసారయశోవృతది
గ్వలయకృతార్థిహితార్థధనంజయవర్ధనకారిసమర్థకృపా
నిలయనిరర్గళశార్ఙ్గధనుర్గుణనిర్గతమార్గణసర్గమహా
విలయగతాహితమోహితలోకవివేకసమాహితమ్నాన్మహితా.

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యా వైభవ కనుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైనయనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీకల్యాణగుణోజ్జ్వల
పాకాహితముఖ్యవినుతపదపద్మశర
ద్రాకేందుచంద్రికావిభ
వాకరదరహాసమంగళాద్రినివాసా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుం డాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధి యైన శుకుఁడు పలికె. 2

గీ. అట్లు కరుణించి పలిన యచ్యుతునకు, వందనముఁ జేసి చనియె శైవజ్వరంబు
బాణుఁ డపుడట్లు భీతితోఁ బఱచి తనదు, మందిరముఁ జొచ్చి చింతాబ్ధిమగ్నుఁ డగుచు. 3

వ. ఇట్లని తలంచు. 4

మ. అతిరౌద్రారుణనేత్రకోణములతో నాలీఢపాదద్వయో
న్నతితోఁ జంచలకుండలప్రభలతో నారాచభృన్మండలీ
కృతకోదండముతో జయార్భటముతోఁ గృష్ణుండు నాముందటన్
శతకోట్యాకృతులం గనంబడియెడు న్సర్వంబు నుం దానయై. 5

చ. గెలిచితి నిర్జరేంద్రు నడికించితి వహ్నిఁ గృతాంతుఁ గొట్టితిన్
జలమున నైఋతి న్విగతశౌర్యుని జేసితి వారిధినాథునిం
గలఁచితిఁ దోలితిన్ బవను గర్వ మడంచితిఁ గిన్నరేంద్రునిన్
జెలఁగి మహేశ్వరున్ వశుఁ జేసితి నప్రతిమానకీర్తినై. 6

ఉ. ఇంతమహాద్భుతం బెఱుఁగ నెన్నఁడుఁ గృష్ణధనుర్విముక్తదు
ర్దాంతశరౌఘతీవ్రతరధాటికి డెందము దల్లడిల్లెడుం
బంతము లెల్ల హాస్యముల పాలుగ మద్భుజవిక్రమక్రమం
బింతకు వచ్చె దైవకృత మెవ్వరికైన హరింపవచ్చునే. 7

వ. అమ్మహాపురుషుం డాదినారాయణుం డగుట తప్ప దతనితోడి సంగ్రామంబువలన
నెట్లైన లెస్సయని ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని రోషభీషణాకారుండై. 8

ఉ. హాటకకిరీటకుండలముఖాభరణోజ్జ్వలుఁడై సహస్రబా
హారుచిరాయుధప్రకరుఁడై బిరుదధ్వజఘంటికాస్వనో
దారరథస్థుఁడై తురగదంతిరథాదిక చాతురంగ సే
నారభటీకఠోరతరుఁడై పటహధ్వనులుల్లసిల్లఁగన్. 9

గీ. శోణనగరంబు వెలువడి సురవిరోధి, ధరణికంపింప నేతెంచి తాఁకుటయును
యాదవబలంబు విక్రమంబతిశయిల్ల, మాఱుకొనినరణంబతిఘోరమయ్యె. 10

సీ. శరపరంపరలచే సైన్యంబుప్రగ్గంగ రథములు పఱపించు రథికవరులు
రథికుల పైఁగుంజరములదీకొల్పి గర్వమునఁ దాఁకెడు గజవాహకులును
గజవాహకుల మీఁదఁ గంఖాణములఁ దోలి తత్తులనఱకు రాహుత్తగములు
రాహుత్తులను బరాక్రమలీలశోభిల్లఁ జేరి యీఁటెలఁ గ్రుమ్ము వీరభటులు
తే. నగుచుఁ బోరాడె రోషంబులతిశయిల్ల, నుభయచతురంగ బలములునుక్కుమిగిలి
పలలఖాదనభవకుతూహలపిశాచ, కంఠకోలాహలమున నాకసము వగుల. 11

వ. అప్పుడు. 12

మ. హరిపైబాణుఁడహంకృతిం గదిసి బాహాపఙ్క్తి నొక్కుమ్మడిన్
శరముల్తోమరముల్గదల్ముసలముల్చక్రంబులున్శూలముల్
పరిఘంబుల్కరవాలముల్పరశువుల్ప్రాసాద నానాయుధో
త్కరముల్శైలముగప్పు మంచుపగిదిం గన్పట్టఁగా నేసినన్. 13

చ. భుజబలశాలిమాధవుఁడు పూనిధనుర్గుణటంకృతిన్ హరి
ద్గజములకర్ణముల్పగులఁగా నిశితార్ధశశాంక సాయక
వ్రజములు పింజపింజఁ గరువంబరఁగించి తమంబడంచు నీ
రజహితు లీలసాధనపరంపరలం దునుమాడితీవ్రతన్. 14

మ. విజయోత్సాహము మోమునం బొదలఁగా విశ్వంభరుండార్చియు
క్కుజమై తేజము దిక్కులన్ వెలుఁగ నాగర్వాంధదైత్యాబ్ధిఘో
రజవస్ఫూర్జనమున్నారామరపరబ్రహ్మాదికళ్యాణకృ
న్నిజసందర్శనమున్ సుదర్శనమునున్నిద్రప్రతాపంబునన్. 15

వ. ప్రయోగించిన. 16

మ. చటులంబై చలితక్షమావలయమై చంద్రార్కకోటిప్రభా
ఘటితాశాంతరమై చరాచర సమాక్రాంతాగ్నికీలాసము
త్కటమై చండతరాంశువై చకితరక్షశ్చక్రమై చక్రమా
ర్భటితో వచ్చి వియచ్చరుల్జయజయారావంబుతో మ్రొక్కఁగన్. 17

వ. సముద్దండ వేదండప్రకాండ శుండాదండమండితంబును, గనత్కనకకంకణకేయూర
ముద్రికానిచయఖచితప్రచురమణిగణమరీచిమాలికాలంకృతంబును త్రైలోక్యభయం

కరకారణి సౌభాగ్యరేఖావళీ కలితారుణకరతలంబును, జంద్రశేఖరమనోరంజితతాళప్రమాణలయాలయవ్యాప్తివిస్తారరంగన్మృదంగవాద్య ఘాతకారిణ్యంగుళ్యాభిరామంబును, నక్తంచరీకుచకుంభయుగళ చర్చితతుహినజలమిళత్పటీరకర్దమసురభిఘుమఘుమాయమానంబును నైన బాణాసురుని బాహుసహస్రంబునందుఁ జతుష్టయావశిష్టంబుగా ఖండించి వైచిన జంఝూసమీరణవిక్షేపవిదళిత శాఖాసహస్రంబై మోడ్పడి యున్న మహామహీరుహంబుచాడ్పునఁ బురందరకరాంభోరుహ శుంభద్దంభోళి ధారాహతపక్షంబై యున్న కుంభినీధరంబువిధంబున నుండెనప్పుడు. 18

క. సురుచిరసురనికరకరాం, బురుహవికీర్ణప్రసూనపుంజములాఅప్పై
హరిపైఁ గురిసెన్మొరసెన్, బరుసన్ రంభాదినాట్యవాద్యరవంబుల్. 19

తే. అవ్విరోచనపౌత్త్రునియందుఁ జాల, కరుణగల్గుటఁ జేసి గంగాధరుండు
పురుషసూక్తంబు చదువుచు హరిని జేరి, వినయవాక్యప్రయుక్తి నిట్లని నుతించె. 20

చ. అనఘుఁడవప్రమేయుఁడవనంతుఁడవాద్యుఁడవక్షరుండ
వత్యనుపమచిన్మయుండవు చరాచరజాలసమేతమైన యి
వ్వనజభవాండపఙ్క్తులు భవజ్జఠరంబున నీదుమాయచే
జననము వర్ధనంబున వసానము నొందుచు నుండు నీశ్వరా. 21

సీ. అఖిలాత్మ నీనాభియందు నాకాశంబు మునివంద్య నీపాదములను ధరణి
సర్వేశ నీమానసమునఁ జంద్రుండును జలజాక్ష నీనేత్రముల నినుండు
గాంభీర్యనిధి నీముఖంబున నింద్రుండు మురహర నీకర్ణములను దిశలు
నురగేంద్రశయన నీయూర్పుల ననిలంబు ఘనమూర్తి నీమస్తకమున దివము
తే. ప్రబలమగుచుండు నుపనిషత్పంచకమయ, దివ్యమంగళవిగ్రహస్థితి వెలుంగు
నిన్ను భావించి సేవించి సన్నుతించి, కాంతు రనఘులు మోక్షంబుఁ గమలనాభ. 22

క. అనిమిషత్రియు బహువిధంబుల, వినుతించు శశాంకధరుని వినయోక్తులకున్
జనితప్రమోదమానస, వనరుహుఁడై పలికె గరుడవాహనుఁ డెలమిన్. 23

ఉ. నీదయ వీనిపైఁ గలిమి నిక్కువమింతియె కాదు వీఁడు ప్ర
హ్లాదునకుం బ్రపౌత్త్రుఁడు తదన్వయజాతుల నేవధింపఁగా
లేదటు గాన జీవమెడలింపక కాచితి బాహువిక్రమో
న్మాదము డంపఁగా నలసి మట్టున నుంచితిఁ జంద్రశేఖరా. 24

క. ప్రమథగణంబులలోను, త్తముఁడై భవదీయసన్నిధానంబున మో
దముతోడ నుండఁగల్గఁడీ, యసురాహితుఁ డింక నో పురాసురమథనా. 25

తే. అనుచు నానతియిచ్చె నయ్యవసరమున, బాహువులతోన యజ్ఞానబంధములను
వీడుకొని మాధవుని జేరి వినయఘనితిఁ, జాగి మ్రొక్కుచు బాణుండు సంభ్రమమున. 26

శా. మాయామానుషమూర్తివై తనరు బ్రహ్మంబున్శివాబ్జాసనా
ధ్యేయుం నిన్నెఱుంగలేక నవనీతిస్తాఱుకొన్నందుకుం
బ్రాయశ్చిత్తము గాఁగఁ జేసితివి నా పాపంబు లోపంబుగా
నాయజ్ఞానము వాసె నీకరుణఁ గృష్ణా గోపికావల్లభా. 27

వ. అని మఱియుం బునఃపునః ప్రణామపూర్వకంబుగా బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి యుషాకన్యానిరుద్ధకుమారులం గైచేసి తోడ్కొనిరమ్మని పరిచారకులం బంచిన వారును దదీయశుద్ధాంత కాంతాజనంబులకుం దెల్పిన నవ్వధూవరుల నుచితోపచారంబులం బ్రీతులం జేసి యలంకరించి రప్పుడు. 28

సీ. కంకణఝుణఝుణత్కారానుగుణముగా హస్తపద్మములు నాట్యములు సలుప
హస్తపద్మముల నాట్యముతో నుద్దియై గుత్తంపుగుబ్బలు కులికియాడ
గుత్తంపుగుబ్బల కులుకుతో నైక్యమై కంఠహారంబులు గంతులిడఁగఁ
గంఠహారంబుల గంతుల జతగూడి పిడికెడు నడుము దా బెళుకుఁ జూప

తే. విమలహారినీలరుచులతో వియ్యమంద, మరుకుమారుని నునుసోగకురులయందు
లలితచాంపేయసురభితైలంబు నించి, యొలమిఁ దలయంటె నొక్క పూర్ణేందువదన.

క. నలుఁగిడియె నొక్క కోమలి, మలయజపంకంబులం బెమఱియొక్కతె ని
ర్మలకనకకలశముల జల, కంబోనరించెఁ గుసుమశరపుత్త్రునకున్. 30

క. తడియొత్తె నొకతె వలిపెపు, మడుఁగులు గట్టంగనిచ్చె మఱియొక్కతె యిం
పడరంగ నగరుధూపం, బిడె నొక్కతె పరిమళంబు లెంతయు నెసఁగన్. 31

తే. అర్ధచంద్రోపమంబైన యతని నుదుట, దిద్దె నొక్కతె కస్తూరితిలక మనియుఁ
దనరెఁ గందర్పకుసుమకోదండదండ, ఘటితనీలోత్పలాస్త్రసంకాశమగుచు. 32

ఉ. ఒక్కలతాంగి మౌక్తికసముజ్జ్వలభారము లందు వజ్రపుం
జెక్కులతాళిబిళ్ల విలసిల్లఁగఁ గూర్చి యలంకరింపఁ బెం
పెక్కి తదీయవక్షమున నెంతయుఁ జూడఁగ నొప్పె నయ్యెడన్
జుక్కలగుంపులో మిగులఁ శోభిలు పూర్ణశశాంకుకైవడిన్. 33

చ. శ్రవణపదావిలగ్నమకరప్రకటాభరణోజ్జ్వలాస్యుకై
రవహితు లీల నాఘనుఁడు రాజిలె నీలరుచిం దళత్తళల్
గనయఁ బ్రజానురాగకరకఁ కణముల్ప్రవహింపఁ జూచి గా
రవగుణసంప్రపూర్ణ జలరాశి కదా యని తజ్జ్ఞులెంచఁగన్. 34

గీ. నిలువుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొకతె, యందుఁ బ్రతిబింబితంబైన యతని రూపు
జూచి భ్రమనొందియొక్కతె సురటివీవఁ, జెలులు ఘొల్లన నగిరది సిగ్గువడఁగ. 35

సీ. సరసవృత్తస్తని గురులీల నరమహోత్పలమాల రచియింపఁ బ్రౌఢవమ్మ
వరమహోత్పలవైరివదన నీవంబరాలంకృతి సేయ నలంతివమ్మ

యంబరోపమమధ్య యందంబుగా ఘనసారంబలందంగ జాణవమ్మ
ఘనసారకచ నీవ్రకంకణాభరణంబులందగింపవినోదురాలవమ్మ
తే. యనుచుఁ బూర్ణేందువదనలవ్యంగ్యవచన, రచనఁ జిఱునవ్వు మోములరహివహింప.
వినుతభూషణభూషితాంగునిగఁ జేసి, రపుడు యదువంశజలధితారాధిపతిని. 36

క. కొందఱు చెలికత్తెలు పా, సుందరిఁ గైచేసిరపుడు సురుచిరభూషా
చందనకుసుమాదులచేఁ, గందర్పునిరాజ్యలక్ష్మిగతిఁ జెలువొందన్. 37
సీ. గిలుకుటందియఁ జెక్కినవజ్రములకుఁ బాదసరోజనఖకాంతితళుకులిడఁగఁ
బ్రతిలేనిముక్కరపైఁ గెంపులకుముద్దుమోవిచెంగావిమేల్మసుఁగుదిద్ద
నిగిడిచేర్చుక్కలో నీలంబులకుఁ గుంతలచ్ఛాయ శృంగారలక్ష్మి నొసఁగఁ
దాటంకమౌక్తికతతికి మందస్మితరసము లావణ్యవిభ్రమము నించ
తే. గటకకేయూరరశనాదికనకమునకు, నవురు మైజిగి వన్నియ లతిశయింపఁ
దొడవులకు నెల్లఁ దన మేను దొడవు గాఁగ, రహి వహింపుచు నుండె నారాజవదన. 38

మ. కమలాక్షుండగ నవ్వధూవరుల శృంగారించి రత్నప్రభా
విమలంబైన రథంబు మీఁద నిడి రీవిన్వల్లకీవేణుశం
ఖమృదంగాదికవాద్యసంజనితమాంగల్యధ్వనుల్లాస్యకా
సమమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులు హెచ్చన్ రాజమార్గంబునన్. 39
మ. చనుదేరంగఁ బురంధ్రు లున్నతమహాసౌధంబులన్నిల్చి హ
స్తనటత్కంకణనిక్వణం బెసఁగ లాజల్చల్లి రాత్మావలో
కననీలోత్పలదామసంయుతములై కన్పట్టి కాంతిస్ఫుర
ద్ఘననీలోత్పలమాలికాకలితముక్తాజాలలీలందగన్. 40
చ. కలికి యొకర్తు వారలను గన్గొనఁ బోవుచుఁ గంఠమాలికల్
గళమున వైచుకో కతమకంబున గుబ్బలమీఁదఁ జేర్చినన్
గులికెడుచూచుకంబులఁ దగుల్కొని చూడఁగ నొప్పె నెంతయుం
బొలుపగుతంత్రులం బొలుచు పుత్తడికాయలవీణకైవడిన్. 41

చ. అలికులవేణి యొక్కతె సహస్రదళంబు వినోదలీలఁ గో
మలకరపంకజాతమున మాటికిఁ ద్రిప్పుచు నేగుదెంచి యిం
పలరఁగ నవ్వధూవరుల నయ్యెడఁ గన్గొనుచుండె వేయుగ
న్నులవలె వీరి యందముఁ గనుంగొనఁ గానని తెల్పు కైవడిన్. 42
సీ. ఈభానుతేజునకీకోకకుచకును జెలిమిసంఘటనంబు చేసినాఁడు
ఈచంద్రవదనునకీచకోరాక్షికి వెలయ నేస్తంబు గావించినాఁడు
ఈమేఘవర్ణునకీకేకిగమనకుఁ గోరి సాంగత్యంబుఁ గూర్చినాఁడు
ఈపద్మహస్తునకీభృంగవేణికిఁ బ్రియవిలాసంబుఁ గల్పించినాఁడు

తే. ఎంత నేర్పరి శారదాకాంతుఁ డహహ, యిట్టి యనుకూలదాంపత్య మెఱిఁగి చేసె
ననుచుఁ బురభామినులు ప్రమోదాత్మలగుచుఁ, గూడి తమలోన ముచ్చటలాడి రపుడు.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన కూఁతు నల్లునిం జూచి ప్రమోదరసభరితస్వాంతుండై బాణుండు
వారల కనేకరత్నాభరణవస్తువాహన ధేనుదాసదాసీజనంబుల నుపాయనం బొసంగి,
వాసుదేవసన్నిధికిం దోడ్కొనిపోయి యప్పగించినం గృతప్రణాములై యున్నవా
రలం గనుంగొని యతండు. 44

క. కనికరపు ముదంబునఁ జి, క్కనికరములఁ గౌఁగిలించి కాంతాయుతుఁడౌ
మనుమని సుఖాన్వితుఁడవై, మనుమని దీవించె సబహుమానము గాఁగన్. 45

మత్తకోకిల. గారవంబున మ్రొక్కఁ గైకొని కౌఁగిలించెడివారలున్
జేరి మ్రొక్కఁ దదాదరోక్తులచేఁ జెలంగెడు వారలున్
గోరి కన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొంచునుండెడి వారలున్
గూరిమిన్ బలముఖ్యులున్ హితకోటియుం బ్రమదంబునన్.. 46

వ. అంత. 47

ఉ. బాణుని గారవించి పురభంజను వీడ్కొని శంఖనాదని
స్వానధణంధణల్ సెలఁగ సామజఘోటకముఖ్యవాహినుల్
శ్రేణులుగట్టి విక్రమవిజృంభణ తన్వెనువెంటరాఁగ గీ
ర్వాణవిలాసినీమృదుకరస్రుతసూనరసప్లుతాంగుఁడై. 48

శా. కాంతం దోడ్కొని బ్రహ్మసూసహితులై కందర్పముఖ్యుల్ మహా
సంతోషంబున నేగుదేర యదువంశస్వామి కల్లోలినీ
కాంతారాచలపట్టణావళు లనేకంబుల్ గనుంగొంచుఁ ద
త్ప్రాంతక్షోణిపతుల్ సువస్తునికరం బర్పించి సేవింపఁగన్. 49

వ. కతిపయదినంబులకుం జనిచని 50

సీ. గోత్రాధిపఖ్యాతిఁ గొమరారియుండుట సురశైలరాజభూసురులఁ బోలి
మకరాంకసంపత్తి మహిమఁ జెన్నొందుట గగనకిన్నరవరాంగజులఁ బోలి
ఘనరసాలంకృతుల్ గనుపట్టియుండుట హరజటాసిద్ధకావ్యములఁ బోలి
హరిచరణప్రభూతాభిముఖ్యంబౌట బలిదానవనాకములను బోలి
తే. రంగదుత్తుంగచటులతరంగనటన, భంగకల్లోలజాలసంభ్రమనినాద
పూరితాశాంతరాళమై పొలుచుచున్న, పశ్చిమాంబుధిఁ గనియె గోపప్రభుండు. 51

క. కనుఁగొని మనమునఁ బెనఁగొను, ననురాగమువలన వికసితాననుఁడై యిం
పెనయఁగ నిష్టాలాపము, లొనరించుచు నరిగె యాదవోత్కరములతోన్. 52

ఉ. వారిజలోచనుండు యదువల్లభుఁ డేగుచుఁ గాంచె ముందటన్
ద్వారకఁ జంచలాంచితలతాకలితాసితమేఘమాలికా

కారవిలాసకృత్సరసకంజముఖీనికరప్రచారవి
స్తారసురేంద్రనీలఖచితస్ఫుటహర్మ్యకదంబధారకన్. 53

ఉ. అంతకుమున్న కృష్ణునిజయంబ భియాత్తిపరాజయంబు పా
కాంతయుఋశ్యకేతుఁడుసుఖస్థితిఁబచ్చుటయాదియైనవృ
త్తాంతముచారసూక్తిఁదెలియన్వసుదేవుఁడుపౌరకోటిశు
ద్ధాంతజనంబులున్వినిమహాప్రమదాంబుధినోలలాడుచున్. 54

వ. పట్టణంబు శృంగారంబు సేయించిన. 55

సీ. ఘనసారకస్తూరికాజలాసారంబుచెలువంపువీథులఁజిలుకరించి
గమకంబులైనముక్తాఫలంబులతోడలీలతోరంగవల్లికలుదీర్చి
నవరత్నభూషణాంబరసుగంధద్రవ్యపుంజంబులంగళ్లఁబొందుపఱచి
కదళికాస్తంభముల్ఘనచిత్రపటములునుభయపార్శ్వములఁబెంపొందనునిచి

తే. ద్వారములయందుఁదోరణావళులుగట్టి, పరిమళముమించునగురుధూపములువైచి
నృత్తగీతవాద్యాదులనెఱఁపజేసి, యమితశృంగారమొనరించిరప్పురంబు. 56

ఉ. భూసురవేదనాదములఁబుణ్యసతీజనపుంజులోక్తులన్
భాసురనృత్తగీతరసబంధురరావములంబురీనసీ
వాసకకామలాపములవారణబృంహితవాజిహేషలన్
శ్రీసముదంచితంబగుచుఁజెల్వువహించెఁబురంబునవ్యమై. 57

గీ. అట్లుశృంగారితముఁజేసియఖిలజనులు, గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకరణులగుచు
నెదురుగానేగుదెంచిరమేశుఁగాంచి, మ్రొక్కియనిరుద్ధుఁగొల్చిప్రమోదులైరి 58

క. పురలక్ష్మిసరసతరనిజ, సరసీతామరసరసలసన్మృదులీలా
సురభిపరిభోగపవనాం, కురుమిషమునహరికినెదురుకోలువహించెన్. 59

ఉ. గోపురశాతకుంభమయకుంభపయోధరకుంభజృంభణల్
చూపుచుసౌధయూధపరిశోభితహీరదరస్మితంబులు
ద్దీపనసేయుచున్జలదుదీర్ణపటాగ్రపతాకహస్తవి
క్షేపణసన్నసేయుచువశీకృతచిత్తునిజేసెఁగృష్ణున
ట్లాపురలక్ష్మికాంతునిబ్రియాంగనమోహితుఁజేయుకైవడిన్. 60

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రకల్పితశృంగారతరంగరంగద్రంగవల్లీప్రయుక్తముక్తాఫల తార
కాలంకృతంబును, గుట్టిమరేఖాస్థగితప్రదీప్తహీరద్యుతివితత కౌముదీరమ్యంబు
ను, సకలజననయన కువలయవికాస హేతుకంబునునైన రాజమార్గంబున యదు
కులపయఃపారావారచంద్రుండగు దేవకీనందనుం డరుగుచున్న సమయంబున. 61

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులనుబద్మముఖుల్ఘనసారదీపికల్
రంగమరంగనించిమణిరాజితకంకణహస్తవల్లులన్

సంగతినుంచి త్రిప్పుచును సారెకు మంగళకౌశికన్జయాం
మంగళమంచుఁ బాడిరి సముంచితపంచమనాదవైఖరిన్. 62

గీ. నందకాయుధునకుశోభనంబటంచు, నగరకాంతులు నీరాజనంబులిడుట
కలపతౌకహస్తంబుల నభినయించెఁ, బురరమాదేవి భరతవిస్ఫురణఁ దెలసి. 63

క. నిరుపమవిమానపఙ్క్తులు, గురుతరమణిహర్మ్యములును గూడి వెలుంగన్
సురకాంతలుఁ బురకాంతలు, సరిచల్లెడు విరులవానజడి రైయొసరిసెన్. 64

వ. అప్పుడు. 65

సీ. తాళకేతనసముద్యత్కాంచనాస్యందనారూఢుఁడైనవాఁడతనిఁ జూడు
నాగాంతకధ్వజోన్నతహేమమయశతాంగారోహణుండైనయతనిఁ జూడు
మకరపతాకాసమానగాంగేయరథాసీనుఁడైయున్నయతనిఁ జూడు
వరబుశ్యకేతుసుందరమైనకనకంపుటరదంబుపైనొప్పునతనిఁ జూడు

తే. వతఁడు బలరాముఁ డతఁడు మురాసురారి, యతఁడు కుసుమాయుధుండతం డతనితనయు
డనుచు నొండొరులకుఁ దెల్పుకొనుచునుండి, రప్పురంధ్రులు గగనగృహాంతరముల. 66

ఉ. కైరవిణీప్రియేశు వెనుకం జనురోహిణిలీల నింపుసొం
పారఁ బ్రసూనసాయకసుతానుగతిం జనుదెంచు నయ్యుషా
వారిజగంధి నంచితసువర్ణలతాసమమోహనాంగి శృం
గారరసంపుబొమ్మఁ బొడగాంచి పురంధ్రులు సమ్మదమ్మునన్. 67

వ. తమలో నిట్లనిరి. 78

ఉ. తేనియలూరు కెంపు సుదతీమణి వాతెర చంపకద్రవం
బాపెడి తేఁటిగుంపు విమలాంగికచంబు సదావికాసముల్
బూను సరోజముల్ చిగురుఁబోఁడి కనుంగవ జోక యెప్పుడున్
మానని చక్రవాకములు మానిని చన్నులు చూడుమా సఖీ. 69

చ. కలువలపేరు పేరుకొనఁ గాఁగు ముదమ్ములు మన్మథాంబకం
బులు గణుతింపఁగా విషముల్కమలంబు లపుట్టుపూర్వముల్
దెలియఁగఁ బంకజాతములు తేరికసంగొనఁగా మెఱుంగుఁదీఁ
గెలు చపలంబులన్నియు సఖీమణికన్నులఁ బోల నేర్చునే. 70

క. కలదనుచును లేదనుచును, బలుమఱు వాదంబు లేలపని లేదింకన్
గలదనుటకు లేదనుటకుఁ, దలపంగా నడుము నడుము తరుణీమణికిన్. 71

మ. చెలువంబై కళలన్వెలుంగు హురుమంజీదేశపున్ముత్తియం
బులతోఁ గూర్చిన చేరుచుక్క నొసటన్ బొల్పొందు నెమ్మోమహా
చెలికెంతందము చూడరమ్ము రుచిరాశ్లేషాసమాయుక్తని
ర్మలరాకాతుహినాంశుమండలము సామ్యంబై ప్రకాశించుటన్. 72

చ. పురుషులలో నపూర్వరసపూర్ణ శరీరమనంగసూతికిం
దరుణులలో సమానరహితంబగు రూపము బాణపుత్త్రికిన్
సరసముగా సృజించియిటు సమ్మతినిద్దఱఁగూర్చినట్టియా
సరసిజగర్భుఁ డెంతగుణశాలితలంపఁగఁ బాటలాధరా. 73

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం గొనియాడుచునదియొ ముచ్చటగానుండినప్పుడు, పురుషోత్తముండు భేరీమృదంగాదివాద్యంబులును, శంఖకాహళీ వేణుప్రముఖతూర్యంబులును, బోరుకలఁగ మహావైభవంబున నరిగి నిరంతర విహార్యమాణేందిరంబగు మందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యమాత్యజ్ఞాతిసామంత బంధుమిత్త్రాదిపరివారంబులదివ్యాంబరాభరణతాంబూలాదివస్తుప్రదానంబులం బ్రహృష్టమానసులంజేసి, యుచితప్రకారంబులఁద త్తద్గృహంబులకు వీడుకొల్పి, యంతఃపురంబులకుంజని యిష్టోపభోగంబులనుభవింపుచుండె నయ్యనిరుద్ధకుమారుండు నుషాసమేతుండై దేవకీవసుదేవులకు రేవతికిరుక్మిణీసత్యభామ జాంబవతీ కాళిందీ మిత్రవిందాసుదంతా భద్రాలక్షణాదులైన ముత్తైదువలకుఁ దన తల్లులైన రతీశుభాంగులకుఁ బ్రణామంబులుచేసిన వారును బరమానందరసప్రహితాంతరంగులై యవ్వధూవరుల నాలింగనంబులుచేసి యనేకవిధంబుల దీవించిరతండును నిజవియోగ వేదనాభారంబునఁ గృశీభూతయైయున్న రుక్మలోచన ననేకవిధంబుల గారవించి సంప్రీతమజ్జనభోజనాదులఁ దృప్తుండై బాణనందనాసురత సంభోగానంద నిరతుండైయుండి. 74

సీ. సారససంసారసరసరసాసార సౌరభాన్విత సరశ్చారణముల
సాలలీలాలోల ఖేలదేలాలతా జాలడోలాకేళిలోలగతులఁ
గింజల్కరంజితమంజీర పుంజమంజులపంజులనికుంజసుమనసములఁ
గుందబృందమరందబిందు పేదిందిరామంద నాదశ్రుతానందములను
తే. గౌరఘనసారనీహారనీరపూర, సారచారుపటీరచర్చాసుఖాప్తి
క్రోకకోకిలశారికానీల కేకి, శౌకలోకాకరవనావలోకనముల. 75

శా. ప్రాంచత్కాంచననూత్న రత్నఖచితప్రాసాదదేశంబులం
బంచాస్త్రప్రియనందనుండుసురతప్రాపంచికవ్యాప్తిఁగ్రీ
డించున్ దక్షిణనాయకత్వమునఁబ్రౌఢిన్ రుక్మనేత్రామన
స్సంచారుండును బాణదైత్యతనయాసక్తాంతరంగుండునై. 76

సీ. కుచకుంభయుగముఁ బైకొనికేలనంటుట నైరావతముసెక్కి యాడినట్లు
కదియించి నెమ్మేనుఁగౌఁగిటనలముట హరిచందనము మేననలఁదినట్లు
నునయోక్తివీనులుసోఁకుటనప్సరోవీణానినాదంబువినినయట్లు
బింబికాధరచూషణంబు సేయుటయుసుధాసారపానంబుచేసినట్లు

తే. సౌఖ్య మొదవంగనిచ్చనిచ్చలును బాణ,కన్యసంభోగమింద్రభోగంబుగాఁగ
సతతవిభవానుభవతృణీకృతపురంద, రుండగుచునుండెనయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 77

వ. అంత. 78

గీ. మందగతులకునత్యంతమందగతియు, మంజులోక్తులకతిశయమంజులంబు
మెఱుఁగుమేనికిమిక్కిలిమెఱుఁగునగుచుఁ, బుష్పగంధికినీళ్లాడఁబ్రొద్దులయ్యె. 79

వ. అంత. 80

శా. స్వక్షేత్రంబులనుచ్చరాసులహితస్థానంబులన్ దీప్తులై
యక్షీణుండగుచంద్రుఁజూచుచు దినేశాదుల్చరింపన్నమ
గ్రక్షేమంకరలగ్న వేళ శుభఋక్షంబందు రాజాంశఁబ
ద్మాక్షీరత్నముపుత్త్రుఁగాంచెహరిపూర్ణాంశావతీర్ణాంగునిన్. 81

క. సురదుందుభినాదంబులు సురకరనిర్ముక్తకల్పసుమవర్షంబుల్
సురరమణీనాట్యంబులు, సురగాయక గానములునుశోభితమయ్యెన్. 82

ఉ. యాదవవృష్ణిభోజకులులందఱు వేడుకలం జెలంగిర
త్యాదరవృత్తిబాణతనయారమణుండుసువర్ణధేనుర
త్నాదిసమస్తవస్తువులనంతముగాఁ జెలఁరేగియిచ్చి పృ
థ్వీదివిజేంద్రకోటులనుదృప్తులఁజేసికృతావగాహుఁడై. 83

క. లౌకికవైదికరీతులఁ, గైకొనిపుత్త్రోత్సవంబుగావించియతం
డేకాదశదినమునవిభ, వాకరముగ నామకరణయత్నముఁజేసెన్ 84

క. వజ్రాదిభూషణుండును, వజ్రాంగుఁడు వైరివీరవసుధాధరభి
ద్వజ్రుఁడు నై మెలఁగెడునని, వజ్రుండని నామమిడిరివరవిప్రోక్తిన్. 85

సీ. చూడఁగానేర్చెవిస్ఫుటకృపామృతరసంబుఁగటాక్షవీథులఁబూనుకొఱకు
నడుగుచాఁపఁగనేర్చెనఖిలరాజన్యకిరీటదీప్తులలంకరించుకొఱకు
చేతులాడింపనేర్చెనువదాన్యక్షాత్త్రవిద్యాప్రవీణతవెలయుకొఱకు
తలయెత్తనేర్చెమన్యమజగన్మండనైకాంతపత్త్రచ్ఛాయనమరుకొఱకు
తే. పలుక నేర్చెసరస్వతీప్రకటనాట్య, రసమునకురంగరక్తుల నొసఁగుకొఱకు
కడఁగినడువంగ నేర్చెనుగలియుగాది, మప్రభుత్వతధర్మంబుమలుపుకొఱకు. 86

వ. మఱియు నబ్బాలకుండుముక్తామణినిచయఖచితకలాపకాకపక్షాలంకృతవిశాలఫాల
ఫాలకుండును, నంజనరేఖారంజితకర్ణాంతవిస్తీర్ణనేత్రుండును, దప్తచామీకరముకుళీ
కృతశార్దూలనఖాభరణకమనీయకంబుకంధరుండును, ననంబరనితంబబింబాలంబితక
నకకటిసూత్రకలితకింకిణీక్వణనాదాభిరాముండును, మణిమయమంజీరసింజాసము
జ్జ్వలచరణయుగళుండును నైముద్దుచూపుచుఁదల్లిదండ్రులుదాతముత్తవలుంబ్రపితామ
హప్రపితామహీసమూహంబులుగారాబంబుసేయుచుండననుదినవర్ధమానుండై పెరుగు

చుండం దదీయసౌకుమార్య మందహాసమృదువచనసంచరణాదుల కానందంబువహిం
చుచు నయ్యనిరుద్ధుండు సుఖోన్నతుండైయుండి. 87

మ. గతగర్వంబునఁ బ్రాంతదేశధరణీకాంతుల్భజింపంగద
ర్పితులై కొందఱు దూరభూవరులు నిర్భీతిం జరింపన్ మహో
న్నతిదండెత్తి జయించి లోఁబఱిచి యాజ్ఞాసిద్ధిఁ గావించెఁ దాఁ
జతురంభోనిధిమధ్యఖండనవకచ్ఛప్పన్నదేశంబులన్. 88

ఉ. అన్యనృపాలకుల్స్వవశులై కొనివచ్చియొసంగువస్తువుల్
కన్నెలురత్నముల్హారులుగంధగజంబులు నాదిగాఁగ సౌ
జన్యతఁ దెచ్చి తాతకనిశంబును గానుకలిచ్చి యాజగ
న్మాన్యునిచేతదీవెనలు మన్ననలందుచునుండి వెండియున్. 89

సీ. వసుదేవబలదేవవాసుదేవాదులయనుమతి వడసి యత్యంతనియతి
రాజసూయమ్ముతురంగమేధము నాదిగాఁ గనేకయాగములు చేసి
యందునాహూతులైన యలపురుహూతాదులాత్మభాగహవిస్సులాహరింప
నాజ్యప్లుతంబు గానన్నభక్ష్యాదులు నవ్వారిగాఁ గసమస్తజనుల
తే. కిడుచునధ్వర్యముఖ్యులకెలమిధేను, భూహిరణ్యరత్నాదులుభూరిగాఁగ
దక్షిణలొసంగిరాజులఁ దగు విధముల, నంపకము చేసి కీర్తులనతిశయిల్లె. 90

సీ. అసమానసాంప్రదాయకశుద్ధిఁ జెలువొందు తంత్రితాతలమహత్త్వంబుఁ జూచి
యష్టదిక్కులయందునాక్రాంతమైనసత్కీర్తిప్రతాపవిస్ఫూర్తిఁ జూచి
కులరూపగుణములఁ గొనియాడఁగాఁదగు దేవులయనుగుణస్థితులఁ జూచి
వర్ధిష్ణుఁడై శైశవంపుముద్దులు గుల్కు తనయుని యందచందములు చూచి
దానభోగాదులైన సద్వ్రియములందుఁ, బాలుపడియున్న యర్థసంపదలు చూచి
భూప్రపలు వేయునోళ్లను బొగడుచుండు, డెంతధన్యాత్ముఁ డీయుషాకాంతుఁ డనుచు.
వ. నీసమయంబున. 92

క. నారదుఁడు సకలశాస్త్రవి, శారదుఁడు శరీరవిజితశారదవేళా
నీరదుఁడు ముఖనివేశిత, శారదుఁడే తెంచె దనుజసంహారకడకున్. 93

క. వనజాతనయనుఁ బొడగని, వినుతులు గావించి యతని వినయంబులచే
నను మోదమానసుండై, యనిరుద్ధుండున్న యెడకు నరిగిన నతఁడున్. 94

గీ. ఎదురుకొని వందనము చేసి హేమపీఠ, మునను గూర్చుండఁ బెట్టిన మునివరేణ్యుఁ
డాదరంబున దీవించి యతనితోడ, నుచితసల్లాపములు సేయుచుండి యుండి. 95

గీ. ముద్దుగులుకెడు మరువంపు మొలకయనఁగ, శ్రీలఁ జెలువొందఁగల నెలబాలుఁడనఁగ
గుదురుచక్కని సింగంపుఁ గూనయనఁగ, మీఱు మారుకుమారుఁ గుమారుఁ జూచి. 96

క. తమ్మునిడాయంబిలిచిన, యమ్మునమ్మునినిజాంకమందునిచితదీ
యమ్మగుసాముద్రికచి,హ్నమ్ములుదెలియంగఁజూచియనిరుద్ధునితోన్. 97

సీ. భుజనేత్రనాసికంబులుజానుహనువులునైదుదీర్ఘములుగోప్యాంగకంఠ
జంఘలుమూడుహ్రస్వములుఫాలమురొమ్ముకటిమూఁడువెడఁదలుకంఠనినద
మును నాభికందంబుమూడుగంభీరముల్ ఘాటికటిస్కంధ బాహుసక్షి
ముఖములారున్నతంబులుజత్రుగుల్భత్వగంగుళిచరణంబులైదుసూక్ష్మ
తే. ములుదృగంతజిహ్వాధరములునఖర, తాలుకరరేఖలాఱురక్తములునైన
యట్టిమానవుఁడధిక భాగ్యాన్వితుండు, గానెఱుంగుముకుసుమమార్గణకుమార. 98

సీ వరలీలదక్షిణావర్తరేఖాయుత భ్రూమధ్యుఁడుసమస్తభూమినేలు
నైదురేఖలుఫాలమందున్నవాఁడుదీర్ఘాయుస్సమన్వితుండైనవాఁడు
ఊర్ధ్వరేఖలుపాదయుగళంబునందుఁ బెంపొందుమానవుఁడుత్తమోత్తముండు
తనరిముప్పదిరెండుదంతముల్గలినయట్టినరుండుభాగ్యాధికుండగు
తే. కంబుసన్నిభమైనట్టిగళమువాఁడు, విలసితంబగుకీర్తులవెలయువాఁడు
కఠినమగుహస్తతలములుఁగడుమృదుత్వ, చరణములుగల్గుమనుజుఁడైశ్వర్యయుతుడు.

గీ. చారుచరితసాముద్రికశాస్త్రమందు, నిట్టిలక్షణములుచాలనెన్నఁవడియెఁ
గానబురుషునిఁగనుఁగొన్నగానవచ్చుఁ, బండితులకునవాగతభాగ్యగతుల. 100

వ. శ్రీమన్నారాయణాంశోదయుండైన యివ్వరకుమారుని శరీరంబుననిటువంటిశుభ
లక్షణంబు లనేకంబులున్నయవిగావున నితండుమహాభాగ్యవంతుండునుసకలదిగంత
విశ్రాంతకీర్తిపంతుండును విద్యావినయసంపన్నుండును వంశవర్ధనుండునునై కలియు
గాదిమ ప్రభుత్వ సింహాసనారూఢుండై సామంత భూపతులు తనపంపుసేయఁగృత
యుగలక్షణంబున ధర్మంబు చతుష్పాదపూర్ణప్రవర్తనంబు గావసుంధరాచక్రంబనేక
సంవత్సరంబు లక్షాత్రవంబు గాఁబాలింపంగలవాఁడును భగవత్స్వరూపుండవునాది
గర్భేశ్వరుండవు బ్రహ్మజ్ఞాననిధివి నగు నీవలన జన్మించి తనయుండుత్తమపురుషు
డగుట స్వాభావికంబకదాయని పలికినఁ గందర్పనందనుండు మందహాసముఖుండై
మునిపుంగవున కిట్లనియె. 101

క. మీయాశీర్వచనంబులు, మాయందనుగతములగుటమాకున్ సకల
శ్రేయోగుణసంపాద్యము, సేయుటకునిదానమగుటసిద్ధమకాదే. 102

క. అనిసాంత్వనవచనంబుల, ననురాగమొనర్చుచున్నయనిరుద్ధవిభున్
మునయోక్తులదీవించుచుఁ, జనియెన్నారదుఁడుదివికిజగతీనాథా. 103

సీ. సరససంగీతంబుసంయుతాసంయుతా హస్తాభి నయముభావాభిరామ
వీక్షణభ్రూవిలతావిభ్రమంబుసపాద తత్కాలకల్పితతాళమాన
మైనలాస్యంబుకాత్యాయనియొద్ద బాణాసురతనయ దానభ్యసించె

వదిగాన ద్వారకయందుఁ దద్విద్యాభిలాషఁ బ్రార్థించువిలాసినులకు
దృఢముగావించెసౌరాష్ట్రదేశనీచంద్ర, యదనలానీలవేణులవలననేర్చి
రాలతాంగులు దెలుపనంతంతకఖిల, దేశములసర్వజనవచస్థితినివెలసె. 104

సీ. తనకీర్తిచంద్రికాతతినిండి కృష్ణపక్షంబులు శుక్లపక్షములు సేయఁ
దనదురాజత్వమింపునసార్వ కాలంబునందునుగువలయానంద మొసఁగఁ
దనకరంబులుజడత్వమునను భువనప్రజానురాగంబులునై వెలుంగఁ
దనవర్తనంబుమిత్రసమాగమంబున సంపూర్ణకళలచేఁ బెంపువడయఁ

తే. దనవిలాసంబఖండసౌందర్యమహిమ, నిష్కళంకస్వభావమైనివ్వటిలఁగఁ
జంద్రునకుఁ జంద్రుఁడనఁదగుసద్గుణముల, చేతననిరుద్ధుఁడు జగత్ప్రసిద్ధుఁడయ్యె

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహానుభావుండైన యనిరుద్ధుండు మహదైశ్వర్య సమృద్ధుండును సకల భోగానుభవసిద్ధుండును వేదోక్తకర్మానుష్ఠాన పరిశుద్ధుండునునై సంసారబద్ధుండునుంబోలియుండెనిర్గుణంబును నిశ్చలంబును నిరుపమానందంబునునైనపరబ్రహ్మంబద్వితీయంబయ్యును బహునామరూపంబులఁబోలుచుఁ జరాచరంబులయందు జీవాత్మయుండై పూసలలో దారంబుకైవడిఁ బ్రవర్తించుచుఁ దత్తత్కర్మానుగుణంబులై శరీరంబులకు ననుభవంబులగు సుఖాసుఖంబులబొరయక జపాకుసుమసాంగత్యంబున స్ఫటికంబు స్వచ్ఛధవళంబయ్యును మిథ్యారక్తవర్ణంబైన తెఱంగున లిప్తుండునుంబోలె నజ్ఞుల హృదయంబులకుఁ దోఁచుచుండుననియు జ్ఞానసిద్ధిలేమిం జేసి దేహి కర్మావృతుండై తనస్వరూపంబుఁ దాన తెలియనేరక తానన్యుండని యహంకారమమకారంబులం బొంది బద్ధుండగుననియును నిద్రాకాలంబున స్వప్నలబ్ధంబైన సంచారాదులు నిద్ర మేల్కనినయప్పుడు మిథ్యలై తెలియంబడినయట్లు జ్ఞానవంతుఁడైన యప్పుడు తనధావంతంబు నిస్సారంబని యాత్మయందు భేదబుద్ధిలేక సర్వసమత్వంబున సర్వంబును బ్రహ్మమయంబు ప్రపంచంబస్థిరంబని తలంచి బ్రహ్మైవాహంబను వేదాంతసారవచనార్థంబు కేవల దృఢంబుగావించియెఱుకగలిగినపురుషుండు తానై సాయుజ్యసిద్ధుండగుననియు నిశ్చయించి యాత్మానుసంధానంబు సేయుచు జనకునికైవడి నాత్మజ్ఞానియై సుఖంబులనుభవించుచుండెనని పలికి మఱియు నిట్లనియె.

శా. నీలాభంబును వర్తులాకృతియుఁ జిహ్వాభూతరాజీవపు
ష్పాలంకారముపార్శ్వచక్రముత్రిరేఖాంచన్ముఖోపాంతమై
సాలగ్రామసమాకృతిం బొడమిపూజల్ గాంచియిచ్చుం గృపా
శీలుండై యనిరుద్ధమూర్తిసకలశ్రీలుం బుధశ్రేణికిన్. 107

క. ధారుణిలోపలశ్రీమ, న్నారాయణునంశఁ బొడమిన యగుణములఁ బెం
పారననిరుద్ధనామము, సారంబని తలఁచునతఁడు సౌఖ్యముఁ గాంచున్. 108

వ. అనియు నమ్మహాపురుషగుణంబులు గొనియాడి శుకయోగి పరీక్షిన్నృపాలున కిట్ల
నియె. 109

క. జననాథయిట్లు నాచే, వినిపింపఁగఁబడినరసవివేకనిధానం
బనిరుద్ధచరిత్రము వ్రా, సినఁ జదివిన వినిన నరునిఁ జెందుశుభంబుల్. 110

చ. అనివివరించినన్ముదితుఁడయ్యెధరావరుఁడంచుసూతుఁడిం
పొనరఁగ శౌనకాదులగుయోగివరేణ్యులతోడఁ దెల్పినన్
జనితఘనప్రమోదరససంభృతమానసులై ప్రియంబునన్
వినుతులుచేసిరక్కథకు వేమఱు మత్కృతిరాజ్యనాయకా. 111

క. ఈయనిరుద్ధచరిత్రము, శ్రేయస్కరమగుచు సుజనజిహ్వాగ్రములన్
బాయక యాచంద్రార్కం, స్థాయియగుచు సుప్రసిద్ధిఁ దనరుం గాతన్. 112

మ. శయనీభూతభుజంగసంగరజయశ్లాఘానిరాఘాటధై
ర్యయుతోత్తుంగవిహంగపుంగవతురంగారూఢదివ్యాంగపా
దయుగారాధకగోత్రభంగనిగమాంతజ్ఞానశుద్ధాంతరం
గయతివ్రాతముఖాబ్జనూతనపతంగా మంగళాధీశ్వరా. 113

క. క్రేంకారకింకిణీయుత, టంకారజ్యాలతానటచ్చాపజితో
ద్ధుంకారసముఖవీరా, హుంకారాసకలభూషణాలంకారా. 114

తోటకవృత్తము.

మన్మథకోటిసమానవిలాసా, సన్ముఖనిర్జితచంద్రవికాసా
చిన్మయరూపవిశిష్టనివాసా, జన్మమయాపహసద్గుణభాసా. 115

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహిత కృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము సమాప్తము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1924.